

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT BÖLÜMÜ
İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BRICS ÜLKELERİNDE EKONOMİK
KÜRESELLEŞME, POLİTİK İSTİKRAR VE
EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Nezihe ÇİLEK

2501170283

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Barış KABLAMACI

İSTANBUL - 2021

ÖZ

BRICS ÜLKELERİNDE EKONOMİK KÜRESELLEŞME, POLİTİK İSTİKRAR VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

NEZİHE ÇİLEK

Ekonomi ve politika birbirlerini sürekli olarak etkileyen kavramlardır. Bir ülkenin ekonomik süreçlerinin analizinde, ülkenin siyasi konjonktürünün ele alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda, ekonomik büyüme, ekonomik küreselleşme ve politik istikrar arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi tezin amaç kapsamına dahil edilmiştir. Belirtilen ilişkilerin BRICS ülkeleri üzerinden ele alınmasının nedeni ise, yükselen piyasalar olarak ifade edilen bu ülkelerin küresel bir güç olarak dünya ekonomileri üzerinde şekillendirici bir etkiye sahip olacağının düşünülmesidir. Bunun yanı sıra, BRICS ülkelerinin hızlı ekonomik büyüme başarılarının altında yatan nedenlerin, diğer gelişmekte olan ülkeler açısından yol gösterici nitelikte olması da bu ülkelerin incelenmesinde etkili olmuştur.

Bu çalışmada, BRICS ülkelerinde ekonomik büyüme, ekonomik küreselleşme ve politik istikrar arasındaki ilişki, 1970-2018 yılları arasında rejimlerin -10 (otokrasi) ile +10 (demokrasi) arasında derecelendirilmesini ifade eden Polity2 indeksi (demokratik politik istikrar tanımı ışığında), ekonomik küreselleşmeyi ifade eden KOFecGI indeksi, GSYH büyüme oranı ve kişi başına düşen GSYH gibi değişkenler kullanılarak gözlemlenmiştir. Gözlem sonuçları, ülkelere ve değişkenlere göre farklılık göstermektedir.

BRICS ülkelerinde yapılan gözlemler sonucunda, demokratik politik istikrarın (polity2 indeksi kullanılarak ölçülen), Çin hariç ülkelerin ekonomik performansları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ekonomik küreselleşme ve ekonomik performans (kişi başına GSYH) arasında paralel bir ilişkinin bulunduğu gözlenmiştir. Demokratik politik istikrarın, ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme ile arasındaki ilişkinin ülkelere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Son olarak, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında paralel bir ilişkinin

bulunduğu, ekonomik küreselleşme sürecinin büyüme üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik küreselleşme, Ekonomik büyüme, Ekonomik performans, Politik istikrar, BRICS



ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC GLOBALIZATION, POLITICAL STABILITY AND ECONOMIC GROWTH IN BRICS COUNTRIES

NEZIHE CILEK

Economy and politics are concepts that constantly affect each other. In analyzing the economic processes of a country, it is significant to consider the political conjuncture of the country. In this context, evaluation of the relations between economic growth, economic globalization and political stability is included in the scope of the purpose of the thesis. The reason why the mentioned relations are evaluated over the BRICS countries is that these countries, which are expressed as emerging markets, are considered to have a shaping effect on the world economies as a global power. In addition, the fact that the reasons underlying the rapid economic growth success of the BRICS countries are guiding for other developing countries has also been effective in selecting these countries for analysis.

In this study, the relationship between economic growth, economic globalization and political stability in BRICS countries has been observed using variables such as, the Polity2 index (in the light of the definition of democratic political stability), which expresses the grading of regimes between -10 (autocracy) and +10 (democracy) between 1970 and 2018, the KOFEcGI index expressing economic globalization and the GDP growth rate and GDP per capita. Observation results differ according to countries and variables.

As a result of the observations made in the BRICS countries, it has been observed that democratic political stability (measured using the polity2 index) has a positive effect on the economic performance of countries except for China. It has been observed that there is a parallel relationship between economic globalization and economic performance (GDP per capita) and that the relationship between democratic political stability, economic growth and economic globalization varies according to countries. Finally, it has been observed that there is a parallel relationship between economic

globalization and economic growth, and the economic globalization process has a positive effect on growth.

Keywords: Economic globalization, Economic growth, Economic performance, Political stability, BRICS



ÖNSÖZ

Çalışma konusunun seçilmesinden, tezin bitimine kadarki tüm aşamalarda değerli zamanlarını ve katkılarını esirgemeyen, sorularıma daima sabır ve anlayışla cevap verip, tecrübeleri ile tez sürecime ışık tutan değerli hocam Doç. Dr. Barış Kablamacı'ya teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen, zor zamanlarımda yanımda olan annem Nazan Çilek'e, babam Selahattin Çilek'e, kardeşim Sena Çilek'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Akademik yaşamımda ufkumu genişleten, bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren YTÜ Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü ve İstanbul Üniversitesi İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Bölümü Hocalarım ile bu tezi gerçekleştirmemde desteğini esirgemeyen bütün arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, bu süreçte benden desteğini esirgemeyen İbrahim Mert'e içten teşekkür ederim.

Nezihe ÇİLEK- İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.1. Küreselleşme üzerine tanımlama ve kavramsal tartışmalar	3
1.1.1. Ekonomik küreselleşme	6
1.1.1.1. Ticari küreselleşme	8
1.1.1.2. Finansal küreselleşme	11
1.2. Politik istikrara dair yaklaşımlar	19
1.2.1. Politik istikrarsızlığın nedenleri	24
1.3. Ekonomik Büyüme	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	31
EKONOMİK KÜRESELLEŞME, POLİTİK İSTİKRAR VE EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE LİTERATÜR VE AMPİRİK BULGULAR	31
2.1. Politik İstikrar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki / Literatür Taraması	31
2.2. Politik İstikrar ve Ekonomik Küreselleşme (Ticari Serbestleşme) Arasındaki İlişki / Literatür Taraması.....	37

2.3. Ekonomik Küreselleşme (Ticari Serbestleşme) ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki / Literatür Taraması	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	50
BRICS ÜLKELERİ (YÜKSELEN EKONOMİLER)	50
3.1. BRICS Ülkelerinin Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Yapılarının İncelenmesi...	50
3.1.1. Brezilya	50
3.1.1.1. Büyüme Oranları	51
3.1.1.2. Enflasyon Oranları	53
3.1.1.3. Yabancı Sermaye Akışı.....	54
3.1.1.4. Demografik Değişim.....	56
3.1.2. Rusya.....	58
3.1.2.1. Büyüme Oranları.....	59
3.1.2.2. Enflasyon Oranları	63
3.1.2.3. Yabancı Sermaye Akışı.....	64
3.1.2.4. Demografik Değişim.....	66
3.1.3. Hindistan	67
3.1.3.1. Büyüme Oranları.....	69
3.1.3.2. Enflasyon Oranları	72
3.1.3.3. Yabancı Sermaye Akışı.....	73
3.1.3.4. Demografik Değişim.....	74
3.1.4. Çin.....	76
3.1.4.1. Büyüme Oranları.....	78
3.1.4.2. Enflasyon Oranları	81
3.1.4.3. Yabancı Sermaye Akışı.....	83
3.1.4.4. Demografik Değişim.....	85

3.1.5. Güney Afrika.....	86
3.1.5.1. Büyüme Oranları.....	87
3.1.5.2. Enflasyon Oranları	90
3.1.5.3. Yabancı Sermaye Akışı.....	92
3.1.5.4. Demografik Değişim.....	94
3.2. BRICS Ülkelerinde Ekonomik Küreselleşme, Politik İstikrar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki	95
3.2.1. Brezilya	96
3.2.2. Rusya.....	99
3.2.3. Hindistan	101
3.2.4. Çin.....	103
3.2.5. Güney Afrika.....	105
SONUÇ.....	107
KAYNAKÇA	113

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Brezilya'nın Yıllık Büyüme Oranları.....	51
Grafik 2: Brezilya'nın Enflasyon Oranı	53
Grafik 3: Brezilya'nın Net Yabancı Sermaye Akışları	55
Grafik 4: Brezilya'nın Nüfus Değişimleri.....	57
Grafik 5: Rusya'nın Yıllık Büyüme Oranları	61
Grafik 6: Rusya'nın Enflasyon Oranları.....	63
Grafik 7: Rusya'nın Net Yabancı Sermaye Akışları.....	64
Grafik 8: Rusya'nın Nüfus Değişimleri	66
Grafik 9: Hindistan'ın Yıllık Ekonomik Büyüme Oranları	69
Grafik 10: Hindistan'ın Yıllık Enflasyon Oranları.....	72
Grafik 11: Hindistan'ın Net Yabancı Sermaye Akışları	73
Grafik 12: Hindistan'ın Nüfus Değişimleri	74
Grafik 13: Çin'in Yıllık Ekonomik Büyüme Oranları	78
Grafik 14: Çin'in Yıllık Enflasyon Oranları	81
Grafik 15: Çin'in Net Yabancı Sermaye Akışları	83
Grafik 16: Çin'in Nüfus Değişimleri	85
Grafik 17: Güney Afrika'nın Yıllık Ekonomik Büyüme Oranları.....	87
Grafik 18: Güney Afrika'nın Yıllık Enflasyon Oranları.....	90
Grafik 19: Güney Afrika'nın Net Yabancı Sermaye Akışları	92
Grafik 20: Güney Afrika'nın Nüfus Değişimleri	94
Grafik 21: Brezilya'nın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri	96
Grafik 22: Rusya'nın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri	99

Grafik 23: Hindistan'ın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri	101
Grafik 24: Çin'in Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri	103
Grafik 25: Güney Afrika'nın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo1: Siyasi Sistemlerin Tipolojisi.....	23
Tablo2: Brezilya'da Bölgeler Arası Gelir ve Kişi Başı Gelir.....	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil1: Ekonomik Büyüme Döngüsü	30
Şekil2: Kast Sistemi Yapısı	75

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADF	: Augmented Dickey Fuller Birim Kök Testi
ARDL	: Sınır Testi veya Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Sınır Testi
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ASEAN	: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
BRICS	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırımlar
ECM	: Hata Düzeltme Metodu
EXP	: İhracat
FED	: Amerikan Merkez Bankası

FGLS	: Fizibil Genelleştirilmiş En Küçük Kareler
FMOLS	: Tam Düzeltilmiş En Küçük Kareler Yöntemi
GFGC	: Brüt Sabit Sermaye Oluşumu
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
HC	: Beşerî Sermaye
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IMP	: İthalat
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOFecGI	: Ekonomik Küreselleşme Endeksi
OECD	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
PDOLS	: Panel Dinamik En Küçük Kareler Yöntemi
Polity2	: Demokratik Politik İstikrar İndeksi
RSFSR	: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
SSA	: Sahra Altı Afrika Ülkeleri
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TNCs	: Ulus Ötesi Şirketler
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
VECM	: Vektör Hata Düzeltme Modeli
vd.	: Ve Diğerleri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Küreselleşme, politik istikrar ve ekonomik büyüme kavramlarının tanımları ve aralarındaki ilişki uzun yıllardır araştırılan önemli konular arasında yer almaktadır. Literatürde her bir kavram için ayrı tanımlamalar, aralarındaki ilişkinin analizi için ise, farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Küreselleşme konusunda literatürde çok fazla çalışma bulunmakla birlikte, çalışmalarda görüş birliği sağlanmadığı görülmektedir.

Küreselleşme genel olarak, ulusların birbirleriyle karşılıklı etkileşimi olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, bir ülkede gerçekleşen olaylar, alınan siyasi ve ekonomik kararlar diğer ülkeleri de etkileyebilmektedir (Giddens,1990). Küreselleşmeye yönelik literatürde bulunan diğer tanımlamalar tezin içerisinde ele alınacaktır. Küreselleşmenin dolaylı veya doğrudan, farklı kanallar aracılığıyla hayatımızı etkileyen sosyal, siyasi ve ekonomik boyutları bulunmaktadır. Bu çalışmada, küreselleşmenin sosyal ve siyasi boyutlarından ziyade, tezin kapsamı gereği ekonomik boyutu incelenecektir. Ekonomik küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin artmasını; ticaret ve finans alanlarında ülkelerin birbirlerine daha bağımlı hale gelmelerini ifade etmektedir. “Politik istikrar genel olarak, ülkede iktidarın ve siyasal sistemin sürekliliği olarak ifade edilmektedir” (Eckstein,1992: 183). Literatürde politik istikrara yönelik farklı tanımların yanı sıra, çalışmaların genel olarak “politik istikrarsızlık” üzerinden yapıldığı görülmektedir. Ekonomik büyüme ise, bir ülke içerisinde, belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin kapasitesinde meydana gelen artışlar olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada, ekonomik küreselleşme, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerin nasıl kurulduğu incelenecektir. Ayrıca, bu kavramlar arasındaki ilişkilerin gözlemleri yapılırken “yükselen ekonomiler” olarak ifade edilen BRICS ülkeleri temel alınacaktır. Çalışmanın amacı, Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika’yı ayrı ayrı ele alarak, bu ülkeler için ekonomik büyüme, politik istikrar ve ekonomik küreselleşme arasında bir ilişkinin var olup olmadığını gözlemlemek ve buna bağlı olarak, söz konusu ülkelerde bu ilişkilerin birbiriyle benzerlik gösterip göstermediklerini 1970-2018 yıllarını kapsayan dönem için ele alarak, iktisat ve

siyaset bilimi arasındaki bağlantısalılığı bu ülkeler çerçevesinde değerlendirmektir. Bu çalışmada, literatür taraması ve gözlemler aracılığıyla BRICS ülkelerinde ekonomik küreselleşme, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler tanımlanacaktır. Çalışma, BRICS ülkelerinde yaşanan ekonomik değişimleri, ülkenin siyasi konjonktürünü ele alarak 1970-2018 yıllarını kapsayan süreçte değerlendirilip, ekonomik küreselleşme, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi BRICS ülkeleri üzerinden açıklamaya çalışacaktır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, küreselleşmenin tanımından, küreselleşmeye yönelik farklı yaklaşımlardan, ekonomik küreselleşme kapsamında, ticari ve finansal küreselleşmeden bahsedilecektir. Küreselleşmenin açıklanmasından sonra, politik istikrar kavramının tanımı, politik istikrarsızlık ve istikrarsızlığın nedenleri üzerinde durulacaktır. Son olarak ise, ekonomik büyümenin tanımı, nasıl hesaplandığı ve önemi hakkında bilgi verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, ekonomik küreselleşme, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki bağıntılar üzerine literatür taraması yapılacak ve literatürde kullanılan yöntemler, yapılan analizler ve bu analizlerin sonuçları hakkında bilgilendirme yapılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, gelişmekte olan ülkeler arasında yükselen ekonomileri ile ön plana çıkan BRICS ülkelerinin ekonomik, sosyal ve siyasal yapıları incelenecektir. Dünya Bankası Veri Tabanı kaynaklı grafikler oluşturularak, BRICS ülkelerinin ekonomik büyüme oranları, enflasyon oranları, yabancı sermaye akışları ve demografik yapısı hakkında bilgi verilecektir. 1970-2018 yılları arasında ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme ve politik istikrar değerleri aralarındaki ilişki gözlemlenecektir. Gözlem sırasında, rejimlerin -10 (otokrasi) ile +10 (demokrasi) arasında derecelendirilmesini ifade eden polity2 indeksinin (demokratik politik istikrar tanımı ışığında) yanı sıra, ekonomik küreselleşme için KOFEcGI indeksi, GSYH büyüme oranı ve kişi başına düşen GSYİH gibi değişkenler kullanılacaktır. Sonuç kısmında ise, yapılan gözlemlerden yola çıkarak, BRICS ülkeleri üzerine genel bir değerlendirme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Küreselleşme üzerine tanımlama ve kavramsal tartışmalar

Küreselleşme, piyasa sınırlarının devamlı genişlemesi ve karşılıklı entegrasyonudur. Son senelerde dünyadaki ekonomilerin hızla globalleşmesi, büyük oranda bilimin ve teknolojinin süratli bir biçimde gelişmesiyle yakından ilgilidir. Küreselleşme ile birlikte, farklı ülkelerde bulunan işletmelerdeki üretim zincirlerine kadar nüfuz eden sınır ötesi iş bölümü artmaktadır (Shangquan, UN-2000). Küreselleşme, içinde bulunduğumuz dünyada milletler, toplumlar ve yöresel gruplar arasındaki karşılıklı münasebetlerin ve temasların genişlemesiyle, derinleşmesiyle ve hızlanmasıyla alakalı bütün temayüllerle olguları ifade etmekte olup iktisadi, politik, toplumsal ve kültürel sahalardaki herkese ait değerlerin dünyaya yayılmasıdır (DPT, 2000).

Küreselleşme, bunun dışında imalat etkenlerinin, teknolojinin, ürün ve hizmetlerin dolaşımının önünde bulunan engellerin kaldırılması ve serbest piyasa ekonomisi şartları altında ülkelerin ekonomilerinin siyasal, sosyal ve kültürel olarak bütünleşmesi olarak da tanımlanabilir. İçerisinde ekonomiden politikaya, kültürden çevre ve teknolojiye kadar birçok kavramı barındırdığından dolayı; küreselleşme üzerine çalışma yapanlar kendi alanlarına özgü tanımlamalar ortaya koymuşlardır. Buna göre, Robertson, globalleşmeyi dünyanın küçülmesini sembolize eden ve bir bütün olarak dünyanın şuurunun kuvvetlenmesine göndermede bulunan bir kavram olarak tanımlarken, Grant ise, milli sınırların önemini kaybettiği işgücü, sermaye, mal ve hizmet dolaşımının önünde bulunan engellerin kaldırıldığı bir süreç şeklinde tanımlamaktadır (Robertson, 1999; Grant, 1998). Campbell, küreselleşme kavramını “üretim faktörleriyle, mal ve hizmetlerin giderek artan hareketliliğinden kaynaklanan sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme” şeklinde tanımlamaktadır (Campbell'den aktaran Özkan, 2006:5).

Küreselleşme ile beraber, ülkeler arasındaki mesafeler daha az önemli hale gelmiş, teknoloji ilerlemiş, Ar-Ge çalışmalarına verilen önem artmış, insanlar arasındaki iletişim kolaylaşmış ve sermaye ve malların kolay hareketliliğinin sağlanmasına bağlı olarak ulusların birbirine olan bağımlılığı artmıştır. Antony Giddens'e göre “küreselleşme, dünyadaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasıdır. Uzak yerellikleri birbirine bağlayan bu yoğunlaşma öyle bir şekilde gerçekleşmektedir ki, yerel olaylar, kilometrelerce uzaktaki olaylar tarafından biçimlendirilmekte ve bunun tersi de söz konusu olmaktadır.” (Giddens'ten aktaran Manfred B. Stager, 2006). Giddens'in görüşleri çerçevesinde; Singapur'daki bir kentsel sahanın artmakta olan gelişimi ile Pittsburgh'da, yöresel ürünleri dünya piyasasında rekabet edemeyen bir bölgenin yoksullaşması arasında nedensel bir ilişki bulunabilmektedir. (Giddens, 1994).

Diğer taraftan küreselleşme, imalattaki kapitalist münasebetlerin yayılması ve dünyanın iktisadi yapısında karşılıklı bağımlılığın fazlalaşması olarak tanımlanmaktadır (Vandenbroucke, 1998). Benzer şekilde Timur, küreselleşme olgusunu modern sömürgeciliğin 1980'li yıllardan başlayarak yayılan ve Sovyetlerin çökmesinin ardından tek ve kaçınılmaz bir olgu şeklinde dünyaya empoze edilen yeni ismi şeklinde tanımlamakta ve küreselleşme olgusunun kapitalist sermaye birikiminin yeni bir aşaması olduğunu belirtmektedir (Timur, 1996). Adda'ya göre, küreselleşme sermaye önündeki hukuki ve fiziksel engellerin kaldırılması süreci iken (Adda, 2007), Kazgan küreselleşmeyi temel olarak karlılığını arttırmak amacıyla hareket eden sermaye hareketinin ulusal sınırları aşması olarak tanımlamıştır (Kazgan, 1994). Boratav ise, küreselleşmenin yeni bir olgu olmayıp yalnızca yeni bir kavram şeklinde asrın başlarında literatüre giren emperyalizmin kendisi olduğunu belirterek, küreselleşmenin emperyalizme saygınlık kazandırma, emperyalizm karşısında çaresizlik yaratma çabası olduğunu savunmuştur (Boratav, 1997). Bu görüşlere paralel olarak Yeldan, küreselleşmeyi milli ekonomilerin dünya piyasalarına eklenmesi ve tüm ekonomik kararların dünya kapitalizminin sermaye birikimine dönük dinamikleri ile tespit edilmesi şeklinde tanımlamaktadır (Yeldan, 2001).

Günümüzde ülke ekonomileri birbirleri ile bağlantılı hale gelmiştir. Ekonomik açıdan büyük ülkelerin ulusal ekonomik kararları, küreselleşmenin etkisiyle

uluslararası piyasada da yankı uyandırmaktadır. Örnek verecek olursak; Fed'in faiz artırma kararı, Amerikan ekonomisini etkilediği kadar diğer ekonomileri ve politikaları da etkilemektedir. Fed'in bu kararı gelişme yolundaki ülkelere yönelmiş olan fonların ABD'ye yönelmesine yol açmaktadır. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin büyüme performansını olumsuz yönde etkilemektedir.

Günümüzde, dünyanın farklı bir ülkesinde uygulanan bir politika, diğer ülkeleri doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Buna göre, ülkelerin küresel dünyaya entegre olma süreçlerinin etki ve sonuçları her ülke için aynı olmamaktadır. Bu farklılıklar ise, küreselleşmeye dair farklı yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Buna göre; “aşırı küreselleşmeciler” “küreselleşme karşıtları” “şüpheciler” ve “dönüşümcüler” olarak farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Aşırı küreselleşmecilere göre, Fransız Devrimi sonucunda ortaya çıkan milli devletler, küreselleşme ile beraber önem kaybetmiştir. Pazar mekanizması hükümetlerden daha akıllı çalıştığından küresel piyasa, siyasetin yerine geçmektedir. Bu anlayışa göre, piyasalar artık devletlerden daha güçlü olup, iktisadi rasyonaliteyi kendisi sağlamaktadır. Aşırı küreselleşmeciler, dünya düzeninin artık değiştiğini ve ülkelerin kendi kabuklarından çıkarak bu yeni sisteme eklenmek zorunda olduklarını belirterek, sistem dışında kalan ülkelerin de ilerleme sağlayamayacağını iddia etmektedirler (Hirst ve Thompson, 1998, s.209).

Öte yandan, küreselleşme karşıtları küreselleşme olgusuna şüphe ile yaklaşmakta olup, küreselleşme olgusunun yeni bir kavram olmadığını belirtmektedirler. Şüpheciler, globalleşmenin ortaya çıkış tarihinin 15.yy'a kadar uzandığını belirtmekte ve o devirde de önemli oranda para, mal hareketliliğinin oluştuğunu ifade etmektedirler. Şüpheciler, dünyanın ekonomisinde duvarların kaldırılması etrafında günümüzdeki gelişmelerin, yüz sene evveline benzer bir hale geri dönmek olduğunu vurgulamaktadırlar. Küreselleşme karşıtlarına göre, küreselleşme süreci bütün dünyayı büyük bir pazara dönüştürmektedir. Kapitalizmin özünde de büyük bir pazar yaratma amacı bulunmaktadır. Küreselleşme sloganları ile kapitalist sermaye, küreselleşme sürecinde, çokuluslu şirketlerle ulusal pazarlara girmektedir. Günümüzde, küreselleşmenin bu denli altının çizilmesinin nedeni

ideolojik düşüncelerdir. Bu ideolojinin özünde ise dünyanın artık büyük bir pazar olduğuna inandırılması, bu yüzden rekabetçi olmanın önemli olduğuna vurgu yapmak bulunmaktadır (Giddens, 2000, s.40). Hirst ve Thompson’a göre, küreselleşme aşırı küreselleşme taraftarlarınca tasarlandığı haliyle bir mit olup;

- 1- Ekonomik globalleşme yeni bir olgu değildir, 19 yy’a dayanan bir geçmişi vardır.
- 2- Gerçek ulus ötesi firmalara daha az rastlanmaktadır.
- 3- Pek çok firma ulus ile temellidir.
- 4- Sermayedeki hareketlilik, gelişmiş devletlerden gelişmekte olan devletlere doğru aşırı bir yatırım ve istihdam akışına neden olmamış, hatta direkt olarak yabancı yatırım, büyük ölçüde gelişmiş endüstriye dayalı ekonomiler arasında yoğunlaşmıştır.
- 5- Dünyanın ekonomisi hakikaten “küresel” değildir. Ticaret, yatırım ve finansal hareketler daha çok Avrupa, Japonya ve Kuzey Amerika sarmalında yoğunlaşmıştır ve bu da böyle sürecektir gibi gözükmektedir. (Hirst ve Thompson, 2000).

Dönüşümcüler olarak adlandırılan grup ise; küreselleşme olgusunu, çağdaş toplumları ve dünya düzenini tekrardan biçimlendiren güç olarak görmektedir. İktisadi, sosyal ve kültürel anlamda öncesinden çok farklı bir dönemde yaşadığımızı; hızlı hareket, hızlı hizmet, hızlı ulaşım gibi kavramları hayatımıza dahil ettiğimizi söylemektedirler. Önceki piyasalardan çok daha bütünleşen yeni küresel bir piyasa oluşmuştur. İhracat ve ithalat hareketliliği 19. asırla kıyaslanamayacak kadar çoktur. Fakat bundan daha da önemlisi, ekonomik hayatın gittikçe daha da fazla hizmet sektörüne bağımlı duruma gelmiş olmasıdır. İletişimle teknolojiye yaşanan gelişmeler, küreselleşmeye ivme kazandırmıştır (Rodrik, 1997).

1.1.1. Ekonomik küreselleşme

Küreselleşmenin siyasal, kültürel ve ekonomik boyutları bulunmaktadır. Bu çalışmanın odak noktası ekonomik küreselleşme olacaktır. Ekonomik küreselleşme,

ekonomik serbestleşme ve ekonomik liberalizasyon tanımlarını da kapsayacak şekilde ele alınacaktır.

Ekonomik küreselleşme, ekonomik temasların artması ve yoğunlaşmasını belirtmektedir. Var olan sermaye ve teknoloji akışı, ürün ve hizmet ticaretini özendirmiştir. Ekonomik küreselleşme, mal ve hizmetlerin sınır ötesi ticaretinin, uluslararası sermaye akışının ve teknolojinin hızlı yayılmasının bir sonucu olarak dünya ekonomilerinin artan karşılıklı bağımlılığını ifade etmektedir. Ülkeler arasındaki sınırların kalkmasıyla birlikte, uluslararası ticaret serbestleşmiş; mal, ticaret ve sermaye hareketlerinin önündeki engeller kaldırılmıştır. Serbestleşen piyasa ekonomisi sadece gelişmiş ülkeleri değil, gelişmekte olan devletleri de ciddi derecede etkisi altına almıştır. Küreselleşme süreci ile beraber ülkeler arası ticarete karşılıklı bağımlılık artmış, bir ülkede yaşanan mali durumlar diğer ülkelerinin tutumlarını, politikalarını şekillendirmiştir (Shangquan, UN-2000).

Özellikle, Ulus Ötesi Şirketler (TNCs) ve bunlarla ilgili doğrudan yabancı uluslararası yatırım faaliyetleri vasıtasıyla küresel düzenlerin ortaya çıkması ekonomik küreselleşmenin gelişmesinde etkili olmuştur. Teknolojinin kolayca yer değiştirir olması firmalara üretim aşamalarını dünyanın hangi ülkesinde maliyetlerin daha uygun olması imkanını sağlıyorsa o bölgeye kaydırmalarına imkân tanımıştır. Dolayısıyla, bilgi ve iletişim teknolojisinin yarattığı ortamda iktisadi çalışmalar globalleşme temayülüne girmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle standardize malların üretimi gelişmekte olan ülkelere kaymıştır. “General Electric, ampulünü Kore’de, Reebok tenis ayakkabılarını Tayland’da, AT&T telefonlarını Endonezya’da yapmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki devrimsel ilerlemeler, uluslararası şirketlerin yüksek katma değerli ürünlerinin üretim ve tasarım fonksiyonlarını tüm dünya üzerine yaymalarını ve desantralize olmalarını mümkün kılmıştır. Boeing 777 jet uçağının üretimi için gerekli parçalar 12 ayrı ülkede imal edilmektedir. Delaware’de araştırılarak patenti alınan Japon malı bir buz hokeyi ekipmanları, İsveç’te dizayn edilmekte, Kanada’da finanse edilmekte, Danimarka ve Cleveland’da parçaları bir araya getirilerek birleştirilmekte ve dağıtımı Kuzey Amerika ve Avrupa’da yapılabilmektedir” (Kovancılar ve Minyat, 2004).

Went, küreselleşmenin en önemli ayağı olan ekonomik küreselleşmenin sonuçlarını üç maddede özetlemektedir. Birincisi; gerçek anlamda bütünleşmiş global piyasaların sayısı artmaktadır. İmalat, sermaye hareketleri ve ticaret bakımından dünyadaki ekonomi çok hızlı bir şekilde bütünleşmektedir. Ulusal piyasaların yerini küresel piyasalar almaktadır. İkincisi; çok uluslu şirketlerin ağırlığı hızla büyümeye devam etmektedir. İmal ettikleri malların sadece yerel değil, aynı zamanda global olarak dizaynını, imalatını ve dağıtımını organize etmeye gayret eden globalleşmiş firmalar ortaya çıkmaktadır. Üçüncüsü; ulus ötesi kuruluşlar gittikçe daha önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda, “seçilmemiş dünya hükümetlerinin” (G7, IMF, WTO, OECD, vd.) ve bölgesel blokların (AB, NAFTA, vd.) rolleri giderek artmaktadır (Went, 2001).

İktisadi küreselleşme temel olarak ticari ve finansal olmak üzere iki kısımda incelenebilir:

Ticari küreselleşme, ürün ve hizmet ticaretinin önündeki engellerin kaldırılmasını, milletler arası ticaretin özgür bir biçimde yapılmasını içermektedir. Finansal küreselleşme, finans piyasalarının üstündeki kontrollerin ve sınırlamaların kaldırılmasını ve uluslararası finans piyasalarına erişiminin kolaylaşmasını kapsamak üzere, ülkenin finansal piyasaların dünya piyasalarına açılmasını ifade etmektedir.

1.1.1.1. Ticari küreselleşme

Küreselleşmeyle beraber, dünya ekonomisi süratli bir ticari serbestleşme sürecine girmiştir. Ticaretin serbestleşmesinden kastedilen, devletlerarası mal ve hizmet ticaretinin, karşılıklı bağımlılığının ve benzerliğinin artmasıdır. Buna bağlı olarak, tezde ticari küreselleşme, ticari serbestleşme, ticari açıklık ve ticari liberalizasyon ile aynı anlamda kullanılmaktadır. 1970-1980 arasında dünya ekonomisindeki değişiklikler, pek çok gelişmekte olan devleti, dışa açık iktisat siyasetleri tatbik etmeye zorlamış ve bu sayede devletler arasında artan entegrasyon, globalleşmenin olumlu ve olumsuz tesirlerinin dünyadaki bütün ülkelerde çok daha fazla hissedilmesine yol açmıştır (Saçık, 2009). Çetin’e göre ticaretin serbestleştirilmesiyle kastedilen, milletler arası pazarlara dönük mal ve hizmet ticaretine uygulanan devlet kontrollerin azaltılması veya sonlandırılmasıdır (Çetin ve

Savrul, 2016). Ticari serbestleşme ithalat kadar ihracata da tatbik edilen koruma duvarlarını azaltmak ve ekonomik hayata yabancı yatırımlarla rekabet getirmek olarak tanımlandığı gibi (Rruka, 2004), ticari duvarların yumuşatılmasından çok, ithalat ve ihracata karşı bütün uygulamaların ortadan kaldırılması manasında da kullanılmaktadır (Thirlwall, 2007).

Li'ye (2004) göre ise ticaret serbestleşmesi, devletlerin milletler arası ticareti engelleyen müdahalelere dönük siyasetlerin değiştirilmesi manasına gelmektedir. Siyasetteki değişimler, iki bölümden oluşmaktadır. İlki, fiyatlara müdahaleye dönük siyaset değişiklikleri, ikincisiyse tarife dışı engellere dönük siyaset değişiklikleridir. Fiyatlara müdahale; “gümrük vergileri, tarifeler, ek ücretler” vb. konularla ilgiliyken, tarife dışı engellerse “kotalar, yasaklar, ithalat teminatları, lisans hakları”ndan oluşmaktadır.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak; ticari serbestleşmeyi, devletin ticaret üzerindeki kısıtlayıcı politikalarını ortadan kaldırması ya da hafifletmesi olarak tanımlayabiliriz. Pek çok devlet ticari politikasını tekrardan düzenlemiş, devletler arasındaki kısıtlayıcı kota ve tarifeleri kaldırmış, yabancı sermayeyi teşvik etmiş ve piyasalara serbestlik tanıyan politikalar uygulamaya başlamıştır. Ticari serbestleşme ile neo-liberal politikalar temel alınmış olup; devletin görünen eli yerine piyasanın görünmez eli tercih edilmiştir. Bu politikalar, kamusal müdahalenin azaltılmasını, devletin küçültülmesini, ticaret engellerinin ve bölgesel sınırlamaların kaldırılmasını, dış ticarete bağlı büyüme modelinin baz alınmasını savunmaktadır (Walle, 1998).

Ticaret serbestleşmesiyle beraber milli pazarlar yabancı ürünlere açılmaktadır, bu da pazarların daha rekabetçi olmasına imkân vermektedir (Mishkin, 2009). Dış ticaretin serbestleşmesi ile beraber mal ve hizmetlerin ihracat potansiyeli artmaktadır. İhracat potansiyelinin artması ile yurt içindeki firmaların arasında rekabet ortamı oluşmaktadır. Oluşan rekabet ortamı, yerli imalatçıların üretkenliklerini ve mal kalitesini olumlu yönde etkilemektedir (Mishkin, 2007). Buna ek olarak, dış ticaretteki serbestleşme, imal edilen ürün ve hizmetlere dönük yurt içindeki talebe eklenen yurt dışı talebi ile kapasite artışlarına katkıda bulunmaktadır. Kapasitenin artırılması, istihdamı artırmakta ve buna bağlı olarak da ücretlerin artmasını ve yoksulluğun

azalmasını sağlamaktadır (Kar ve Özcan, 2016). Ticari serbestleşmenin dış ticaret hacmini ve iktisadi büyümeyi de pozitif açıdan etkileyeceği de belirtilmektedir. Buna göre, ticari serbestleşmenin öncesinde, yalnızca yurt içindeki pazara imalat yapan imalatçılar, ticaret serbestleşmesiyle beraber artık yurt dışındaki piyasalara satış yapmak üzere imalat yapmaya başlamaktadır ve devletin dış ticaret hacmi artmaktadır. Dış ticaretin artması ise ülkeye döviz girdisi sağlamaktadır. Sağlanan dövizlerle imalat sürecinde gereken fakat yurt içinde olmayan hammadde ve ara ürünlerin yurt dışından satın alımı gerçekleştirilebilmektedir. Hammadde ve ara ürüne erişim, imalat mallarında çeşitliliğin ve yüksek kalitenin önünü açmaktadır. Bu sayede üretilen ürünlerin dış pazarda rekabet şansı artmaktadır (Çatalbaş, 2014).

Tupy'ye (2005) göre, ticaret serbestleşmesinin düzeyi artığında devletlerin refah düzeyi de artmaktadır. Tupy, ticaret serbestleşmesinin tüm dünyaya yayılmasının devletler için faydalı olabileceği fikrini üç temele dayandırmaktadır. İlki, serbest ticaretin kaynak dağılımı üzerindeki aktiviteyi artırdığı fikridir. Bir bardak suyun değeri, nehrin kıyısında yaşamını devam ettiren biri için Sahra Çölü'ndeki birine oranla daha az kıymetlidir. Ticaret ise, ürün ve hizmetlerin kıymetini eşitlemenin yollarından biridir. İkinci husus, serbest ticaret, imalatçıların en iyi yapabildikleri ürün ve hizmetlerin imalatına yoğunlaşmasını temin etmektedir. Üçüncü olarak ticaret, malların daha etkili metotlar ile imal edilmek suretiyle imalatı kolaylaştırarak, tüketicilerin de avantaja sahip olmasını sağlamaktadır. Geniş bir piyasa için imal edilen ürün ve hizmetlerin maliyetleri azalmaktadır. Maliyetlerdeki azalma, ürün ve hizmetlerin daha düşük ücretlendirilmesine imkân tanımaktadır. Bu durumsa tüketicilerin yaşam standartlarında artış sağlamaktadır.

Literatürde ticari serbestleşmenin ülkeler üzerinde olumsuz etkiler bıraktığını savunanlar da bulunmaktadır. Caliri'ye göre (2005), ticari açığa sahip gelişmekte olan devletlerde dışarıdan alınan ürünler, dışarıya satılanlardan daha fazladır. Bu durum, dış ticaret açığına yol açacaktır. Dış ticaret açığı artması, hükümetlerin bu açığı kapatmak üzere Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) ve öteki milletler arası örgütlerden borç almasına yol açmaktadır. Buna ek olarak, gelişmekte olan devletlerde gümrük vergileri devletin en önemli gelir kaynaklarından biridir (mesela dış ticaret vergi gelirleri, Afrika'daki devletlerin toplam gelirinin hemen hemen %30'unu oluşturur

iken, OECD devletlerinde bu rakam %0,8'dir). Ticaret serbestleşmesi neticesinde ithalat ve ihracat tarifelerinin azaltılması ya da yok edilmesi, devletlerin aldığı bu gümrük vergilerinin azalmasına neden olmaktadır. Azalan vergi gelirlerinden dolayı, mali açığı kapatmak için hükümetler, dış borç stoğunu artırmaktadır.

Diğer taraftan, ticari serbestleşmenin ülke ekonomileri üstünde mühim bir tesirinin bulunmadığını ifade eden araştırmalar da vardır. Wu (2004), dışarıya açılmanın, devletin teknolojik yapısı üzerinde bir tesirinin bulunmadığını ifade ederek, dışarıya açılmanın iktisadi büyüme bakımından önemli bir değişim oluşturmayacağını belirtmiştir. Benzer biçimde Rodriguez ve Rodrik (1999) ise, düşük tarife oranlarının ve tarife dışı engellerin kaldırılması vb. dışa açık ticaret siyasetlerinin tatbik edilmesinin, büyümenin üstünde çok fazla tesirinin bulunmadığını ifade etmiştir.

1.1.1.2. Finansal küreselleşme

Finansal küreselleşme, en geniş anlamıyla finansın ülkeler arasında serbestçe dolaşımını ifade etmekte olup, milli finans piyasalarını ayıran hudutların yok olması, finansal piyasalarının kontrolden ve sınırlamalardan arındırılarak milletler arası rekabete açılması, milletler arası sermaye akışlarının artışa geçmesi ve yatırım fonlarıyla yatırım ortaklıkları vb. yeni kurumsal yatırımların finansal piyasalardaki rolünün artması biçiminde açıklanmaktadır (Muharrem, 2004). Özel'e göre (Özel, 2012) ise finansal küreselleşme, dar ve geniş anlam olarak iki farklı şekilde ele alınmalıdır. Böylece dar anlamı ile finansal küreselleşme, mevduat ve kredi faizleri üstündeki sınırların kaldırılması ve kredilerin hangi fiyattan kime verileceğinin piyasanın işleyişine terk edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Geniş manada finansal küreselleşme ise dar manada finans serbestleşmesine ek olarak nesnel şekilde saptanmış ölçütleri temin eden tüm firmaların finansal kesime dahil olmasına müsaade edilmesi, bankalara kendi işlerini serbest bir şekilde yapma hürriyetinin sağlanması, devletin finans kurumlarının mülkiyetinden çekilmesi ve milletler arası sermaye hareketleri üstündeki kontrollerin kaldırılmasını kapsamaktadır.

Finansal küreselleşmeyle piyasalar konvertibilitiye sahip olmuş, yabancı yatırımcılara yönelik sınırlar ortadan kalkmış, sabit kur sistemi terkedilerek, faiz ve kur dalgalanmalarına imkân tanınmıştır. "1973 yılında Bretton Woods sisteminin iflas

etmesi ile dünya ticaretinin büyük kısmına sahip ülkeler esnek döviz kuru sistemine geçtiler. Sistemi savunanlar, temelde piyasa mekanizmasının faydasına dikkat çekmekte ve piyasa çözümlerinin hükümet kararlarının üzerinde olduğunu beyan etmektedir” (Pazarlıoğlu ve Güloğlu, 2007).

Finansal küreselleşme, sermaye ve para piyasalarında olmak üzere iki ayrı grupta incelenmektedir. Sermaye piyasalarındaki liberizasyon, sermaye hesabının özgürleştirilmesi, sermaye giriş-çıkış hürriyetinin temin edilmesi, yabancı yatırımcıların piyasaya giriş engellerinin kaldırılması olarak tanımlanmaktadır (Galindo vd., 2002). Parasal piyasaların serbestleştirilmesi ise, hükümetlerin bankacılık üstündeki kontrol ve kısıtlamalarını kaldırmasını ya da azaltmasını, bankalar arası rekabet ortamının artırılmasını, profesyonelleşmenin yerine çeşitlendirmenin özendirilmesini ve serbest faiz politikasını öngören deregülasyon uygulamalarını ifade etmektedir (Onur, 2005).

Finans faaliyetlerinin küreselleşmesi ile sermaye, herhangi bir coğrafi sınır içinde kalmayarak daha düşük risk ve daha yüksek kazanç temin etmek düşüncesi ile herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmaksızın sınır ötesine kolay bir şekilde akmaktadır. Bunun sonucunda sermaye giriş – çıkış serbestisi sağlanmış, finansal baskı politikaları kaldırılmış, piyasalar çok daha rekabetçi ve etkin hale gelmiştir. Uluslararası ticaret ve finansman şartlarında gözlemlenen bu değişiklik, gelişmekte olan devletlerin siyasetlerini ve performanslarını da derinden etkilemiştir. Yabancı finansal kuruluşların iç pazarlara girişi finansal kalkınmanın desteklenmesinde doğrudan rol oynamaktadır. Yabancı finansal kurumlar bir ülkeye girdiğinde, yerli finansal kurumlar hayatta kalmak için daha verimli olmak zorundadırlar (Özel, 2012).

Aslan’a göre; finansal serbestleşmenin gerçekleşebilmesi için iki aşama gereklidir. “İlk aşamada, kamu otoritelerinin denetim ve baskısı altında olan ulusal finansal piyasalar, serbestleştirilmektedir. Böylece faiz oranlarının serbestçe belirlenmesi ile tasarruflar artacak, kaynak tahsisinde etkinlik sağlanacaktır. Finansal serbestleşmenin ikinci aşamasında ise, bu süreç uluslararası alana taşınmaktadır. Uygulamada bu serbestleşme, ödemeler bilançosunun sermaye hesabının libere

edilmesinin yanı sıra, yerleşiklerin ülke içinde dövizle işlem yapabilmelerine kadar genişletilmektedir.” (Aslan, 1995).

Finansal serbestleşmenin tüm ekonomiler üzerinde aynı etkiye neden olup olmadığı ve iktisadi büyümeyle arasında pozitif bir ilişki bulunup bulunmadığı hakkında literatürde farklı cevapların mevcut olduğu görülmektedir. Finansal serbestleşmenin olumlu olduğunu belirtenler kadar, krizlere neden olduğunu belirterek, olumsuz etkileri olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Finansal serbestleşmeyi savunanlara göre; faiz oranlarının serbest bırakılması tasarrufları artırmakta, artan tasarruf hacmi de ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir. Seyidoğlu’na göre; finans serbestleşmesiyle milletler arası sermaye, verimliliğin az olduğu yerden verimliliğin fazla olduğu yerlere geçebilmektedir. Bu durum ise, ortalama verimliliğin yükselmesine neden olmaktadır (Seyidoğlu, 2003).

Ekonomik küreselleşmesinin öncüsü olan finans serbestleşmesinin kolay bir şekilde benimsenmesinde, 1980’lere hâkim olan ekonomik fikrin rolü fazladır. Bu fikir, iktisadi problemlerin serbest piyasaya müdahalelerin kalkması ile önlenebileceği inancından hareket etmektedir. Gelişmekte olan devletlerde de serbestleşmenin arkasındaki temel motivasyon, müdahaleci finans siyasetlerinin 1980’li yıllardaki krizin temel sebeplerinden birisi olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu çerçevede, finans serbestleşmesi tasarrufları ve genel iktisadi aktiviteyi artırarak, büyüme ve istikrarı temin edecektir. (Çetin, 2010). Bu görüşe göre finansal küreselleşme, yeni pazarların doğmasına, finansal araçların çeşitlenmesine zemin hazırlamıştır. Finansal serbestleşme ile teknoloji, sermaye ve bilgi akışkanlığı sağlanmış, gelişen teknoloji ile piyasalarda rekabet artmış, artan rekabet finansman maliyetlerini düşürmüş, bu da yatırımları teşvik etmiştir.

Levine, firma seviyesinde, endüstri seviyesinde, ülke ve ülke grupları seviyesinde yapmış olduğu çalışmada uzun vadede finans sistemi ve iktisadi büyüme arasında kuvvetli bir olumlu etki bulunduğunu savunmaktadır. Levine (1997)’e göre, finansal serbestleşmenin uzun dönemde güçlü bir ekonomik büyümeye öncü olabilmesi için yatırımcıların yasal haklarının güçlü bir hukuk sistemiyle korunmasının büyük bir önemi bulunmaktadır. Bakaert vd. (2001) ise, yapmış

oldukları çalışmayla finansal serbestleşmenin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisini savunurken, bu olumlu etkinin yüksek eğitim düzeyine sahip ülkelerde daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Levine (2003) de, daha gelişmiş bir finansal sisteme sahip olan ülkelerin daha hızlı ekonomik büyüme eğiliminde olduğunu savunmaktadır. Yazar hem bankacılık sisteminin büyüklüğünün hem de hisse senedi piyasasındaki akışkanlığın ekonomik büyüme ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

Finansal küreselleşmeyi olumsuzlayanlara göre ise; global sermaye hareketliliğinin fazlalaşması ve bilhassa spekülatif, kısa vadeli sermayenin devletler arasında hızlı bir şekilde dolaşımında olması, devletler arasında karşılıklı bağımlılığın artmasına neden olmakta ve bağımsız bir ulusal ekonomi siyaseti izlenmesini olanaksız hale getirmektedir. Finans sermayesindeki hareketlilik hükûmetlerin faiz oranları ve döviz kurları üstündeki kontrolünü azaltmaktadır. Kısa vadeli portföy yatırımları, gelişmekte olan bir ülkeye girdiği zaman, o devletin parasının çok fazla değer kazanmasına neden olmakta ve devleti yüksek faiz – düşük kur tuzağına düşürebilmektedir. Yine bu tip yatırımlar, devleti hızlı bir şekilde terk edebildiği için krizlere yol açmaktadır (Çağlar, 2018). Finansal serbestleşmenin olumsuz etkilerinin daha fazla olduğunu söyleyen bu grup, ekonomik koşulları farklı olan ülkelerde farklı sonuçlar doğduğunu, finansal serbestleşmenin yalnızca gelişmiş ülkelerde ekonomik büyüme sağladığını vurgulamaktadır.

Gelişmekte olan devletlerde, sermaye hareketliliğinin serbestleşmesinin en olumsuz neticelerinden biri, dış ticarete görülmektedir. Fazla sermaye girişinin neticesinde yerli para, yabancı paraların karşısında kıymet kazanmaktadır, bu da ihracatı pahalılaştırarak ihracatçıların rekabet kuvvetini azaltmakta ve ucuzlayan ithal mallardan dolayı dış ticaret açığı artmaktadır. Hızlı bir şekilde büyüyen dış ticaret açıkları, devletlerin cari işlemdeki açıklarının da fazlalaşmasına neden olmakta fakat sermaye girişi devam ettikçe bir ödeme problemi belirmemektedir. Temel olarak faiz ve döviz kuru arasında bulunan dengesizlikten dolayı arbitraj imkanına dayalı sermaye girişi, faiz oranlarının sürekli olarak yüksek, döviz kurununsa kıymetli olmasını gerektirmektedir, bu durum ekonominin iç ve dış dengelerinin daha da bozulmasına yol açarak tam bir kısır döngünün meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu süreçte

beliren ekonomik büyüme dışarıya bağlı ve suni bir duruma gelmektedir. Faizle döviz kuru arasındaki kırılgan dengelerin bozulması ile ekonomi çökebilmektedir (İnsel ve Sungur, 2003). Yabancı sermaye girişinin dolaylı olarak sebep olduğu dış borçlanma, yurt içindeki tasarrufların mühim bir kısmının yatırımlara dönüşmek yerine, yurt dışına kaynak nakli için tercih edilmesine yol açmaktadır. Spekülatif sermaye girişi, gelişmekte olan devletlerde yurt içi harcamaları artırarak iç talebi fazlalaştırmaktadır. Yerli paranın kıymetli olması, ithal malları ulaşılabilir hale getirmesine ve tüketicinin ithal malları tercih etmesine neden olmaktadır. Bu nedenle artan yurt içi harcamaları iç piyasaya yaramamakta, aksine dış ticaret açığını artırmaktadır (Yentürk, 1997).

Stiglitz (2002), finansal küreselleşmeye dair eleştirel bir bakışla, gelişmekte olan ekonomilerde finansal piyasaların yabancı sermayeye açılmasının ekonomik çöküşe yol açtığını belirtmektedir. Uluslararası para piyasalarının kararsızlık ve dalgalanmalar ile öne çıkması, kısa vadede yüksek kar arandığı için sermaye akışının ülkenin gelişimine değil, menkul kıymetlere yönelmesi ekonominin zarar görmesine neden olmaktadır. Ayrıca, gelişmekte olan ülke piyasaları, finansal sisteme entegre olurken; bağımsız para, döviz kuru ve faiz politikası izleyememiştir. Ekonomik büyüme sermaye akımları ile aynı yönlü ilerlediğinden dolayı, ülkeye yabancı yatırımların girmediği dönemlerde ekonomide daralma gerçekleşmiş, bu düzensizlik, beraberinde istikrarsızlığı getirmiştir.

Miftah'a (2002) göre, uluslararası piyasanın özü gereği para, ikamesi olan bir finansal araç haline gelmiş, enflasyon oranının yüksek olduğu durumlarda yerli para değer saklama özelliğini kaybederken; yabancı paralar ulusal paraların yerine kullanılmaya başlanmıştır.

Acemoğlu ve Robinson (2013) ise, finansal küreselleşmenin ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğini artırdığını öne sürmektedir. Onlara göre, son yıllardaki uluslararası sermaye akımlarındaki büyük artışa rağmen, bu akım, kuzeyden, güneye, yani daha zengin ülkelere doğru ilerlemek yerine, kuzeyden yine kuzeye doğru, çoğunlukla kuzey yarım kürede yer alan zengin bir ülkeden, bir diğer zengin ülkeye doğru gitmektedir. Faydalarına rağmen finansal gelişmeler genellikle yoksul ülkelere gerçekleşmez, çünkü bu ülkelerde bu yapılanmaya uygun finansal sistemleri

yoktur. Netice itibarıyla gelişmekte olan devletlerin yeterli alt yapıya sahip olmaması durumunda finansal globalleşmeden fayda sağlamaları çok zordur.

Eichengreen ve Leblang (2003), finansal serbestleşmenin ekonomik büyümeyi desteklediğini savunan çalışmaların, ekonomik krizlerin ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkilerini hesaplayamadığını savunmaktadır. Bu görüşe göre, sermaye kontrolleri, ekonomik krizlerin bu yıkıcı etkilerini sınırlandırmaktadır. Yazarlar, sermaye kontrollerinin makroekonomik performansı doğrudan ve dolaylı olarak iki yolla etkilediğini savunmaktadır. Sermaye kontrollerinin doğrudan etkisi, kaynakların dağılımı ve verimliliğini pozitif etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Sermaye kontrollerinin dolaylı etkisi ise, yurt içinde ve yurt dışında krizin yıkıcı etkilerini sınırlandırarak oluşmaktadır. Ülkelerin ekonomik krizlere karşı kırılganlığı ve ekonomik yapısı farklı olduğu için, finansal serbestleşmenin ekonomik büyüme üzerine etkisi de ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Yazarlar yapmış oldukları çalışma sonucunda finansal sınırlandırmaların, finansal istikrarsızlık yaşanan dönemlerde, ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olduğunu savunmaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında, yazarlar finansal serbestleşmenin her derde deva bir süreç olmadığını savunmaktadır.

Globalleşme kavramını bir taraf “çağdaşlaşma” olarak tanımlarken; diğer taraf kapitalizmin son evresi ve emperyalizm olarak tanımlamaktadır. Bazılarına göre globalleşme, Avrupa’nın demokrasi ve insan haklarına dayalı düşüncelerini az gelişmiş devletlere aktaran bir süreç iken, bazılarına göre ise, küreselleşme ile önemi artan uluslararası kuruluşların ve küresel ticaret anlaşmalarının, gelişmekte olan ülkelere demokrasi ve refah getireceği umudu bir yanıltmacadan ibarettir (Stiglitz, 2006). Fikret Başkaya (2009), küreselleşmeyi “emperyalist saldırının yoğunlaşması” şeklinde tanımlar iken; Roland Robertson'a göre küreselleşme, bir terim olarak, dünyanın küçülmesine ve dünyadaki şuurun bir bütün olarak yoğunlaşmasına işarette bulunmaktadır (Stager, 2006, s.28). Küreselleşmeyi emperyalizm ile ilişkilendirenler, “IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü” vb. küreselleşme olgusunu yöneten üç temel kuruluşun siyasetlerini ele almanın, küreselleşmeyi daha net anlama konusunda yardım edeceğini savunmuştur. Bu grup, dünya ile ilgili önemli kararları verme yetkisinin, bölgesel güçlerden çıkıp, uluslararası örgütlerin kuvvetli kurumlarının

elinde olacağına inanmaktadır. Bilhassa, küreselleşme olgusunun aktörleri olan IMF (Uluslararası Para Fonu), WB (Dünya Bankası) ve çok milletli firmalar vb. global kuruluşlar ve bunların bürokratlarıyla bunları destekleyen güçlerin dünyayı kendi çıkarlarına uygun olarak biçimlendireceklerinden kaygı duyulmaktadır (Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, 2008). Giddens (2005) ise, “küreselleşme” kavramıyla belirtilenlerin kapitalist düşüncenin ana kanunlarını değiştiren yepyeni bir hadise gibi ele alınarak yorumlanmasını yanlış bulduğunu, 19. asrın dünya ticaret ve yatırım istatistiklerine bakıldığı vakit, modern globalleşmenin, devletlerin birbirleri ile olan ilişkileri bakımından eski küreselleşme şeklinden farklı olmadığını belirtmektedir.

Bu ideolojik tartışmalar ulus devlet ve küreselleşme arasındaki ilişkinin sorgulanmasına neden olmuştur. Ulus devletlerin zayıfladığı, devlet egemenliğinin yerini uluslararası kurumların aldığını savunanlar olduğu gibi, ulus devletlerin aşırı küreselleşmenin sonucu olarak daha da güçlendiğini savunanlar da bulunmaktadır. Küreselleşmeyle beraber, milletler arası politikanın ana aktörlerinin artık milli devletler değil, fertler, topluluklar, firmalar ve özel kuruluşlar olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, devletin milletler arası sahadaki ana işlevinin, bünyesindeki grupların menfaatlerini ve taleplerini ifade etmek ile sınırlandığı ve milletler arası hukuktan kaynaklı yükümlülüklerin kendi devletinde uygulanmasını temin edecek yeni bir göreve sahip olduğu ifade edilmektedir. (Uygun, 2004). Hirst ve Thompson milli-devletlerin, bugün eski dönemlere göre daha az hakimiyet sahibi olduğunu kabul ederek, devletlerin yeni bir fonksiyonunun belirlediğini ifade etmiştir. Bu yeni işlevinse “ulus-üstü ve ulus-altı yönetim mekanizmalarının sorumluluklarını tanımlamak ve meşrulaştırmak” olduğunu iddia etmiştir. Bu sayede, milli-devletin artık milletler arası yönetim seviyeleri ve gelişmiş dünyaya eklenen toplulukları arasında bir bağıntı aracı gibi ortaya çıktığı üstünde durmuştur (Hirst ve Thompson, 2000). Habermas’a göre, milli devletlerin farklılaşma süreci 3 aşamada meydana gelmektedir. İlk aşama, devletin kontrolünün azalması veya öteki bir ifade ile özerklik yitimidir. Söz konusu yitim, devletin kendi yurttaşlarını diğer aktörlerce alınan kararların veya kendi sınırları haricindeki süreçlerin endirekt tesirlerine karşı yeteri kadar koruyamadığı anlamına gelmektedir. İkinci aşama, karar alma süreçlerinin gittikçe artan meşruiyet kaybı veya demokratik meşruiyetteki açıktır. Bu süreçte devletler ya da milletler ana karar alıcı

durumunda değildir. Üçüncü aşamaysa meşruiyeti temin etmeye hizmet eden idari ve örgütsel işlevler ile alakalı gittikçe artan bir idari yetersizliktir. Artan nüfusla birlikte toplumun gereksinimlerinin gittikçe artması, sosyal idare araçlarının karmaşık hale gelmesi, yönetimle alakalı kimi aksaklıklara neden olmaktadır. Bu aksaklıkların yok edilmesi hususunda global sermaye firmaları devreye girmektedir ve idari/örgütsel fonksiyonları üstlenmektedir (Habermas, 2002).

Diğer taraftan, küreselleşmenin ulus-devletlerin daha fazla güçlenmesine neden olduğu fikrini savunanlar da bulunmaktadır. Küreselleşmeyle beraber yeni oyuncular da ortaya çıkmakta, söz konusu oyuncuların aktivitesi ve yetkinliği milletler arası kamuoyunda tartışmalara yol açmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya barışının korunması için teşkil edilen Birleşmiş Milletler vb. milletler arası teşkilatların, Soğuk Savaş'ın bitmesi ile başlayan ve insanlık dramı şeklinde algılanan “Bosna, Kosova ve Ruanda” vb. iç savaşlarda askeri müdahale ve barışı temin etme hususlarında yeterli olmadıkları belirlenmiş, işkence, şiddet ve toplu ölümlere seyirci kaldıkları fark edilmiştir. Bu da uluslararası örgütlere karşı güvensizliğe neden olmuştur. Uluslararası örgütlere karşı oluşan bu güvensizlik, ulus devlet fikrini güçlendirmeye başlamıştır. (Çakmak ve Atılğan, 2012, s.12). Küreselleşmeyle beraber neo-liberal siyasetler etrafında beliren rekabetçi piyasa ekonomisi de devletin gerekliliğini yok etmemiş, aksine devleti ticaretle ilgili ilişkilerde önemli bir hale getirmiştir. Sermaye, kendi haklarını koruyabilecek, imalat etkenlerinin serbest dolaşımını güvene alabilecek, finansa istikrarı temin edebilecek ve piyasa tarafından çözülmesi zor olan sorunlar ile kendilerine karşı gelen iç muhalefetten kaynaklı problemleri çözümleyebilecek kuvvetli bir devlet olmasını tercih etmektedir. Hakikatte devlet küreselleşmenin bir kurbanı değildir, aksine sürece etkin katılımı bulunan bir unsurdur. (Alıcı, 2010, s.324). Robert O Keohane'ye göre, devletin bulunmadığı, insanların serbest bir şekilde hareket sahası bulduğu rekabet eden bir dünya piyasa ekonomisi, kuralların büyük şirketler tarafından belirlendiği, monopol piyasalara dönüşmektedir. Küçük ölçekli şirketlerin de varlığını sürdürmesi ve rekabet edebilmesi için, devletin frenleyici ve koruyucu işlevinin piyasalar için gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Robert O Keohane'den aktaran Held ve McGrew, 2008). ABD Başkanı Donald Trump da devletin koruyucu rolüne vurgu yaparak; küreselleşmenin

Amerika'nın aleyhine rol oynadığını belirtmektedir. Trump, serbest ticaret anlaşmalarının sorgulanmasının ve Amerikan ekonomisinin koruma altına alınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Çin'in teknolojik olarak ileri düzeyde olması, küreselleşen dünyanın etkisiyle aynı ürünü düşük maliyet ile daha ucuza üretebilmesi ve sermayedarları kendi ülkesine yatırımcı olarak çekebilmesi, ABD Başkanı Donald Trump'ın Çin'i Amerikan ekonomisi için bir tehdit olarak görmesine ve anti-damping gibi korumacı politikalar başlatmasına neden olmaktadır (Bergsten, 2018, s.14).

Sonuç olarak; Giddens, küreselleşme her ne kadar milli-devleti zayıflatan bir süreç olarak görülse de; milli-devletlerin globalleşme karşısında ortadan kalkmayacağına, fertler ile toplumlar arasındaki bağımlılığı artıracığına inandığını ve milli-devletin kuvvet ve tesirinin bugün başka bir muhteva kazandığını ifade etmektedir (Tanrıverdi, 2017, s.35-36).

1.2. Politik istikrara dair yaklaşımlar

Sosyal refahı artırmak ve siyasi istikrarı temin etmek fikri yüzyıllardan beri insanlığın zihnini yormaktadır. 1960'lı senelerde başlayan siyasi istikrar ile alakalı araştırmalarda, siyasi sistemlere istikrar kazandıran unsurlar, siyasi hadiselerin nedenleri, politik rejimlerin özellikleri ve devletler bazındaki farklılıklar üstünde durulmaktadır. Siyasi istikrarın 1980'li senelerin ortalarından başlayarak iktisadi göstergelere aksetmesi politik ekonomi alanında deneysel araştırmaların artmasına neden olmuştur. Fakat siyasi istikrar/istikrarsızlık tanımları ve sebepleri hususunda araştırmalarda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bu çerçevede, siyasi istikrar ve istikrarsızlık kavramları farklı araştırmacılar tarafından farklı tanımlarla literatürde yerini almıştır.

Politik istikrar üzerine çalışmaların öncülüğünü yapanlardan biri olarak Hurwitz (1973), politik istikrar kavramını beş farklı yaklaşımla açıklamaktadır. Bu beş yaklaşımın bulunmadığı hallerde, siyasi istikrarsızlığın olabileceğine vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşımlar incelendiğinde;

1. Şiddet yokluğu; Söz konusu yaklaşıma göre karara varma, saldırganlık ve toplumsal karmaşaya sahip olan süreçlerin neticesinde değil, kurumsallaşmış ve işlevsel süreçlerin sonucunda gerçekleşmektedir. Bu

yaklaşımında siyasilerin şiddet içeren süreçler sonucunda hızlıca değişim göstermesi istikrarsızlığın kanıtı olarak görülmektedir. Hurwitz, demokrasi için gerekli olan yönetilenlerin rızası alınarak, barışçıl bir yönetim değişikliğinin olması gerektiğini vurgulamaktadır.

2. Hükümetin iktidarda bulunma müddeti; Politik istikrar kavramında ikinci yaklaşıma göre, hükümetin iktidarda kalma süresi, politik istikrar ile doğru orantılıdır. Bu yaklaşıma göre A ülkesinde hükümetin ortalama görevde kalma süresi B ülkesinden daha yüksek ise A ülkesi daha istikrarlı kabul edilmektedir. Hurwitz'in aktarımıyla, bu konuda en çok referans alınan siyasi istikrar kriterini Bruse Russett vermektedir. 1945-1961 yılları arasında ve 87 devleti içeren çalışmasında Russett idareci (executive) istikrarını, devletin bağımsız olduğu sene sayısı/ başbakan (chief executive) sayısı olarak elde etmiştir.

3. Meşru bir anayasal düzenin bulunması; Siyasi istikrarı tanımlamada üçüncü önemli yaklaşım, politik istikrarı meşru bir anayasal rejimin varlığı olarak gören yaklaşımdır. Bu yaklaşımda meşruiyet ölçüsü, politik sistemin ve bu sistemin çıktılarının halk tarafından doğru ve uygun şekilde kabul edilmesi olarak sunulmaktadır. Bu görüşe göre, meşruiyet kavramı istikrar kavramını tanımlamaya yardımcı olmaktadır. Bu tür bir yaklaşım istikrarı yalnızca olumsuz olguların yokluğu olarak değil, olumlu olguların varlığı ve desteği olarak görmektedir.

4. Yapısal değişimin olmayışı; Hurwitz'in politik istikrarın dördüncü yaklaşımı, politik istikrarı yapısal değişimin olmayışı ile ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşım, yıllar içinde temel yapısal düzenlenmelerinde değişikliklerden kaçınabilen sistemlerin istikrarlı olduğu belirtmektedir.

5. İstikrarın çok yönlü ölçütlere sahip olması; Politik istikrarın son yaklaşımı olan “çok yönlü toplumsal özellik yaklaşımı”, herhangi bir izole edilmiş ölçüt yerine, çeşitli yaklaşımları bütünleştirmenin ve sentezlemenin gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Politik istikrara dair önemli ve kapsamlı çalışmasında Claude Ake (1975), siyasi istikrarı, politik değişme akımlarının düzgün olması biçiminde izah etmektedir.

Bu akımlar, belli bir düzene kavuştukça istikrar artmakta ve politik oyuncular kişilerin davranışlarını kontrol etmek suretiyle düzensizliği engellemektedir. Toplumun içindeki kişiler, politik rolleriyle davranışlarını kendilerine tanınan sınırlarda kalıp sürdürdüklerinde siyasi istikrar düzenli olmaktadır. Tersine davranışlar düzensizlik ve istikrarsızlık durumuna yol açmaktadır. Siyasi bakımdan istikrarı bozan hareketler ve davranışlar, siyasi yapının kanunlarına da zıt gelmektedir. Kanuni yapılar siyasi yapının ana tanzim edicisidir. Toplumdaki düzensizlikler, toplumun gelenekleriyle ve görenekleriyle birlikte kanunlarını da ihlal etmektedir. Siyasi bir davranış ya da değişimin düzgün veya düzensiz olup olmadığına karar verebilmek üzere o toplumun siyasi sisteminin incelenmesi lazımdır. Bundan dolayıdır ki toplumdaki siyasi istikrarsızlığı veya istikrarı belirlerken, o zamanki siyasi sistemi anlık olarak stabil tutmak önemli olmaktadır.

Diğer taraftan politik istikrar kavramı Posner (1997), tarafından bir ülkede iç savaşların, askeri darbelerin, sık anayasal değişikliklerin, yerel politik terörizmin, yozlaşmanın ve kamulaştırmanın olmaması olarak tanımlanmıştır. Eckstein (1992), benzer şekilde politik istikrarı, siyasi şiddetin yokluğu olarak tanımlamaktadır. Ona göre, iktisadi performansın sağlanmasında politik istikrar önemli bir rol oynamaktadır. Politik otoritenin devamlılığı ve politik yapının sıkça değişmemesi bir devletteki siyasi istikrarı sembolize etmektedir. Alesina ve Perotti'ye (1996), göre ise siyasi istikrar, devlet içerisinde şiddetin bulunmaması, hükümetin hayatının uzun olması, meşru anayasal bir otoritenin mevcudiyeti, yapının ana niteliklerini tehdit eden sistemsel bir değişikliğin olmaması ve birbiri ile alakalı iktisadi ve toplumsal değişkenler bakımından sistemdeki istikrardır.

Bunların yanı sıra, bazı araştırmacılar da istikrarı, politik istikrarsızlık üzerinden tanımlamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda, ekonomik veya politik faktörlerin neden olabileceği politik istikrarsızlık durumunun yaşanmaması, ekonomilerde politik istikrarın varlığı olarak değerlendirilmektedir. “Siyasi istikrarsızlık” kavramının tanımına ilişkin görüş birliği bulunmamaktadır. Lipset (1959), siyasi istikrarsızlığı sadece iktidarda kalma süresine bağlı olarak tanımlamaktadır. Lipset'e göre, bir ülke en az 25 yıl boyunca liberal bir demokrasi ya da bir diktatörlük ile yönetiliyorsa politik olarak istikrarlıdır. Bunun yanı sıra siyasi

istikrarsızlığı, mevcut anayasal sistemi değiştirmeye zorlama, siyasi kutuplaşma ve koalisyon hükümetleri olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır (Eren ve Bildirici, 2001). Şiddet, sivil itaatsizlik vb. davranışlar, içinde bulundukları politik sistemlerin sınırlarının dışına çıkmak suretiyle politik istikrarsızlığa neden olmaktadır (Ake, 1974).

Sanders (1981), siyasi istikrarsızlığı 3 başlıkta toplayıp açıklamıştır. Bu başlıklar “devamlılık yaklaşımı, politik gazetecilerin istikrarsızlık yaklaşımı ve sıklık yaklaşımı”dır. Devamlılık yaklaşımı uyarınca, belli bir müddet içinde kesintiye uğramaksızın kurumsal sistemini devam ettiren hükümetler istikrarlıdır. Demokratik bir yapının istikrarında iktisadi gelişim, (çağdaşlaşma) meşruluk ve etkililik ön planda tutulmaktadır. Gazetecilerin istikrarsızlık yaklaşımı, istikrarsızlığın izah edilmesinde gazetecilerin de ciddi katkılarının bulunduğunu ifade etmektedir. Gazeteciler istikrarsızlık konusundan söz ederken yalnızca bir ya da birkaç hadiseye bakarak veya kısa süre içinde oluşan siyasi olgulara vurguda bulunarak devletlerin belli vakitlerdeki siyasi halinin istikrarlı veya istikrarsız olduğu ile ilgilenmektedir. Sanders’ın ifadeleri üzerine, sıklık yaklaşımına göre ise belirli vakitte oluşan darbe, savaş, gösteri vb. siyasi hadiseler ile hükümet değişimleri sıklaştığı müddetçe bunun etrafında istikrarsızlık da artmaktadır.

Sanders, faktör analizi yöntemi ile siyasi hareketlerin neden ve boyutlarını ortaya koymaya gayret eden sıklık yaklaşımına kimi sebepler ile tenkitlerde bulunur. Faktör analizi çalışmaları ile temin edilen bilgiler, devletler bazında ele alındığı zaman çelişen neticelere ulaştırmak suretiyle kafaları karıştırmaktadır. Analizi gerçekleştiren araştırmacının tavsiye ettiği çözümler neden sonuç ayrımını tam olarak ortaya koymamaktadır. Tenkidinin bir başka nedeni de devletler arasındaki kültür farklılıklarının önemsenmemesidir. Sanders’a göre, siyasi istikrarsızlığa yol açan hadisenin tesiri, kültürel farklılıkları da dikkate alarak mekân ve zaman açısından incelenmelidir (Sanders’ dan aktaran Şimşek, 2015).

Politik istikrarsızlık üzerine önemli çalışmalarda bulunan bir diğer bilim insanı ise Mancur Olson’dur. Olson (1987), siyasi istikrar ile ekonomik büyümeyi ilişkilendirerek, Tablo 1’de gösterildiği gibi, siyasi sistemlerin dört katlı tipolojisi

olduğunu, her tipin karakteristik bir büyüme modeline sahip olduğunu belirtmekte ve aşağıdaki çıkarımları yapmaktadır.

1- İstikrarsızlığın kronikleştiği devletlerde genellikle düşük büyüme hızı görülmektedir.

2- İstikrarın devamlılığının sağlandığı ülkelerde en başta hızlı büyüme artışı görülürken; bu artış zamanla azalmaktadır.

3- Yeni düzene geçerek politik istikrarı sağlamaya çalışan ülkelerin büyüme hızında ise ani artış görülmektedir.

4- Son olarak, istikrarı yitirme aşamasında olan devletlerin büyüme hızında ani düşme görülmektedir.

Tablo1: Siyasi Sistemlerin Tipolojisi

Politik İstikrar T1

		Daha az istikrar	Daha çok istikrar
Politik İstikrar T2	Daha az istikrar	Kronik olarak istikrarsız: Sürekli düşük büyüme tahmini	İstikrarsızlaşan: Hızlı büyüme düşüşü tahmini
	Daha çok istikrar	İstikrara kavuşan: Hızlı büyüme artışı tahmini	Kalıcı olarak istikrar: Yavaş yavaş azalan büyüme tahmini

Bazı çalışmalar, istikrarı sadece “iktidarda kalma süresi” ile ilişkilendirirken, bazıları ise istikrarı, sosyal huzursuzluk ve kargaşanın olmaması durumu olarak tanımlamaktadır. Görüldüğü gibi literatürde birçok farklı politik istikrar/istikrarsızlık tanımı bulunmaktadır. Politik istikrarın nasıl tanımlandığı, neden-sonuç ilişkisini kurabilmek açısından önemli bir noktadır. Bu çalışmada nedensellik ilişkisi, demokratik politik istikrar tanımı üzerinden kurulacaktır. Demokratik politik istikrar, kapsamlı demokrasinin sağlandığı, bütün kurumların şeffaf bir şekilde çalıştığı, hukukun üstünlüğü ve güçler ayrılığı ilkelerinin uygulanabilir olduğu, kaynak dağılımında ayrımcılığın yapılmadığı, insan haklarını temel alan bir yönetim şeklini öngörmektedir. Bir ülkenin istikrar/ istikrarsızlık düzeyinin belirlenmesinde, halkın seçim gücünün yanı sıra, demokratik ilkelerin varlığı önem taşımaktadır. Bu çalışmada, demokratik politik istikrar tanımı ışığında, rejimlerin -10 (otokrasi) ile +10(demokrasi) arasında derecelendirildiği polity2 indeksi kullanılarak, gözlem yapılacaktır.

1.2.1. Politik istikrarsızlığın nedenleri

Siyaset biliminin ve sosyolojisinin önemsedığı çalışma konularından biri olan siyasi istikrarsızlığın sebepleri, literatürde çok çeşitliliğe neden olan ve fikir birliği oluşturulamayan bir husustur. Politik istikrarsızlığın nedenleri birçok bilim insanı tarafından birbirinden çok farklı açılarda ele alınıp değerlendirilmiştir.

Acemoğlu ve Robinson (2001), eşitsizliğin politik istikrarsızlığın hayati bir belirleyicisi olduğunu vurgulamaktadırlar. Eşitsizlik, demokratik politik sistemlerde, zenginlerin iktidarlara meydan okumasını teşvik etmekte ve aynı zamanda demokratik olmayan sistemlerde ise toplumda sosyal huzursuzluğa neden olmaktadır. Bu nedenle, eşitsizlik düşük olduğunda demokrasinin daha da kuvvetli olması, eşitsizlik yüksek olduğunda ise politik sistemlerde sık sık rejim değişiklikleri ve toplumsal huzursuzluğun oluşması muhtemeldir. Örnek olarak Latin Amerika’nın iktisadi buhranlar sırasında demokrasiye geçtiği gösterilmektedir. Alesina ve Perotti (1996) ise, 1960-1985 yılları arasında, 71 devleti ele alarak yaptığı çalışmasında gelir dağılımında oluşan eşitsizliğin, siyasi istikrarsızlığı artırdığını ifade ederek bu fikri

desteklemiş ve çalışmalarının sonucunda geniş bir orta sınıfın teşkil edilmesinin istikrarı kuvvetlendirdiği neticesine ulaşmıştır.

Sanders (1981), istikrarsızlığa tesir eden farklı faktörleri iki ana grupta toplamaktadır. İlkinde, değişkenleri siyasi değişim paradigmaları başlığında ele almaktadır. Burada gelişme ve bağımlılık olarak gösterilen değişim süreçlerine vurguda bulunmaktadır. İkinci başlıktaki dışsal değişkenleri de devlet baskısı, etnik ya da dinsel bölünmeler, eşitsizlikler biçiminde siyasi yapının yapısal özellikleri ismi altında başlıklandırmaktadır.

Siyasi istikrarsızlığın nedenlerinin araştırılması konusunda Gasiorowski (1998), iki farklı çalışma grubunun gerekli oluşundan söz etmektedir. Bunlar, popüler memnuniyetsizliğin sebeplerini araştıran ve muhalefetin atmosferden ne kadar etkilendiğini değerlendiren çalışmalardır. Memnuniyetsizliklerin özünde bazı negatif iktisadi şartlar bulunmaktadır. Çağımızda, enflasyonla işsizlik haddinin toplamıyla oluşan ekonomik memnuniyetsizlik endeksi kullanılmaktadır. Memnuniyetsizliklerin toplumda yarattığı hayal kırıklığı karşısında, muhalefetin bu hali düzeltereceğiyle ilgili vaatlerinin siyasi istikrarsızlığa neden olduğu ifade edilmektedir. Özetle, eşitsizliklerin memnuniyetsizliğe, memnuniyetsizliğin de siyasi istikrarsızlığa yol açtığı ifade edilmektedir. Yine bu açıdan gerçekleştirilen araştırmalarda; içerideki sosyal ve iktisadi koşullar, etnik bölünmeler, dünyanın iktisadi sistemi, milletler arası savaşlar vb. etkenlerin istikrarsızlığı artırdığından da bahsedilmektedir.

Huntington (1972) ise, politik istikrar ile politik kurumların yapısı arasında bağlantı kurmaktadır. Ona göre, iktisadi kalkınma nasıl yatırım ve tüketim kavramları ile ilişkilendiriliyor ise, siyasi yapının da siyasi kuruluşların gelişmesi ve yeni toplumsal kuvvetlerin siyasete katılması arasındaki bağlantı ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Gelişmekte olan devletlerde, 1950 ve 1960'lı senelerdeki siyasi istikrarsızlıkların ana sebebi olarak, yeni grupların hızla siyasete katılmasına karşın, kuruluşların buna ayak uyduramayıp yavaş gelişim sergilemesi gösterilmektedir. Modernleşme ve siyasi gelişimin birbirlerinden farklı kavramlar olduğunu savunan Huntington'a göre, siyasi gelişim, siyasi organizasyon ve metotların kurumsallaşması ile mümkündür. Çağdaşlık istikrarı beslemektedir ancak zenginleşme ve çağdaşlaşma

gayretleri siyasi bozulmaya, kanunların değişimine ve yozlaşmaya; yozlaşmaysa memurların davranışlarındaki bozulmaya yol açmaktadır. Siyasi kuruluşlardaki gelişimin toplumsal ve iktisadi değişimin gerisinde kalması ise, siyasi düzensizlik ve istikrarsızlığa yol açmaktadır. Huntington (1968), ayrıca eğitimin hızlı bir şekilde genişlemesinin de politik istikrarsızlığı artırabildiğini belirtmektedir. Genel olarak işsiz, yabancılaşmış (alienated) ya da başka bir şekilde tatminsiz bireylerin eğitim seviyesi ne kadar yüksek olursa, sonuçta ortaya çıkan istikrarsızlaştırma davranışları da o kadar yüksek olmaktadır. Yabancılaşmış üniversite mezunları devrimler hazırlar; yabancılaşmış teknik veya ortaokul mezunları darbeleri planlar; yabancılaşmış ilköğretim mezunları daha sık ama daha az anlamlı şekilde siyasi huzursuzluk biçimlerine girerler (Huntington, 1968, s.48).

Siyasi istikrarın veya istikrarsızlığın nedenlerinin yanı sıra, istikrarsızlığın devletlerin ekonomik hayatlarını ne kadar etkilediğiyle ilgili olarak günümüze dek pek çok uluslararası bilimsel araştırma gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırmaların istinat ettiği ana argümanlardan birisi, belirsizliğin, yatırım, üretim ve istihdam gibi karar alma süreçlerinin işleyişini bozduğu olmuştur. Araştırmalarda, belirsizliğin olduğu bir ortamda, göreve gelecek hükümetin ekonomik risk almaktan ve yatırım yapmaktan kaçınacağı, yatırımlar yerine kamu harcamalarına öncelik vereceği belirtilmektedir. Aynı zamanda, belirsizlik yabancı yatırımların da azalmasını yol açmaktadır (Alesina vd., 1996). Benzer şekilde, Aisen ve Vega (2011), belirsizliklerin ülke ekonomileri üzerinde olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadır. Belirsizliklerin yatırımları ve girişimcilik faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediğini ve bu belirsizliklerin politikacıların amaç ve hedeflerine de etkide bulunabileceğini ifade etmektedirler. Bu bağlamda iktidara sahip olan parti, vaktini uzatmak, onu seçenlerin sayısını artırmak ya da rakiplerine fırsat vermemek üzere kısa süreli siyasi değişiklikler yapabilmektedir. Politik istikrarsızlık, iktisadi performansa olumsuz etkide bulunarak, siyaset aktörlerinin daha sık görüş değiştirmesine yol açmaktadır. Bu görüşe paralel olarak, Drazen (2002), politik istikrarsızlığın neden olduğu belirsizliğin, ekonomik bakımdan verimliliği negatif yönde etkilediğini, azalan yatırımların büyüme üstünde olumsuz etkisinin bulunduğunu öne sürmektedir.

Tüm bu çalışmaların yanı sıra, politik istikrarın ekonomik büyümeyi pozitif olarak etkilemeyeceğini iddia eden ekonomistler de vardır. Önemli çalışmasında, Mancur Olson (1982), uzun müddettir iktidardaki hükümetlerin menfaat gruplarınca etkilenmesinden dolayı, toplumsal refahı en yüksek düzeye çıkaran siyasetler tatbik etmesinin daha da güç olacağını ileri sürmüştür. Olson, baskı ve menfaat gruplarının, uzun müddet iktidardaki hükümetleri tanıdığını, kendi menfaatleri için kullandığını ve hükümetleri sosyal refahı maksimize eden politikalardan uzak kolay bir av olarak gördüklerini vurgulamıştır. Bu tip hallerde iktidarda bulunan otoritenin takip ettiği siyasetler toplumsal refahı en yüksek düzeye çıkarmaya dönük olmaktan ziyade; baskı gruplarının menfaatlerini önemsemektedir. Bunun dışında politik istikrarsızlığın oluşturacağı muğlaklık atmosferinin, sermayenin beklenen marjinal getirisinde bir artış oluşturabileceğini, bunun da yatırımlarla iktisadi büyüme oranlarında artışa yol açabileceğini belirtmiştir. Murphy vd. (1990) ve Sleifer ve Vishny (1993), çalışmaları Olson'un tezini destekler şekilde, hükümet istikrarının her zaman ekonomik büyümeye teşvik sağlayamayacağını, mevcut hükümetin yetersiz olduğu ya da yozlaşmış olduğu düşünüldüğünde, hükümet değişikliği olasılığının ekonomik aktörler tarafından olumlu karşılanabileceğini iddia etmişlerdir.

1.3. Ekonomik Büyüme

Ekonomi politikalarının temelinde, halkın refah seviyesini yükseltmek ve hayat kalitesini artırarak, geleceğe güvenle bakabilmelerini sağlamak yer almaktadır. Bu ölçütlerin ne kadar sağlandığını görebilmek için, ülkelerin ekonomik performanslarının incelenmesi gerekmektedir (GAO Workshop, 2005). Ekonomik performansının temel ölçütlerinden biri olan ekonomik büyüme, ülkeler arası karşılaştırmaların yapılmasında en çok kullanılan göstergedir. Ekonomik büyüme, bir ülke içerisinde belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin kapasitesinde meydana gelen artışlar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, gayri safi yurt içi hasılanın zamanla ve sürekli olarak artmasıdır (Ünsal, 2005).

Peterson'a göre ekonomik büyüme, gerekli olan mal ve hizmetlerin üretimini sağlayabilmek adına üretim kapasitesinin ve emek verimliliğinin artmasıdır (Peterson, 1994). Ülgener ise, ekonomik büyümeyi iş gücü, doğal kaynak, sermaye gibi

ekonomik değerlerin önceki yıla kıyasla daha fazla gelir sağlayacak düzeyde artışı olarak tanımlamıştır (Ülgener, 1976).

Ekonomik büyüme, ekonominin bir önceki yıl ile içerisinde bulunduğu yıl arasındaki değişimi ifade eden ekonomik büyüme oranı ile hesaplanmaktadır.

$$\text{Ekonomik büyüme oranı}(g) = \frac{\text{Reel GSYİH}(t) - \text{Reel GSYİH}(t - 1)}{\text{Reel GSYİH}(t - 1)} \times 100$$

*Reel GSYİH(t): t dönemindeki Reel GSYİH,

*Reel GSYİH (t-1):t döneminden önceki reel GSYİH

Ekonomik büyümenin temel kaynaklarının işgücü, sermaye, doğal kaynaklar ve teknoloji olduğu ve bu kaynaklarda meydana gelen değişimlerin ülke ekonomilerini etkilediği belirtilmektedir (Temple, 1999). İşgücünün artışı ve işgücü kalite düzeyinin yüksek oluşu ekonomik büyüme üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. İşgücü ekonomik büyümeyi hem etkilemekte hem de bu büyüme sonucunda kendisi etkilenmektedir. Ekonomik büyümede yaşanan artış, emek talebinin artmasını beraberinde getirmektedir. Artan emek talebi de daha çok işgücü artışına neden olmakta ve işçilerin toplam gelirden aldıkları pay artmaktadır (Durand, 1975).

Fiziksel sermayenin büyümeye katkısı yatırımlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sermaye stoku fazla olan ülkeler, daha fazla yatırım yapmakta ve yatırımlar sonucunda daha çabuk büyüme sürecine katılabilmektedirler (Barro, 1990). Her ülkenin birbirinden farklı doğal kaynaklara sahip olmasından dolayı, doğal kaynakların ülke ekonomileri üzerindeki etkileri de birbirinden farklıdır. Özellikle yenilenebilir doğal kaynaklara sahip olmak ekonomik büyümeyi pozitif etkilemektedir. Enerji kaynaklarına talebin artması ve bu kaynakların sınırlı olması, kaynaklara sahip olan ülkeleri avantajlı konuma getirmektedir. Ancak büyümenin gerçekleşmesi için doğal kaynaklar tek başına yeterli görülmemektedir (Chien ve Hu, 2008). Teknolojik gelişme ise, verimlilik artışı yoluyla ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir. Artan teknoloji imkânları ile ülkeler daha az kaynak ile daha fazla çıktı

elde edebilme imkânına sahip olmaktadır (D. Loo ve Soete, 1999). Bu temel unsurlarla birlikte, ülkenin siyasi ve kurumsal yapısı, kültürü, nüfusu, beşerî sermayesi gibi kaynaklar da ekonomik büyüme sürecinde önemli rol oynamaktadır (Acemoğlu, Johnson, Robinson ve Thaicharoen, 2003).

Ekonomik büyümenin karakteristik olgularını ele alan Kaldor, büyümenin olgular ile tutarlı olması gerektiğini vurgulamıştır. Ekonomik büyüme literatürüne önemli katkısı olan bu olgular aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir.

- 1- Ekonomik büyüme ile beraber, işçi başına üretim artmaktadır.
- 2- Sermaye yoğunluğu sürekli büyümeyi göstermektedir.
- 3- Sermaye-getiri oranı arasında istikrar söz konusudur.
- 4- Sermaye-üretim oranı arasında istikrar söz konusudur.
- 5- Sermaye ve emeğin milli gelirdeki oranları dengelidir.
- 6- Ülkelerin üretkenliklerinde yaşanan artışlar birbirinden oldukça farklıdır (Kaldor, 1961).

Ekonomik büyüme, devletlerin küresel düzen içerisinde söz sahibi olabilmeleri, diğer ülkeler ile politik ve ekonomik alanda mücadele edebilmeleri için temel kriter olarak görülmektedir. Bu yüzden özellikle gelişmekte olan ülkeler, ekonomik büyüme odaklı politikaları tercih etmektedirler (Kotan, 2002).

Ekonomik büyümenin artması, ulusal çıktıyı artırmakta, artan ulusal çıktı sonucunda ülke insanları daha fazla mal ve hizmetten yararlanabilmektedir. Bu durum, yoksul ülkelerin yaşam standartlarını yükseltmektedir. Ekonomik büyüme sonucunda piyasada daha fazla talep oluşmakta, oluşan bu talebi karşılamak için de firmalar istihdamını artırmaktadır. Firmaların kapasitelerini artırmak istemesi sonucunda işsizlik azalmaktadır. Ekonomik büyümenin bir diğer katkısı ise, daha yüksek büyümenin vergi indirimlerine ve kamu harcamalarında artışa neden olmasıdır. Pozitif ekonomik büyüme oranlarına sahip ülkeler belli döngü içerisinde ekonomiye katkı sağlamaktadırlar (Rodriguez, 2000). Şekil 1’den de görüleceği üzere, ekonomik büyüme, vergi gelirleri ve kamu yatırımlarının artmasına, artan vergi gelirleri de hükümetin bütçe açığının azalmasına neden olmaktadır. Daha yüksek ekonomik

büyüme, firmaları yatırıma teşvik etmekte ve artan yatırım gelecekte daha fazla büyüme sağlamaktadır.

Şekil1: Ekonomik Büyüme Döngüsü



Kaynak: Economichelp.org

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK KÜRESELLEŞME, POLİTİK İSTİKRAR VE EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE LİTERATÜR VE AMPİRİK BULGULAR

2.1. Politik İstikrar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki / Literatür Taraması

Politik istikrar ve ekonomik büyüme ilişkisi, birçok iktisatçı tarafından farklı yöntemler kullanılarak analiz edilen önemli araştırma konularından birisi olmuştur. Ekonomik büyüme ile ilgili analizler yapılırken, büyümenin politik istikrar ile olan ilişkisi genellikle “politik istikrarsızlık” üzerinden ele alınmıştır. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalarda, politik istikrarsızlık ve büyüme arasında kurulan ilişkinin tek yönlü, karşılıklı veya bağlantısız olabileceği üzerine farklı analizler bulunmaktadır (Arslan, 2011).

Politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerinde tek yönlü ve negatif etkiye sahip olduğunu vurgulayan çalışmaların çoğunda, istikrarsızlığın büyüme ile olan ilişkisi, belirsizlik ve yatırım üzerinden açıklanmakta ve politik istikrarın, büyümeyi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki farklı kanal aracılığıyla etkilediği ortaya konulmaktadır. Politik istikrarsızlık durumunda, yatırımların azalması ve yabancı sermayenin ülkeden çekilmesi, ekonomik büyüme üzerinde doğrudan negatif etki bırakmaktadır. Diğer taraftan, yatırımların azalması ile beraber istihdam alanının daralması ve işsizlik oranında artış meydana gelmesi, büyümenin dolaylı yoldan olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Şanlısoy ve Kök, 2010). Alesina ve Tabellini (1988), politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi belirsizlik kanalı üzerinden açıklamışlardır. İstikrarsız bir ortamın sonucunda meydana gelen belirsizlik, yatırımların azalmasına yol açmakta ve yatırımların azalması da ekonomik büyüme sürecini olumsuz etkilemektedir. De Haan ve Siermann (1996), 1963-1988 yılları arasında 96 ülkeyi ele alarak yaptığı çalışmalarında, politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeye olan etkisini araştırmışlardır. Analizlerin

sonucunda, politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediği ve politik istikrarsızlığın Asya'daki yatırımların azalmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır. Alesina ve Rodrik'e (1994) göre, politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Politik istikrarsızlığın varlığı, piyasalarda belirsizlik durumunun oluşmasına neden olmakta ve bu belirsizlik de yabancı yatırımlarında düşüşe sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda politik istikrarın olmadığı bir ortamda hükümet, tekrar seçilme ihtimalinin düşük olduğu bilinciyle hareket ederek; uzun vadeli kamu yatırımlarının yerine, kısa vadeli kamu tüketimlerini tercih etmektedir. Bu durum sonucunda, kamu yatırım-tüketim dengesinde bozulma meydana gelmekte ve kamu tüketiminde artış gerçekleşmektedir. Azalan yatırımlar ve artan kamu tüketimi, ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Alesina vd. (1996), 1950-1982 yılları arasında 113 ülkeyi ele alarak, panel veri analizi yöntemi ile politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 1996 yılındaki bu çalışmada, politik istikrarsızlığın, ülkelerin büyüme süreçlerini negatif yönde etkilediği görülmüştür. Alesina vd. (1996), Japonya ve Arjantin ekonomisinde görülen farklılıkların, politik istikrarın büyüme üzerindeki etkisini ortaya koyduğunu belirtmişlerdir. 1960 yılında Arjantin'de kişi başına düşen milli gelirin Japonya'dan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak 1960 yılı sonrasında Arjantin'de siyasal şiddetin artması, sıklıkla darbelerin meydana gelmesi gibi istikrar bozucu olaylar, Arjantin ekonomisinin Japonya'dan daha kötü durumda olmasına neden olmuştur. Gür ve Akbulut (2012), politik istikrar ve ekonomik büyüme ilişkisini analiz etmek adına, gelişmekte olan 19 ülkeyi, 1986-2003 yılları arasında panel veri analizi yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Analizleri sonucunda, politik istikrarın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benhabib ve Rustichini (1996), siyasi istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, sermaye birikimi ve yatırım üzerinden açıklamışlardır. Sermaye birikimi ve yatırım, rejim politikalarının istikrarlı olduğu, öngörülebilir bir geleceğin var olduğu ortamlarda gerçekleşebilmektedir. İstikrarsızlık, yatırımlar sonucunda elde edilen gelirin düşmesine yol açmakta ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Alesina ve Perotti (1995), 1960-1985 yılları arasında 71 ülkeyi ele alarak yaptığı çalışmalarında, gelir dağılımında yaşanan adaletsizliğin, siyasi istikrarsızlığa yol açtığını;

istikrarsızlığın da yatırım ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Aisen ve Veiga (2011), 1960-2004 yılları arasında 169 ülkeyi kapsayan çalışmalarında, politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeyi azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Politik istikrarsızlık, kaynakların verimli kullanılmasını olumsuz etkilemektedir. Şiddet ve huzursuzluğun var olduğu istikrarsız ortamlarda, firmaların üretim süreçleri de olumsuz etkilenmekte, bu da düşük verimliliğe neden olmaktadır. Ayrıca, firmalar ve hükümetler, belirsiz ortamda yeni politikalar üretmekten ve uzun vadeli yatırımlar gerçekleştirmekten kaçınmaktadırlar. Asterio ve Price (2001), 1961-1997 yılları arasında İngiltere’yi ele alarak yaptığı çalışmalarında, terör olayı sayısı, grev sayısı, seçim sayısı, hükümetin el değiştirme sıklığı gibi değişkenleri kullanmış ve sonucunda politik istikrarsızlığın büyüme üzerinde doğrudan negatif etkisinin olduğuna ulaşmışlardır. Ayrıca çalışmalarında, politik istikrarsızlığın, radikal hükümet değişikliklerine yol açtığı belirtilmektedir. Radikal hükümet değişiklikleri, beraberinde radikal politikaları da getirmekte ve bunun sonucunda piyasaların değişikliklere adapte olması gerekmektedir. Bu süreçte, piyasada hâkim olan durağanlık ve belirsizlik, ekonomik büyümenin yavaşlamasına neden olmaktadır.

Berthélemy vd. (2002), 1996-2001 yılları arasında 22 Afrika ülkesini ele alarak yaptığı çalışmalarında, Granger nedensellik testini kullanarak, politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeyi yatırımlar üzerinden doğrudan olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Barro (1991), 1960-1985 yılları arasında 98 ülkeyi ele alarak yaptığı çalışmada darbe, devrim ve suikast değişkenlerini baz alarak, regresyon analizi yapmış ve politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Grossman (1991) ise, politik istikrarsızlığın zayıf hükümetleri ortaya çıkaracağını, zayıf hükümetlerin de ekonomik ve politik çöküşe neden olabileceğini belirtmiştir. Grossman’a göre, politik istikrarın sağlanamadığı ülkelerde, üretkenlik ve verimlilik gibi konulardan ziyade, istikrarı sağlamak öncelikli olmaktadır. Bu yüzden, politik istikrarın varlığı, ülkenin ekonomik büyümesini sağlamada önemli rol oynamaktadır. Zureiqat (2015), politik istikrarsızlık ve ekonomik performans arasındaki ilişkiyi, 1985-2002 yılları arasında beş farklı bölgeden (Afrika, Orta ve Doğu Avrupa, Latin Amerika, Ortadoğu ve Güney Doğu

Asya) seçtiği 25 ülkeyi ele alarak panel veri analizi yöntemiyle araştırmıştır. Araştırmada, politik istikrarsızlık için bir ülkenin demokratik politik istikrarını ölçen polity2 indeksi, ekonomik performans için kişi başına GSYH temel alınmıştır. Çalışma sonucunda, demokratik politik istikrar ile ekonomik performans ilişkisinin karmaşık olduğu ortaya konulmuştur. Ekonomik büyüme ile olan ilişkisinin daha ölçülebilir düzeyde olduğu kanısına varılmıştır. Bu bağlamda, demokratik politik istikrarın olmadığı (polity2 indeksinin düşük değerlere sahip olduğu) durumlarda, ekonomik büyümenin yavaşladığı, demokrasi ile ekonomik büyüme arasında önemli bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Uddin vd. (2017), politik istikrarın, ülke içerisinde geleceğe yönelik riskleri öngörebilmek ve bu risklere karşı uygun politikalar üretebilmek adına önemli olduğunu belirtmişlerdir. Politik istikrarın sağlanamaması, belirsizliğe neden olmakta ve bu belirsizlik de karar mercilerinin davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, politik istikrarsızlık, ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahip olmaktadır. Özsağır (2013), 1923-2012 yılları arasında Türkiye özelinde, askeri darbe ve müdahalelerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, askeri darbeler gibi politik istikrarsızlığa neden olan olayların, ekonomik büyüme üzerinde negatif etkisinin olduğu belirtilmiştir. 1960-1980 yılları arasında 96 ülke için en küçük kareler yöntemini kullanarak ekonomik büyüme ve politik istikrarsızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen Feng (1997) ise, çalışmasında hükümet değişikliklerinin nasıl gerçekleştiğine odaklanmıştır. Çünkü hükümet değişikliklerinin gerçekleşme biçimi, ekonomik büyüme üzerinde farklı sonuçlara neden olmaktadır. Darbe gibi düzensiz hükümet değişiklikleri, ekonomik büyümenin yavaşlamasına neden olurken; seçim gibi anayasal değişiklikler, ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Kamacı (2019) çalışmasında, 2003-2017 dönemleri için 20 OECD ülkesini ele alarak; politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analiziyle test etmiştir. Çalışmada, politik istikrarsızlık bağımsız değişken, reel GSYİH ise bağımlı değişken olarak ifade edilmiştir. Çalışmada, öncelikle CDLM testi uygulanmış ve sonrasında ikinci nesil panel birim kök testlerinden CIPS panel birim kök testi uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, politik istikrarsızlıktaki 1 birimlik artışın, uzun dönemde reel GSYİH üzerinde 1,784 birim azalmaya neden olduğu, kısa dönemde ise 1 birimlik artışın reel GSYİH üzerinde 5,244 birim artışa neden olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Özetle, politik istikrarsızlık ekonomik büyüme üzerinde kısa dönemde pozitif etkiye sahipken, uzun dönemde istikrarsızlık, ekonomik büyümenin azalmasına neden olmaktadır. Yapraklı ve Aslan (2020) ise çalışmalarında, 1992-2016 yılları arasında 23 üst orta gelirli ülkede kurumlar, politik istikrar, ticari açıklık ve gelir dağılımı gibi değişkenlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini panel veri analizi yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, politik istikrar, kurumların etkin işleyişi, ticari açıklık gibi değişkenlerin ekonomik büyümeyi pozitif yönde; yolsuzluk, enflasyon ve işsizliğin ise, negatif yönde etkilediğı sonucuna ulaşılmıştır.

Politik istikrarın ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olmadığını savunan iktisatçılar da bulunmaktadır. Olson (1982), istikrara sahip bir hükümetin, bürokrasi ve sermayedarlar gibi çıkar grupları tarafından tanındığı ve bu çıkar gruplarının uzun süre iktidarda varlığını koruyan hükümeti kullandığını belirtmiştir. Bu durumda, hükümetin uyguladığı politikalar toplumun refahı yerine, belli bir grubun çıkarlarını korumaya yönelik olmaktadır. Olson’a göre, savaş, devrim gibi istikrarı bozan olaylar, kısa dönemde ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemekte ancak orta vadede ekonomik büyüme üzerinde hızlandırıcı etkiye sahip olmaktadır. Goldsmith (1987), 1958-1967 ve 1968-1977 yıllarını kapsayan dönemler için 77 ülkede politik istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkileri üzerine araştırma yapmıştır. Araştırmasının sonucu, Olson’un teorisi ile paralellik göstermektedir. Ülke içerisinde bulunan hâkim grupların kendi çıkarlarını ön planda tutmaları nedeniyle, politik istikrarın varlığı ülke ekonomisi üzerinde pozitif etki yaratmamaktadır. Çünkü bu gruplar, kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışırken, toplumun geri kalan kısmında refah kaybına neden olmaktadır. Shabbir vd. (2016), aralarında Türkiye’nin de bulunduğu en gelişmiş sekiz İslam ülkesinde (D-8) araştırma yapmış ve politik istikrarsızlığın, ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bahsedilen ülkelerde (Türkiye, Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya ve Pakistan) politik istikrarsızlık ile beraber, yolsuzlukta artışın meydana geleceğı saptanmıştır. Artan yolsuzluk ve rüşvet olaylarının ise, yatırımcıların ticari faaliyette bulunurken daha hızlı sonuçlar elde etmelerine katkıda bulunacağı ve bunun sonucunda, ekonomide canlılığın meydana geleceğı öngörülmüştür.

Literatürde, politik istikrarsızlık ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunduğunu söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Belke ve Al (2018), 1991-2016 yılları arasında 14 MENA ülkesini ele alarak, politik istikrarsızlık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, Bootstrap Panel Granger nedensellik testini kullanarak araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda, İran ve İsrail hariç, diğer MENA ülkelerinde politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi olduğuna ve değişkenlerin birbirini karşılıklı olarak etkilediğine ulaşılmıştır. Belirtilen dönem içerisinde, MENA ülkelerinde var olan politik istikrarsızlığın temelinde, üretimin yavaşlaması ve ekonomik büyümenin azalması yatmaktadır. Aynı zamanda, düşük üretim sonucunda, istihdam azalmakta ve hane halkının gelirlerinde düşüş meydana gelmektedir. Gelir seviyesinde yaşanan bu düşüş ise, ülke içerisinde huzursuzluğa neden olmakta ve yaşanan huzursuzluk politik istikrarsızlığa zemin hazırlamaktadır. Politik istikrarsızlık ise, yatırımların azalmasına, geleceğe yönelik iktisadi planların ertelenmesine neden olmakta ve ekonomik büyümeyi sekteye uğratmaktadır. Özetle, düşük ekonomik büyümenin, politik istikrarsızlığın hem ortaya çıkış nedeni hem de sonucu olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, Blomberg ve Hess (2002) de, politik istikrarsızlık ile ekonomik büyüme arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. 1950-1992 yılları arasında 152 ülkeyi ele alarak yaptıkları çalışmada, ülkede yaşanan ekonomik durgunluğun sonrasında, ülke içerisinde iç karışıklığın çıkma ihtimalinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Öte yandan, siyasi karışıklığın meydana gelmesinin ekonominin daha da kötüleşmesine neden olacağını vurgulamışlardır.

Literatürde, ekonomik büyümeden politik istikrara doğru giden nedensellik ilişkisinin varlığından da söz edilmektedir. Ekonomik büyümenin, politik istikrarı etkilediğini savunan Paldam (1998), büyümenin istikrarı nasıl etkilediği konusunda iki farklı hipotezin varlığından bahsetmiştir. Birinci sırada yer alan iyi büyüme hipotezine göre; ekonomik büyüme, milli gelirde artışın meydana gelmesini sağlamaktadır. Ülkede yaşanan gelir artışı sonucunda, ülke halkı var olan yönetimi desteklemekte ve bu durum da politik istikrarın sağlanmasında etkili olmaktadır. İstikrarı bozan büyüme hipotezine göre ise, ekonomik büyüme, toplumda karmaşık değişikliklere ve gelir dağılımında adaletsizliğe yol açmaktadır. Bu değişikliklerden huzursuz olan ve daha

adil gelir dağılımı talep eden kesim, politik istikrarsızlığın oluşmasına neden olmaktadır.

Politik istikrar ve ekonomik büyüme arasında ilişki olmadığını belirten çalışmalardan; Campos ve Nugent (2002), 1960-1995 yılları arasında 98 gelişmekte olan ülkeyi ele alarak, politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Çalışmaları sonucunda, ekonomik büyüme ve politik istikrarsızlık arasında uzun dönemde bir ilişkiye rastlanmamış, kısa dönemde ise aralarında negatif ilişki olduğu belirtilmiştir. Bu durumda, politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerinde uzun vadede etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde, Easterly ve Rebelo'nun (1993), 1970-1988 yılları arasında 100 ülke için yaptığı analizlerde de politik istikrarsızlık ile büyüme arasında uzun dönemde ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Biçen (2020) ise, 2002-2017 yılları arasında Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika ve Türkiye'yi ele alarak, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Panel Görünürde İlişkisiz Regresyon yöntemiyle analiz etmiştir. Analiz sonucunda, Brezilya, Rusya, Güney Afrika ve Türkiye'de politik istikrarın büyüme üzerinde az da olsa olumlu etkiye sahip olduğu, Hindistan'da politik istikrar ve ekonomik büyüme arasında bir ilişki bulunmadığı gözlenmiştir. Çin için ise, politik istikrarın, büyümeyi negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

2.2. Politik İstikrar ve Ekonomik Küreselleşme (Ticari Serbestleşme) Arasındaki İlişki / Literatür Taraması

Ekonomik küreselleşme ve politik istikrar arasındaki ilişki, literatürde farklı kişiler tarafından, farklı yöntemler kullanılarak tanımlanmaya çalışılmıştır (Kanık, 2016:238). Bu bağlamda, ekonominin küreselleşmesi ve politik istikrar üzerindeki etkileri ile ilgili yapılan akademik ve bilimsel çalışmalardan en güncelleri aşağıda özetlenmektedir. Çalışmalar ile ülkelerin ekonomik olarak dışa açılmalarının, politik istikrarı nasıl etkilediğine dair tespitlerin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Ekonomik küreselleşme, gelir dağılımı adaletsizliğine yol açmakta, bu da halkı devrim, siyasi şiddet gibi istikrarsızlık yaratacak davranışlara sürüklemektedir. Başka bir ifadeyle, ülkeler arasındaki ticaret engellerinin kalkması ve ekonominin küreselleşmesi sonucunda, üreticilerin üretimlerini daha ucuz işgücüne sahip ülkelere

kaydırdığı, bu ülkelerdeki vasıfsız işgücüne olan talebin artışı belirtilmektedir. Üretimin ucuz işgücüyle gelişmekte olan ülkelere kayması neticesinde, gelişmiş ülkelerde vasıfsız işçiye ihtiyaç olmayacağından bu ülkelerdeki işçilerin gelir kaybedecekleri öngörülmektedir. Bu bağlamda, finansal piyasaların küreselleşmesinin, gelir adaletsizliğini artıran bir etken olduğu belirtilmektedir. Küresel pazarlarda en verimli ve gelir getiren kaynaklara sahip ülkelerin/kişilerin gelirlerini yükselttiği, bu durumun da ülkeler ve kişiler arasındaki gelir adaletsizliğini körüklediği belirtilmektedir. Aynı zamanda, doğrudan yabancı yatırımların (DYY) çoğunlukla kazancı fazla olan ileri teknolojik alanlara yapıldığı görülmektedir. Bunun sonucunda, kalifiye kişilerin talebinde ve gelirinde artış olmaktadır. Bu artış ise, kalifiye çalışanlar ile vasıfsız işçiler arasında bulunan gelir farkının daha da yükselmesine neden olmaktadır (Emin, 2016). Oluwatosin vd. (2013:55) araştırmalarında, 1986-2010 yıllarını kapsayan dönemde Nijerya'yı ele alarak, ekonomik küreselleşmenin gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Analiz sonucunda, ekonomik küreselleşmenin, ticari küreselleşmeden ziyade finansal küreselleşmeye vurgu yaptığı görülmüştür. Finansal küreselleşme sonucunda, Nijerya ekonomisinde ekonomik büyümenin yanı sıra, genişleyen bir gelir eşitsizliğinin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışma sonucunda, Nijerya ekonomisinin, Asya Kaplanları gibi ekonomik küreselleşmenin kazanımlarından yararlanabilmesi için, hükümetin korumacı iç politika uygulamasının, siyasi istikrarı ve mali verimliliği sağlamasının gerektiği vurgulanmıştır. Yu (2007) makalesinde, 1974-1998 dönemi için 134 IMF ülkesinden alınan verileri kullanarak, yerçekimi ticareti teorisine dayalı olarak ticari küreselleşme ile siyasi liberalleşme arasındaki iki yönlü nedenselliği araştırmak için yapısal bir yaklaşım uygulamıştır. Çalışmasında, ticaret küreselleşmesinin siyasi liberalleşmeyi azalttığını, ancak siyasi liberalizasyonun ticaretin küreselleşmesini teşvik ettiğini belirtmiştir. Suliman (2005:405) makalesinde, ticaret serbestleşmesinin hükümet gelirleri üzerindeki etkisine özellikle dikkat çekerek, Sudan vergi sisteminin temel yönlerini incelemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda, Sudan vergi sisteminin iyi yönetilemediği iddia edilmiştir. Serbestleştirme reformu, ülkede gelir verimliliğini ve politik istikrarı artırmış gibi görünmemektedir. Bu sonuç, vergi tahsilatı ve vergi kaçakçılığında

önemli ölçüde denetim eksikliği olduğunu göstermektedir. Analiz ayrıca vergi kaçakçılığının, vergi idaresinin en temel sorunu olduğuna da işaret etmektedir. Bulgular, kararlı bir vergi reformunun, vergi geliri veriminin artırılmasının yanı sıra, mali konsolidasyon ve politik istikrar için de çok önemli olduğunu göstermiştir. Yu-rong (2003) araştırmasında ekonomik küreselleşmenin, Çin'in ekonomik güvenliği ve gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğunu; ancak siyasi istikrarın sağlanması için bir fırsat olabileceğini belirtmiştir. Yu'nun analizine göre; ticaretin dışa açılmasıyla beraber, ekonomik büyümede artış meydana gelecek, bu artış da politik istikrarı destekleyecektir. Ancak ekonomik küreselleşmenin, Çin'in ekonomi ve politika anlayışına zarar vermemesi adına, bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Çalışmada bu tedbirler; sosyal koruma sistemleri kurmak, devlet egemenliğini sürdürmek ile özdenetim hakkı arasındaki ilişkileri doğru bir şekilde yönetmek, hükümetin iktidar statüsünü güçlendirmek, ülkenin ilkelerine bağlı kalmak şeklinde belirtilmiştir. Van de Walle (1998) kitabında, ekonomik küreselleşmenin, gelişmekte olan ülkelerde siyasi istikrarı nasıl etkilediğini değerlendirmiştir. Ekonomik küreselleşmeyi, ulusal ekonomilerin entegrasyon süreci olarak tanımlamaktadır. Ekonomik küreselleşme ve piyasaların serbestleşmesi kavramları birbiriyle örtüşmektedir, ancak bu iki kavramın gelişmekte olan ülkelerin siyaseti üzerinde farklı etkileri bulunmaktadır. Son yıllarda, ekonomik küreselleşme kavramı artan uluslararası finansal akışlar, ticaretin serbestleşmesi ve DYY'ler ile anılmaktadır. Ekonomik küreselleşme, devletler üzerinde uluslararası rekabet gücünü sürdürme baskısını artırmakta ve hızlı ekonomik değişim, insanlarda güvensizlik duygusuna neden olmaktadır. Hükümete duyulan güvenin azalması ise, istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Ayrıca, ekonomik küreselleşme, ekonomik ve sosyal eşitsizliklere neden olmaktadır. Kitapta, ekonomik küreselleşmenin olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için devletlerin büyük sorumluluklar üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, ekonomik küreselleşme ile beraber, devletlerin değişimi yönetme ve kamu mallarını sağlama kapasitesine gittikçe ihtiyaç duyulacağının altı çizilmiştir. Nel (2003:613) ise, ekonomik küreselleşmenin sonucunda ortaya çıkan gelir dağılımındaki bozuklukların, siyasi istikrar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını söyleyerek farklı bir yaklaşımda bulunmuştur. Nel (2003), Sahra Altı Afrika ülkelerinde bir

örneklem için, gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini tahmin etmek adına yüksek kaliteli hane halkı harcamalarına dayalı verileri kullanmıştır. Çalışmada, orta vadede daha yüksek eşitsizlik seviyelerinin büyüme beklentilerini olumsuz etkilediği, ancak bu etkinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Ardından, literatürün önerdiği gibi, eşitsizliğin siyasi istikrarsızlık ile bağlantısı test edilmiştir. Bulgular, yüksek düzeydeki eşitsizliğin, örneklemdeki ülkeler için siyasi istikrarsızlığı istatistiksel olarak önemli bir şekilde etkilemediğini, ancak potansiyel yatırımcıların risk algılarını olumsuz etkilediğini ve dolayısıyla düşük büyüme beklentilerine neden olabileceğini ortaya koymuştur. Bussmann vd. (2006:49), ekonomik küreselleşmenin politik istikrarsızlığa neden olduğu varsayımlarının aksine; ekonomik küreselleşmenin, ekonomik büyümeyi artırdığını ve artan ekonomik büyümenin de politik istikrarın sağlanmasına katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Politik istikrarın ekonomik küreselleşmeyi etkilediği ile ilgili argümanların temelini ise, siyasal belirsizliğin yatırım, üretim ve istihdam gibi ekonomik karar alma süreçlerini sekteye uğrattığı düşüncesi oluşturmaktadır. Ekonomik olarak küresel sermayenin bir ülkeye gidebilmesi için, o ülkede politik istikrarın olması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bir ülkede var olan politik istikrarsızlık, ülkeye giren yabancı yatırımları azalmakta ve ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir (Karahan ve Karagöl, 2014:2). Literatürde politik istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, genellikle doğrudan yabancı yatırımlar üzerinden açıklanmıştır. Rashid vd. (2017:140) makalelerinde, Asya Pasifik bölgesindeki en rekabetçi 15 ülkedeki DYY'nin belirleyicilerini ve politik istikrarın etkisini analiz etmişlerdir. En rekabetçi 15 Asya Pasifik ülkesini içeren 14 yıllık örnek veriler (2000-2013) üzerine bir panel veri sabit etki modeli kullanılmıştır. GSYH, ticarete açıklık ve siyasi istikrar, DYY girişlerini olumlu etkilerken, enflasyon oranı seçilen ülkelerdeki DYY girişlerini olumsuz etkilemiştir. Çalışma sonucunda, GSYH, açıklık ve siyasi istikrarın, DYY girişleri ile uzun vadeli ilişkisi tespit edilmiştir. DYY akışlarını artırmak için, istikrarlı ekonomik ve politik ortamın sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Shahzad vd. (2012:199) çalışmalarında, Pakistan'daki DYY girişlerini etkileyen temel belirleyicileri araştırmışlardır. Bu çalışma, siyasi istikrarsızlığın, ülke ekonomik büyümesindeki rolünü analiz etmeye çalışmıştır. Pakistan'ın yatırım için birçok çekici

doğal kaynağa sahip olmasına rağmen, siyasi istikrarsızlığın varlığı Pakistan'daki DYY girişlerini etkileyen ana nedenlerden biri olmuştur. Benzer şekilde, Oransay ve Mike (2016:96) makalelerinde, DYY'nin sosyo-politik belirleyicilerinin etkilerini, 1990-2012 arasındaki verileri kullanarak, 23 OECD ülkesi (Avusturya, Kanada, Şili, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri) için panel veri analizi kapsamında Fizibil Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (FGLS) yöntemi ile değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda, sosyo-politik olarak DYY'leri etkileyen mülkiyet hakları, hukuk sisteminin bağımsızlığı, rekabet koşullarında adalet, siyasetin şeffaflığı ve siyasi istikrar gibi değişkenler kullanılarak bir model oluşturulmuştur. Anlamlı istatistiksel tahmin sonuçlarına bağlı olarak, sosyo-politik faktörler ile DYY'ler arasında pozitif bir korelasyon tespit edilmiştir. Kamowa ve Arunasalam (2020:706) araştırmalarında, Malezya özelinde yolsuzluğun, ticarete açıklığın ve siyasi istikrarın DYY girişine etkisini toplu olarak incelemeyi amaçlamışlardır. Bu araştırma için bağımlı değişken DYY'ler iken; bağımsız değişkenler Yolsuzluk, Ticaret Açıklığı ve Siyasi İstikrar olmuştur. Araştırmada ilişkileri incelemek için Panel Tam Değiştirilmiş Sıradan En Küçük Kareler (FM-OLS) yöntemi kullanılmıştır. Bulgular sonucunda, ticari açıklığın ve siyasi istikrarın, Malezya'daki DYY'ler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca her iki bağımsız değişken için de ilişkinin yönünün pozitif olduğu görülmüştür. Abdella vd. (2018:32) araştırmalarında, yolsuzluğun, ticarete açıklığın ve siyasi istikrarın Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'deki DYY üzerindeki etkisini toplu olarak incelemeyi amaçlamışlardır. BRIC ülkeleri üzerinde yapılan çalışma, 2002-2016 dönemini ve toplam 60 ülkenin yıllık gözlemlerini kapsamaktadır. Bu araştırma için bağımlı değişken DYY'ler ve bağımsız değişkenler Yolsuzluk, Ticaret Açıklığı ve Siyasi İstikrar olmuştur. Araştırmada ilişkileri analiz etmek için Panel Tam Modifiye Olağan En Küçük Kareler (FM-OLS) Eşbütünleşme regresyon modeli kullanılmıştır. Bulgular, bağımsız değişkenin (Yolsuzluk) BRIC ülkelerindeki Bağımlı Değişken (DYY'ler) üzerinde önemli bir etki yaratmadığını göstermiştir. Diğer iki Bağımsız Değişken (Ticaret Açıklığı ve Siyasi İstikrar) BRIC ülkelerindeki DYY üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Ayrıca her iki bağımsız değişken için de

ilişkinin yönünün pozitif olduğu görülmüştür. Jewel (2015) ise, Bangladeş'teki siyasi istikrar, DYY ve havale girişleri arasındaki nedensel ilişkiyi araştırmıştır. Hem kısa hem de uzun vadeli ilişki, eşbütünleşme ilişkileri test edilerek ve Bir Vektör Hata Düzeltme modeli (VECM) kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, i) siyasi istikrarın uzun vadede doğrudan yabancı yatırım ve havale girişleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu, ii) siyasi istikrarın kısa vadede işçi dövizleri üzerinde olumlu etkisi olduğunu, ancak kısa vadede siyasi istikrar ile DYY arasında önemli bir ilişki olmadığını göstermiştir. Yakubu vd. (2020), 1970–2016 dönemine ait zaman serisi verilerini kullanarak Kenya'nın ekonomik büyümesinin finansal liberalizasyonunu, politik istikrarını ve ekonomik belirleyicilerini analiz etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, Kuantil regresyon analizi kullanılarak, tahmin edilecek ikinci dereceden ve etkileşimli modeller belirlenmiş ve durağanlık sorununun test edilmesinde geleneksel ve nicel birim kök testi kullanılmıştır. Eş entegrasyon bulguları sonucunda, politik istikrarın Kenya'nın ekonomik büyümesi üzerinde potansiyel etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. İlginç bir şekilde, finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasında, başlangıçta ekonomik büyümeyi baltalayan, ancak uzun vadede ülkenin büyümesini artıran doğrusal olmayan U şeklinde bir bağlantı bulunmuştur. Bu bağlamda, politika yapıcıların, sermaye hesabının daha liberalleştirilmesini sağlaması ve istikrarlı siyasi atmosferi koruması gerektiği belirtilmiştir. Agnello vd. (2017:484) ise, gelir eşitsizliği ve mali teşvik olaylarının siyasi istikrar olasılığını şekillendirmede oynadığı rolü araştırmışlardır. Tobit tahminleri ile eşitsizlikteki artışın, hükümet krizi olasılığını artırdığı tespit edilmiştir. Sonuçlar, giderek genişleyen mali teşviklerin daha fazla siyasi istikrara katkıda bulunabileceğini ortaya koymuştur. Ek olarak, bulgular, gelir dağılımının eşit olmadığı ülkelerde, mali teşvik programları uygulayan hükümetlerin, bu programlar başarılı olduğunda siyasi istikrarsızlıktan kaçınma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

2.3. Ekonomik Küreselleşme (Ticari Serbestleşme) ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki / Literatür Taraması

Uluslararası literatür incelendiğinde, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre elde edilen bulguların farklı olduğu görülmektedir. Uluslararası çalışmalardaki genel görüş, ticari serbestleşmenin, gelişmiş ülke ekonomilerini olumlu yönde etkilediğidir.

Gelişmekte olan ülkelerde ise, ticari serbestleşme kavramı bazı durumlarda spekülasyon bir özellik kazanabilmekte ve ülkeleri ekonomik krize ve istikrarsızlığa sürüklemesi söz konusu olabilmektedir. Ulusal literatür incelendiğinde, ekonomik küreselleşme (ticari serbestleşme) ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin farklı ekonometrik modellerle araştırıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgularda da çeşitlilik söz konusudur. Kimi çalışmalar, ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisini bulurken, kimi çalışmalarda negatif ilişki bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, ulusal literatürde ekonomik küreselleşme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair incelenen ulusal ve uluslararası akademik ve bilimsel araştırmalardan, ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediğini savunan; Doğan (2017:19) makalesinde, ekonomik küreselleşme ile büyüme arasındaki ilişkiyi 1970-2011 dönemi için Toda-Yamamoto nedensellik testi ile incelemiştir. Çalışma sonucunda, ekonomik küreselleşmeden büyümeye tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Yani, çalışmada ekonomik küreselleşmenin (dış ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), portföy yatırımlar vb. gibi) büyümeyi pozitif etkilediği tespit edilmiştir. Özcan vd. (2018:60) ise çalışmalarında, gelişmekte olan ekonomilerde ticari açıklık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, gelişmekte olan ekonomilerin 1992-2015 dönemine ait verileri ile incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla, ticari açıklık ile kişi başına gayri safi yurt içi hasıla arasındaki bağlantı çeşitli ekonometrik verilerle test edilmiştir. Çalışma sonucunda, Çin ve Romanya'da kişi başına düşen GSYH ile ticari açıklık arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusu iken, Filipinler'de GSYH, ticari açıklığın nedeni olarak gösterilmiştir. Bu sonuçlar, ekonomik küreselleşmenin, ekonomik büyümeyi ülkelere göre farklı düzeylerde etkilediğini göstermektedir. Gündüz (2020: 99) ise, finansal küreselleşme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada panel nedensellik testi, 1996-2016 dönemine ait veriler kullanılarak, Avrupa Birliği ülkeleri için uygulanmıştır. Avrupa Birliği için yapılan nedensellik analizine göre, finansal küreselleşme endeksinden ekonomik büyümeye ve ekonomik büyümeden finansal küreselleşme endeksine bir nedensellik olduğu görülmüştür. Gözgör ve Can (2017) makalelerinde, 1970-2010 yılları arasında 139

ülkeyi ele alarak, panel veri analizi yöntemi ile ekonomik küreselleşme, ihracatın ürün çeşitlendirmesine yönelik üç endeks (Theil endeksi, yoğun marj ve geniş marj) ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkilerini incelemişlerdir. Makalede, ülkelerin alt gelir grubunda yer alan kesimi de ele alınmıştır ve heterojen paneller için Panel Granger Nedensellik testleri kullanılmıştır. Ampirik sonuçlar, ekonomik küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensel ilişki olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda sonuçlar, ihracatın çeşitlendirilmesi ve ekonomik küreselleşmenin sadece üst orta ekonomilerdeki ekonomik büyüme ile pozitif yönde ilişkili olduğu göstermiştir. Erkisi ve Ceyhan (2019:82) çalışmalarında, 13 Avrupa ülkesi için ekonomik büyüme ile ticaret serbestleşmesi arasındaki uzun vadeli ve kısa vadeli ilişkileri incelemişlerdir. Veri seti, gayri safi yurt içi hasıla (GSYH), ihracat (EXP), ithalat (IMP), brüt sabit sermaye oluşumu (GFCF), doğrudan yabancı yatırım (DYY) ve beşerî sermaye (HC) değişkenleri için 1995'ten 2016'ya kadar 303 gözlem içermektedir. Kısa vadeli nedensellik için Granger Panel Nedensellik testi ve uzun vadeli ilişkilerin analizleri için Westerlund ECM Panel Eşbütünleşme ve PDOLS Tahmincisi kullanılmıştır. Kısa vadeli sonuçlar, ihracat ile GSYH, brüt sabit sermaye oluşumu ve GSYH, DYY ve GSYH, beşerî sermaye ve GSYH arasında çift yönlü bir nedensellik olduğunu ortaya koymuştur. İthalattan GSYH'ye tek yönlü bir nedensellik bulunmaktadır. Uzun vadeli sonuçlar ise, (i) ihracatta %1'lik bir artışın GSYH'yi %0,39 oranında artırdığını, (ii) %1'lik bir ithalat artışının GSYH'yi %0,11 oranında artırdığını (iii) brüt sabit sermaye oluşumunda %1'lik bir artışın GSYH'yi %0,37 oranda artırdığını (iv) beşerî sermayedeki %1'lik bir artışın, uzun vadede GSYH'yi %0,54 oranında artırdığı göstermiştir. Özet olarak, ticaret serbestleşmesinin, ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Ying, vd (2014:25) makalelerinde, 1970-2008 yılları arasında ASEAN ülkelerini ele alarak, küreselleşme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yöntemi ile incelemişlerdir. Küreselleşmenin ekonomik büyüme ile güçlü bir entegre ilişkisi olduğu iddiasını destekleyen panel eşbütünleşme testleri kullanılarak, ekonomik büyümenin küresel belirleyicileri yeniden ele alınmıştır. Panel tam modifiye OLS (FMOLS) kullanılarak ise, ekonomik büyümenin, ekonomik küreselleşme ile ilgili

esnekliğinin 1.48 olduğu tespit edilmiştir, bu da ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde önemli ölçüde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Az gelişmiş ülkeler açısından ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelendiğinde ise, gelişmekte olan ülkelerdeki gibi benzer sonuçlar bulunmuştur. Örneğin, Mkubwa vd. (2014:514) makalelerinde, ticaretin serbestleştirilmesinin Tanzania'daki ekonomik büyüme üzerindeki etkisi analiz etmişlerdir. Yıllık zaman serilerinin ikincil verileri 1970-2010 dönemini kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Ampirik bulgular, ekonomik küreselleşmenin, Tanzania'daki ekonomik büyüme üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi olduğunu göstermiştir. Nwinee ve Olulu-Briggs, (2016:170) ise, ticari açıklık ve finansal gelişimin Nijerya ekonomisinin büyüme hızı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Nijerya Merkez Bankası'nın 1981-2013 dönemine ait yıllık zaman serisi verileri hem uzun hem de kısa vadeli ilişkileri tahmin etmek için kullanılmıştır. Granger Nedensellik testi hem gerçek efektif döviz kuru hem de toplam ticaret arasında çift yönlü nedenselliğin bulunduğunu göstermiştir. Gayri safi yurt içi hasıladan toplam ticarete, toplam ticaretten doğrudan yabancı yatırıma ve reel efektif döviz kurundan doğrudan yabancı yatırımlara bakıldığında ise, aralarında tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu görülmüştür. Abebe'de (2020:81) çalışmasında, 1982-2019 yılları arasında Etiyopya'yı ele alarak, ticari açıklığın, ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu çalışmada kullanılan metodoloji Vektör Hata Düzeltme modelidir (VECM). Tahmini uzun vadeli model, ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasında güçlü pozitif uzun vadeli ilişkinin varlığını göstermiştir. Block Exogeneity Wald testleri sonucunda ise, ticaret açıklığından ekonomik büyümeye uzanan tek yönlü bir nedensellik olduğu görülmüştür. Ayrıca, model teşhisi sonucunda otokorelasyon olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Awan ve Latif (2020:464) ise, Pakistan'daki ticaret serbestleşmesini ve ekonomik büyümeyi analiz etmişlerdir. 1990-2016 dönemi için Dünya Bankası ve Pakistan Ekonomi Araştırması'ndan toplanan zaman serisi verileri kullanılmıştır. Bağımlı değişken Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) iken, Doğrudan Yabancı Yatırım, Reel İthalat, Reel İhracat, İşgücü ve Gayri Safi Sermaye Oluşumu bağımsız değişkenlerdir. Değişkenlerin durağanlığını kontrol etmek için ADF'nin Birim Kök Testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki uzun vadeli ve kısa vadeli ilişkiyi kontrol

etmek için ise ARDL Modeli kullanılmıştır. Sonuçlar, ticaretin serbestleşmesinin uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Tahir ve Hayat (2020:71), ticari açıklığın Brunei Sultanlığı ekonomisi üzerindeki potansiyel etkisini araştırmışlardır. Ampirik analizler, 1989'dan 2018'e kadar uzanan veriler ışığında, Otoregresif Dağıtılmış Gecikmeli model (ARDL) prosedürü kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde sonuçlar, yurt içi yatırım ve doğal kaynakların ekonomik büyümeyi olumlu etkilediğini de ortaya koymuştur.

Diğer taraftan, ekonomik küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki olduğunu iddia eden çalışmalardan; Özel (2012:1) çalışmasında, ticari ve finansal serbestleşmenin, ekonomik küreselleşmenin en temel yapı taşı olduğunu vurgulayarak, ekonomik büyüme ile ticari serbestleşme arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

1991- 2010 yılları arasında Türkiye'yi ele alarak yaptığı çalışmasında, uygulanan ticari ve finansal açıklığı üç aylık verilerle incelenmiştir. Çalışma sonucunda, ekonomik büyüme ile finansal serbestleşme arasında negatif bir ilişkinin bulunduğu belirtilmiştir. Ahmed (2013: 261) makalesinde, Sahra Altı Afrika ülkelerinde (SSA) finansal derinleşmeyi ve ekonomik büyümeyi teşvik etmede finansal serbestleşmenin rolünü araştırmıştır. Veri seti, 1981–2009 döneminde Sahra Altı Afrika'daki 21 ülkeyi kapsamaktadır. Ekonometrik sonuçlar, finansal serbestleşmenin Sahra Altı Afrika ülkelerindeki gelir artışını olumsuz/negatif etkilediğini göstermiştir. Negatif/olumsuz etki şu şekilde gerçekleşmektedir: finansal serbestleşme istikrarsızlaşmaya yol açarak, yerli sermaye kaçışını teşvik etmekte ve finansal kırılganlık riskini artırmaktadır. Bu durumda, düşük ekonomik büyümeye neden olmaktadır. Benzer olarak, Ayla ve Karış (2020) çalışmalarında, 1985-2018 yılları arasında Türkiye'yi ele alarak, ticaret açıklığı ve kişi başına düşen gelir düzeyleri arasındaki ilişkiyi eş bütünleşme ve nedensellik analizlerini kullanarak incelemişlerdir. Bu bağlamda, ekonomik refah göstergelerinden biri olan kişi başına düşen gelir kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Analizde kullanılan ARDL sınır testi modelleri, her iki değişkenin de bağımlı değişken olarak değerlendirildiği iki

model oluşturularak incelenmiştir. Bu yöntemle, her iki değişkenin birbiri üzerindeki kısa ve uzun vadeli etkileri belirlenmiştir. Analizin ilk aşamasında ARDL sınır testi kapsamında gerçekleştirilen eş bütünleşme ilişki testleri, bu değişkenlerin uzun vadede birlikte hareket ettiğini göstermiştir. Ancak ticarete açıklık oranının kısa ve uzun vadede gelir adaletini olumsuz/negatif etkilediği tespit edilmiştir.

Blackburn vd. (2010) çalışmalarında, farklı bir bakış açısı altında finansal serbestleşme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiş ve aralarında negatif nedensellik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada, yolsuzluğun sıkça karşılaşıldığı bir hükümette, uluslararası finansal entegrasyonun ekonomik kalkınma üzerindeki etkisinin nasıl olacağı incelenmektedir. Elde edilen sonuçlar ise şu şekilde özetlenebilir: (1) Yolsuzluk ekonomik kalkınma için her zaman kötüdür, ancak ekonominin dışa açık olması, bu etkiyi daha kötü hale getirmektedir. (2) Yolsuzluk olayının kendisi, ekonominin hem gelişmesinden hem de açıklığından etkilenebilmektedir; (3) finansal serbestleşme, yönetim iyi olduğunda kalkınma için iyidir, ancak yönetim kötü olduğunda kalkınma için olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Sonuç olarak, finansal/ticari serbestleşme, yönetim kötü olduğunda yolsuzluğa neden olmakta ve yolsuzluk ile yönetilen bir ülkenin ekonomik büyümesi de sekteye uğramaktadır.

Ayrıca, literatürde, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında önemsiz bir ilişki olduğunu iddia eden çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin, Kıran ve Güriş (2011:69) makalelerinde, Sınır testi yaklaşımını kullanarak, 1992-2006 döneminde Türkiye'deki ticari ve finansal açıklığın, ekonomik büyüme üzerindeki uzun vadeli etkisini incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, Türkiye'de ticari ve finansal açıklık ile ekonomik büyüme arasında uzun vadeli bir ilişki bulunmaktadır. Fakat, finansal açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin önemsiz olduğu tespit edilmiştir.

Bunlara ek olarak, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında zayıf bir ilişki olduğunu bulan çalışmalardan; Acaravci vd. (2018) çalışmalarında, 1996-2017 dönemi Balkan ülkelerinde doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyüme ve ticaret açıklığı arasındaki nedensel ilişkileri, kesitsel bağımlılık altında ikinci nesil

panel veri yöntemlerini kullanarak araştırmışlardır. Kesitsel bağımlılık ve homojenlik testlerine göre, modeller enine kesit bağımlıdır ve eğim katsayıları heterojendir. Değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler, kesitsel bağımlılığa izin veren ve ülkeye özel sonuçlar elde eden panel veri nedensellik yaklaşımı kullanılarak incelenmiştir. Sonuçlarda ise, DYY ve ticari açıklık ile reel gelir arasında zayıf bir nedensel ilişki tespit edilmiştir. Benzer olarak, Bumann vd. (2013:255) çalışmalarında, 441 t-istatistiğine dayanan bir meta-analiz yaparak, finansal serbestleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair ampirik literatürün sistematik bir analizini sunmuştur. Bulgular, finansal serbestleşmenin büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğuna işaret etse de; bu etkinin öneminin zayıf olduğunu göstermiştir. Aynı doğrultuda sonuç bulan Menyah vd. (2014:386) ise çalışmalarında, 21 Afrika ülkesi için ticari serbestleşme ile ekonomik büyüme arasındaki nedensel ilişkiyi uluslararası ticareti de hesaba katan bir çerçeve içinde incelemişlerdir. Çalışmalarında, dört farklı finansal gelişim göstergesine dayalı bir finansal gelişim endeksi geliştirilmiş ve Önyüklem Paneli Granger Nedensellik yaklaşımı uygulanmıştır. Ampirik sonuçlar, finans kaynaklı büyüme ve ticaret kaynaklı büyüme hipotezleri için sınırlı destek olduğunu göstermiştir. Sonuçlar, mali gelişme ve ticaretin serbestleştirilmesine yönelik girişimlerin, büyüme üzerinde önemli bir etki yaratmadığını ortaya koymuştur.

Son olarak, ekonomik büyüme ile ekonomik küreselleşme arasında herhangi bir ilişki olmadığını belirten çalışmalardan; Ersungur ve Demirci (2020), 1998-2017 yılları arasında üç aylık dönemleri baz alarak, ARDL sınır testi yaklaşımı ile ekonometrik analiz yapmışlardır. Analizde, gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), finansal açıklık ve ticari serbestleşme değişkenleri kullanılmıştır. Bu çalışma sonucunda; ticari ve finansal dışa açıklık ile GSYİH arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir. Benzer olarak, Eren ve Ergin-Ünal (2019:81) makalelerinde, ticari açıklık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, 1960-2016 yıllık verilerinden yararlanarak ekonometrik açıdan analiz etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda, analizde ihracat ve ithalat toplamının milli gelire oranı ve kişi başına reel gelir değişkenleri kullanılmıştır. Ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmek için, Engle-Granger, Gregory-Hansen Eşbütünleşme testleri ve Toda-Yamamoto Granger Nedensellik testi kullanılmıştır. Sonuçlar, değişkenler

arasında uzun vadeli bir ilişki bulunmadığını göstermiştir. Altıner vd. (2018: 117) araştırmalarında, küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini, 1990-2015 yılları arasında Gelişmekte Olan On Büyük Piyasa Ekonomisi için panel veri yöntemi kullanarak incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, ekonomik küreselleşme endeksi ve ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensel ilişki bulunamamıştır. Aynı şekilde, Çeştepe vd. (2017:49) araştırmalarında, ticaret açıklığı ve finansal açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini, Türkiye örneğini kullanarak analiz etmişlerdir. Bahsedilen çalışmalarda, Bir VAR modeli tahmini, Granger nedensellik testi, Dürtü yanıt fonksiyonu ve Varyans ayrıştırma analizleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, finansal açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin olumlu olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, tasarruf açığı oranının yüksek olduğu Türkiye'nin ekonomik büyümesi için finansal açıklığın ticari açıklıktan daha kritik bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır. Çünkü ticari açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini destekleyen bir sonuca ulaşılamamıştır. Sonuç olarak, ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiş ve literatürde bu konuda farklı bakış açılarının bulunduğu saptanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BRICS ÜLKELERİ (YÜKSELEN EKONOMİLER)

3.1. BRICS Ülkelerinin Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Yapılarının İncelenmesi

Demografik ve ekonomik açıdan elinde büyük bir güç bulunduran BRICS ülkeleri, gelecek yıllarda küresel ekonomiye yön verecek önemli aktörlerdendir (Kengelbach vd., 2013:17). BRICS ülkelerinin küresel dünyadaki pozisyonunu anlayabilmek için, bu ülkeler, ekonomik, sosyal, siyasal ve demografik açıdan tek tek ele alınarak incelenecektir.

3.1.1. Brezilya

BRICS topluluğu üyesi olan Brezilya, Güney Amerika'nın en güçlü ekonomisine sahip ülkesidir. Nüfus büyüklüğü ve yüz ölçümü açısından dünyada beşinci ve milli gelir açısından yedinci sırada yer almaktadır. Bu durum Brezilya'yı özellikle de özel sektör açısından ticaret partneri olarak cazip bir ülke haline getirmektedir. 1960'larda ithal ikameci politikalar uygulayan Brezilya, 1990'larda küresel ekonomik sisteme entegre olmaya başlamış ve rekabetçi, yenilikçi, güçlü bir ülke haline gelmiştir. Özellikle de Brezilya'da orta sınıf hane halkının genişlemesi, yeni tüketicilerin ortaya çıkmasına ve iç pazarın büyümesine neden olmuştur. Büyüyen pazar, iş çevrelerinin ilgisini çekerek, Brezilya'nın diğer ülkeler ile ticaretine olumlu yönde etki etmiştir (Smiths, 2014:4).

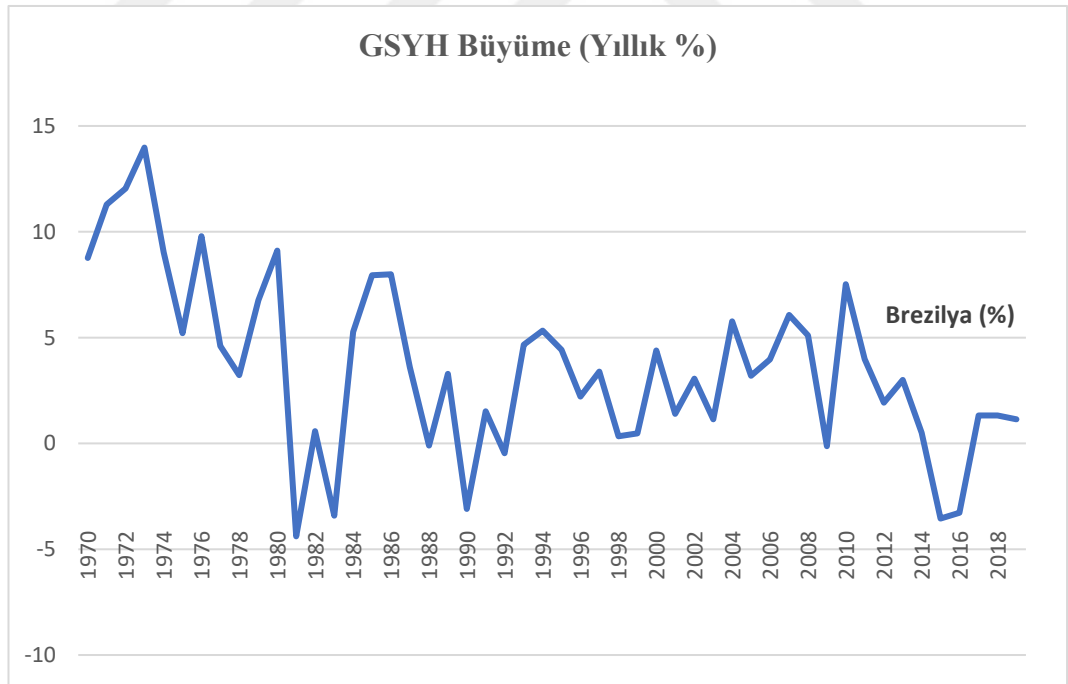
2018 yılı Dünya Bankası verilerine göre Brezilya, üst orta gelir grubunda sınıflandırılmaktadır. Bu verilere göre milli gelir; 1,8 trilyon dolar, yaklaşık kişi başı gelir; 8959 dolar, enflasyon oranı; %3,89 ve işsizlik oranı; %11,6'dır. 1990'lı yıllardaki ekonomik liberalleşme çalışmalarının sonucunda otomotiv sanayiinde ciddi ilerlemeler kaydetmiştir. Otomotiv sanayinin yanı sıra, silah endüstrisinde başarılı olmuş ve daha sonra bu teknolojiyi sivil teknolojiye çevirmiştir. Ülke, son yıllarda ihracatını önemli ölçüde artırmış ve bu artış Brezilya'nın büyümesine olumlu katkıda

bulunmuştur. Bu ihracat genişlemesinin nedenleri arasında Çin gibi yeni ihrac pazarlarının önem kazanması bulunmaktadır. Brezilya'nın ihrac ürünleri arasında demir cevherleri, soya, ham petrol, şeker, tavuk eti, soya küspesi, kahve, dondurulmuş sığır eti, odun hamuru, mısır, petrol yağları, uçaklar, binek otomobil, kara taşıtlarının aksam ve parçaları, alüminyum oksit, tütün, altın, demir-çelik ürünleri ile meyve ve sebze suları bulunmaktadır (www.trademap.org).

Brezilya uyguladığı istikrarlı ve öngörülebilir makroekonomik politikalar ile dünyanın büyük ekonomileri arasında sıralamasını yukarılara taşımayı başarmıştır. İç talep, makroekonomik politikalar ile desteklenmiş, ticarete konu olmayan sektörlerin de genişlemesi sağlanmıştır. (OECD Yayınları, 2013: 4).

3.1.1.1.Büyüme Oranları

Grafik 1: Brezilya'nın Yıllık Büyüme Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Grafik 1'de Brezilya'nın 1970 yılı ve sonrası milli gelirinde yaşanan yüzdelik değişimler yer almaktadır. Grafik incelendiğinde, milli gelirde dalgalanmalar yaşandığı, 1970-1973 yılları arasında en yüksek büyüme oranının gerçekleştiği

görülmektedir. 2015, 2016 yıllarında art arda yaşanan ekonomik resesyonlarla ülke son yıllardaki en düşük büyüme oranına sahip olmuştur. Brezilya ekonomisinde 2017 yılında toparlanma başlamış, 2018 yılında ise siyasi belirsizliği ortadan kaldıran seçimlerin de etkisi ile büyüme oranında artış sağlanmıştır.

1968-1973 yılları arasındaki dönem Brezilya için “ekonomik mucize” olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde mali tedbirler alınmış, hükümet tarafından tasarruflar teşvik edilmiş, altyapı ve sanayiye büyük ölçekli yatırımlar yapılmıştır. Sanayiye yapılan yatırımlar, yeni endüstrilerin kurulmasına katkı sağlamıştır. Bu politikalar sonucunda, Brezilya’nın kişi başına düşen milli gelirinde ortalama %10 büyüme gerçekleşmiştir. Ancak 1973 yılında yaşanan petrol krizi ile büyüme oranında düşüşler başlamıştır. (Amann ve Baer, 2012).

1980-1990 yılları arasındaki dönem Brezilya için kriz dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde cari işlemler açığını yeni borçlarla finanse etmeye çalışmak dışı kırılma daha da artırmıştır. İç ve dış borçlardaki artış, ithal ikameci ekonomi politikası ve iç siyasette yaşanan sorunlar ekonomiyi olumsuz etkilemiştir (Loman, 2014).

Bu yıllar arasında ekonomiyi etkileyen bir diğer önemli olay ise, 1985 yılında askeri yönetimin görevi demokratik seçimle gelen yöneticilere bırakmasıdır. Bu durum demokratikleşme adına önemli bir adım olmuş ancak ekonomiye yansıması ilk zamanlarda olumlu olmamıştır. Uzun yıllar askeri rejim ile yönetilen Brezilya’da demokratikleşme süreci aksaklıklarla sürmüştür ve ekonomi kötüye doğru gitmeye başlamıştır. 1986-1987 yıllarında hükümet iç ve dış borçlarını ödeme zorluğu yaşadığından dolayı moratoryum ilan etmiştir. 1989 yılında ticaret duvarlarının kaldırılması ve özelleştirme politikaları ile ekonomik büyümede kısa süreli artış sağlanmıştır. Ancak 1990 yılında yaşanan hiperenflasyon ekonomik büyüme hızının yavaşlamasına neden olmuştur (Saad Filho ve R. Mollo, 2000).

1993 – 1994 yıllarında bütçe harcamalarının kısılması, ekonomik toparlanma için Acil Eylem Programı uygulanması gibi adımlarla büyümede artış meydana gelmiştir. Akabinde gerçekleşen 1997 Asya ve 1998 Rusya krizleri ile yükseliş eğilimindeki büyüme oranlarının düşmesine neden olmuştur. Enflasyon oranı yüksek

ve kamu açığı fazla olan Brezilya bu iki krize karşı zaten kırılgan durumda olan ekonomisini koruyamamıştır. (Ystanes ve Stronen, 2018).

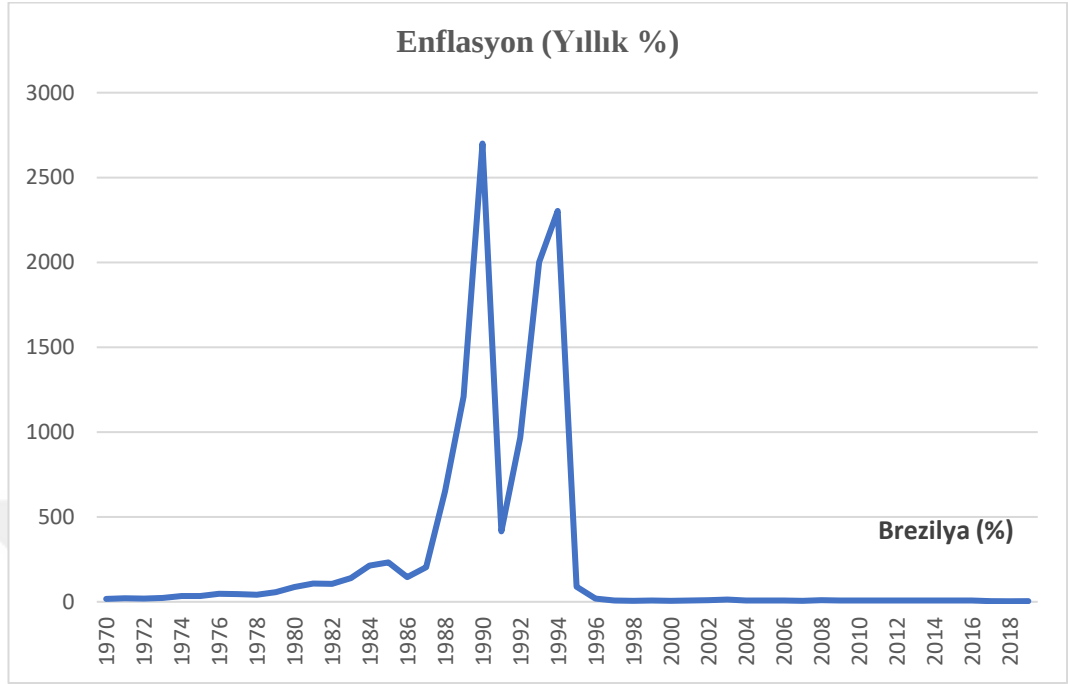
2000’li yıllara gelindiğinde, Lula de Silva Başkanlığında olumlu ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu dönemde ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlayan, bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesini öngören politikalar uygulanmıştır. 2003 yılında iktidara Lula de Silva uyguladığı yoksul yanlısı politikalarıyla halkın desteğini almıştır. “Sıfır Açlık” sloganıyla ülkede gelir seviyesi düşük kesimlere ekonomik ve sosyal yardım yapmış, “Aile Fonu” adındaki ekonomik program ile 12 milyon aileye destek olmuştur. Bu sayede kırsal alandaki aşırı yoksulluk orta seviyeye çekilmiştir. Lula de Silva demokratik katılım sürecine önem vermiş, yapılan tüm değişiklikler halkın önerilerini dinlemeye ve desteğini almaya çalışmıştır. Bu politikalar sayesinde kişi başına düşen milli gelirde ortalama %32 artış meydana gelmiştir. (Avritzer, 2019)

2008 yılında meydana gelen küresel ekonomik kriz, Brezilya ekonomisi için de olumsuz sonuçlar doğurmuş ve 2009 yılında ekonomik büyüme hızı yaklaşık olarak %60 azalmıştır. Brezilya, yaşanan bu küresel krizi doğru politikalar uygulayarak kısa süre içerisinde atlatmıştır. 2010-2014 yılları arası ekonomik büyümenin güç kazandığı, istikrarlı siyasi yapının olduğu bir dönem olarak adlandırılmıştır. 2015- 2016 yıllarında ise, ülkede yaşanan resesyon, halk oyuyla seçilen Dilma Rousseff’in Senato kararı ile görevden uzaklaştırılması ve yolsuzluk iddiaları, 2000’li yılların başlarında gerçekleşen büyümenin ivme kaybetmesine neden olmuştur. İki yıllık siyasi belirsizliğin ardından, 2018 yılında Bolsonaro’nun seçimleri kazanması, büyüme oranında ciddi bir artış sağlamasa da piyasanın kaygılarını azaltmıştır.

3.1.1.2. Enflasyon Oranları

Zengin doğal kaynaklara, gelişen pazara ve geniş yüzölçümüne sahip Brezilya, gelişimi boyunca ciddi enflasyon artışlarına tanıklık etmiştir. Enflasyon artış hızı en yüksek olan ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Grafik 2: Brezilya'nın Enflasyon Oranı



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Grafik 2'de Brezilya'nın 1970 ve sonrası için enflasyon oranları yer almaktadır. Grafiğe bakıldığında, 1990 yılında Brezilya'da %2700 oranında hiperenflasyon gerçekleştiği görülmektedir. Hiperenflasyonun nedenleri arasında, aşırı parasal genişleme ve yüksek kamu harcamaları kaynaklı bütçe açığı yer almaktadır. Bunların yanı sıra, 1985'te, 21 yıldır süren askeri yönetimin sona ermesiyle birlikte başlayan değişimler ve 1989 yılında gerçekleşen ekonomik liberalleşme çalışmaları da enflasyonu tırmandıran nedenler arasında sayılmaktadır (Paolo, t.y.:100-102).

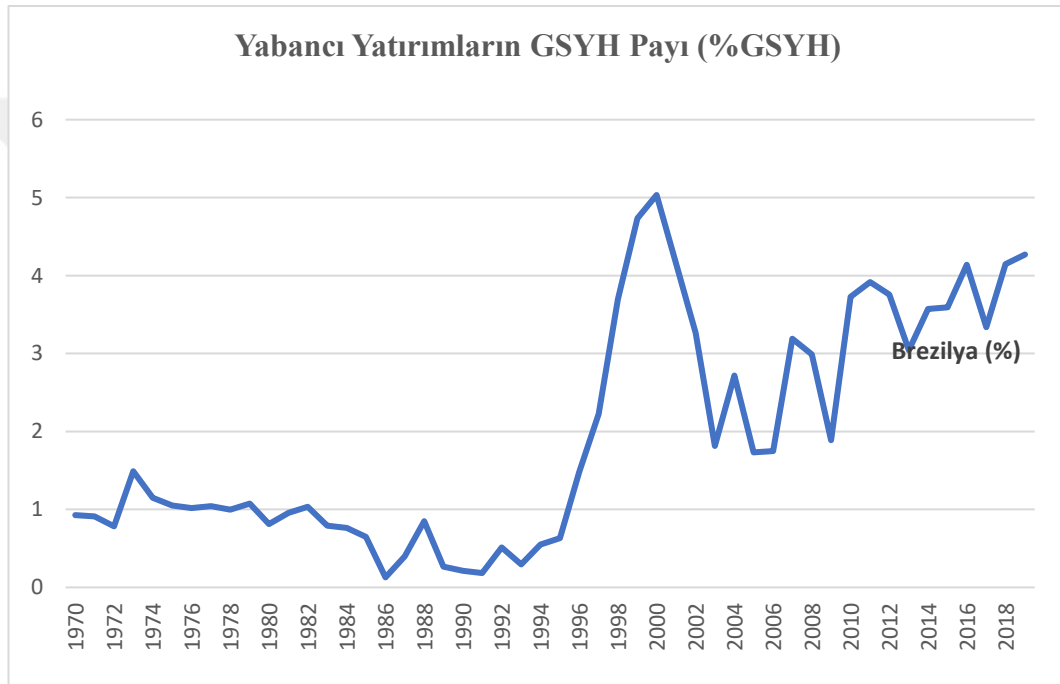
1990 sonrasında enflasyonu düşürmeye yönelik çabalar tam anlamıyla sonuç vermemiş ve enflasyonu düşürebilmek adına 1993-1994 yıllarında paradan sıfır atılarak, eski para birimi yeni Real ile değiştirilmiştir. Ardından uygulanan sıkı para politikaları ile 1995 yılı itibarıyla enflasyon oranında düşüş yaşanmıştır. 2003 yılı sonrasında ise enflasyonda tek haneli rakamlar gözlenmiştir (Considera, 1998).

3.1.1.3.Yabancı Sermaye Akışı

Brezilya ekonomisinin son yıllarda gösterdiği hızlı gelişmeler, Brezilya'daki

piyasaları yatırımlar ve finansal akımlar açısından cazip hale getirmektedir. Son dönemlerde yaşanan finansal istikrarsızlıklara rağmen, göreceli fiyat istikrarını sağladığı, mali sorumluluklarını yerine getirdiği ve hızlı büyümeyi gerçekleştirebildiği için dikkatleri üzerine çekmiştir. 2010 yılında toplam küresel sermaye akımlarının %4,3'ü Brezilya'ya yönelmiştir (UNCTAD, 2011, Akt: Amann ve Baer, 2012: 412-413).

Grafik 3: Brezilya'nın Net Yabancı Sermaye Akışları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Net doğrudan yabancı sermaye akışlarına göre Brezilya, yükselen piyasalar içinde Çin'den sonra en büyük ikinci piyasadır. 1985-1997 yılları arasında yabancı sermaye yönelimi birbirine yakın değerlerde seyretmiştir. 1994 yılında %32 olan gümrük tarife oranlarının %14'e düşürülmesi ve ardından 1997 yılında hükümetin faiz oranlarını iki kat artırması yabancı sermayenin akışını hızlandırmıştır. 2000 yılında uygulanan yüksek faizlere ve ülkenin diğer dönemlere göre daha az riske sahip olmasına bağlı olarak yabancı yatırımlar artmaya devam etmiştir. Ayrıca bu dönemde Amerika başta olmak üzere Japonya ve AB ülkeleri düşük faiz ve gevşek para politikası uygulamışlardır. Bunun sonucunda ise gelişmekte olan ülkelere yoğun

sermaye girişleri gerçekleşmiştir.

Ancak 2002 yılında yaşanan finansal kriz ve krizin sonucunda oluşan halk muhalefeti finansal paniğe ve borsada sert düşüşe neden olmuştur. Aynı zamanda İşçi Partisi'nin seçimleri kazanma ihtimali yerli ve yabancı sermayedarlar için tehdit olarak algılanmıştır. Sermayedarlar İşçi Partisi'nin önceki dönemlerde uygulanan neo-liberal politikaları ve IMF ile yapılan stand-by anlaşmasını terk edeceğinden korkmuşlardır. Tüm bu endişeler 2002 yılında yabancı sermaye yatırımlarda hızlı bir düşüşe neden olmuştur (Schneider ve Enste, 2000).

2003 yılında seçimlerin tamamlanmış olmasının, Lula da Silva önderliğinde istikrarlı ve ılımlı ekonomik politikaların uygulanmasının neticesinde yabancı sermaye girişleri artmıştır. Lula Da Silva söz verdiği gibi IMF ile stand-by anlaşmasına devam etmiş, neo-liberal kesim ile çatışma içerisine girmemiştir. Bu dönem içerisinde iş gücü piyasasının geliştirilmesine ve yoksul kesim için yapılan sosyal yardımların artırılmasına önem vermiştir. 2010 yılında Lula da Silva'nın görev süresinin dolması ile yerine Dilma Rousseff seçilmiştir. Brezilya'nın ilk kadın Devlet Başkanı olan Rousseff de siyasi ve ekonomik politikalarda Lula da Silva'nın izinden gitmiştir (Avritzer, 2017).

2003-2015 yılları arasında Brezilya'da politik istikrarın varlığı, ekonomik büyümenin artışı ve yabancı sermaye yatırımlarının hızlanması açısından önemli rol oynamıştır. 2016 yılında halk oyuyla seçilen Dilma Rousseff'in Senato kararı ile görevden uzaklaştırılması ve bu kararın sonucunda oluşan siyasi boşluk yabancı sermaye yatırımlarında ciddi düşüşlere neden olmuştur (Nunes ve Melo, 2017). Belirsizlikle geçen iki yılın ardından 2018 yılında Bolsonaro'nun seçilmesi ile piyasalarda rahatlama meydana gelmiştir (Grafik 3).

3.1.1.4. Demografik Değişim

Brezilya ekonomisinin anlaşılması için demografik özelliklerinin de incelenmesi gerekmektedir. Aşağıda Tablo 2'de Brezilya'nın nüfusu ve kişi başı milli geliri yıllara göre karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Tablo 2'de her bölgenin toplam gelirin ve kişi başı gelirin göre bölgesel yoğunlukları ve eşitsizlik düzeyleri yer almaktadır. Örneğin, 1970 yılında Kuzey Doğu'nun geliri milli gelirin %14,6'sına

tekabül ederken, Kuzey Bölgesinin geliri ise yalnızca milli gelirin %2,9'una denk gelmektedir. Eşitsizlik açısından ise Kuzeydoğu ortalama olarak kişi başı gelirin %48,3'üne sahiptir ve milli ortalamanın altındadır. Kuzey Bölgesi ise kişi başı gelirin %65,6'sına sahiptir. Sadece Güneydoğu bölgesi milli ortalamanın üzerindedir. 2010 yılında ise bölgesel eşitsizlik Kuzey ve Kuzeydoğu bölgelerinde görülmektedir. Güneydoğu, Güney ve Merkez Batı bölgelerinin milli ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir (Porsse vd., 2012: 7).

Tablo2: Brezilya'da Bölgeler Arası Gelir ve Kişi Başı Gelir

Bölgeler	Gelir*		Nüfus		Kişi Başı Gelir**	
	1970	2010	1970	2010	1970	2010
Brezilya	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kuzey	2,9	4,7	4,4	6,3	65,6	69,2
Kuzeydoğu	14,6	15,6	30,2	27,6	46,3	61,5
Güneydoğu	62,2	52,7	42,6	42,1	145,5	119,5
Güney	16,1	17,9	17,7	14,4	90,6	113,1
Merkez Batı	4,2	5,9	4,9	7,4	66,1	117,0

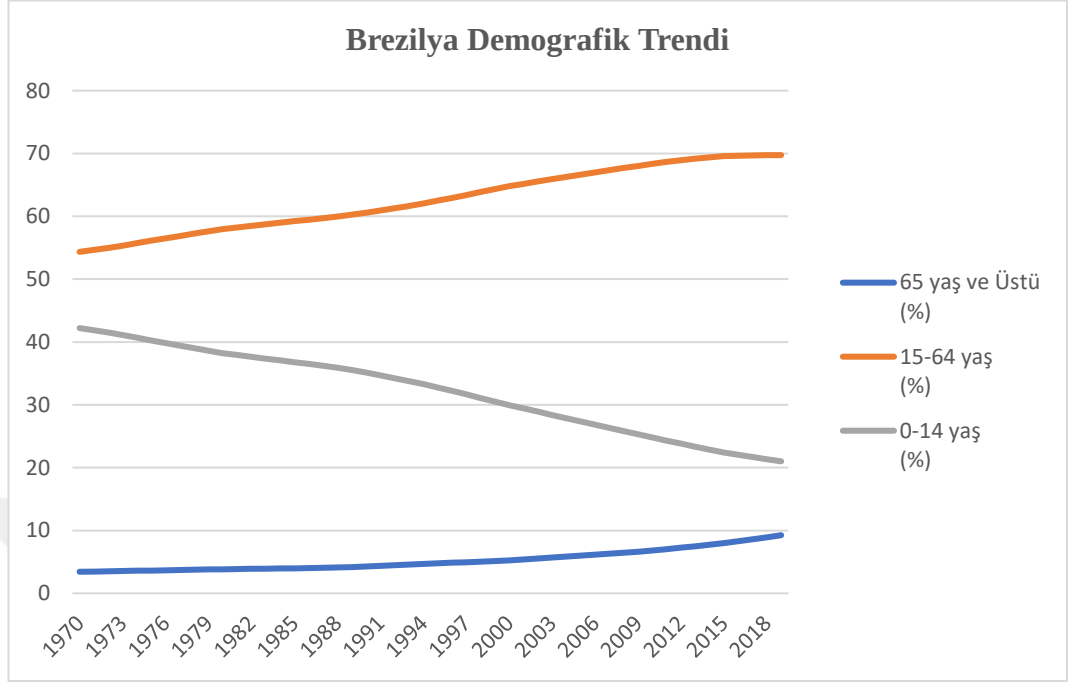
Kaynak: Porsse vd., 2012: 8

Not: *Her bölgenin toplam gelirinin, toplam milli gelire oranını ifade etmektedir.

** Her bölgenin kişi başı gelirinin, kişi başına milli gelire oranını ifade etmektedir.

Son dönemlerde demografik göstergelere bakıldığında Brezilya'nın önemli değişimler yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu değişimler de ülkenin ekonomik gidişatı hakkında bilgi vermektedir.

Grafik 4: Brezilya'nın Nüfus Değişimleri



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Brezilya'nın demografik göstergeleri incelendiğinde genç nüfusun baskın olduğu görülmektedir. Fakat her yıl Brezilya nüfusu giderek yaşlanma eğilimindedir. Doğum oranlarının da giderek azalması zamanla Brezilya nüfusu içerisinde daha yaşlı kesimin baskın olacağını ifade etmektedir (Porsse vd., 2012: 8).

Sonuç olarak, Brezilya'nın ekonomik büyüme verilerine bakıldığında en yüksek dönemin 2003-2014 yılları arasında olduğu görülmektedir. Bu dönem içerisinde bölgelerarası eşitsizliklerin giderilmeye çalışılması, kaynak dağılımında adaleti esas alan yönetim şekli ve insan haklarının temel alınması gibi politikalar demokratik politik istikrarın görece varlığına işaret etmektedir.

3.1.2. Rusya

BRICS üyesi olarak Rusya, sahip olduğu SSCB tarihi nedeniyle diğer BRICS grubu ülkelerinden ayrılmaktadır. Rusya, tarihinden bu yana önemli dönüşümler geçirmiştir. Günümüzde hala geniş askeri harcamaları ve asker sayısı ile dünya üzerinde askeri anlamda önemli ülkelerden biridir. Rusya Federasyonu çok geniş bir yüz ölçümüne ve çok uluslu yapıya sahip bir ülkedir. Demografik açıdan yaşlı nüfusun gittikçe arttığı bir ülke olmakla birlikte politik açıdan da tam olarak istikrar

sağlanamamıştır (Russell, 2015).

Son 30 yılda Rusya ekonomisi hızlı değişimler yaşamıştır. Bu değişimlerin ardında Rusya'nın 1990'lı yıllarda yaşadığı ekonomik krizler, gerçekleştirdiği reformlar ve küresel ekonomik krizler gibi nedenler bulunmaktadır. Rusya bir geçiş ekonomisi olarak, Sovyet döneminden kalan pek çok yapısal ekonomik sorunla mücadele etmektedir. Sovyetler döneminde devlet kontrolünden kalma geniş sınırlamalar, bürokratik engeller, her kurumda görülen yolsuzluk ve hem yurtiçi hem de uluslararası rekabeti engelleyen sayısız ekonomik bariyerler bunlardan bazılarıdır. Bu yüzden Rusya son yıllarda bürokratik prosedürlerde sadeleşmeye gitmiş, yolsuzluk karşıtı kampanyalar yürütmüş, devlet kurumlarında özelleştirme yoluna gitmiş, eğitim sistemine düzenlemeler getirmiş ve yenilikçi ürünler üretmeye ağırlık vermiştir. Fakat bu girişimler sadece belirli alanlarda sınırlı ilerlemeler sağlamıştır (Russell, 2015:1).

Rusya, dünya ekonomisinde petrol ve doğalgaz ihracatında Suudi Arabistan'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bununla birlikte dünyadaki kömür rezervlerinin yarısına sahiptir ve füze sistemleri başta olmak üzere; yüksek oranda silah satışı da gerçekleştirmektedir (Şişman, 2017). Sahip olduğu bu avantajlar sayesinde, dış politikada etkinliğini daha da arttıran Rusya, üye olduğu uluslararası örgütlerin de katkısıyla ekonomisini güçlendirmeye devam etmektedir. 1991 sonrasında liberal ekonomik politikalar ile yerli imalatçıların yabancı piyasalara açılımındaki engeller kaldırılmıştır. İthal malların piyasaya girişi başlamıştır. Bu etkileşimler ve 1998 krizinden sonra özellikle petrol fiyatlarındaki artıştan dolayı 2000 yıllarında ihracatı ithalatından fazla olmuştur (Ersungur, Boz, & Çınar, 2017).

3.1.2.1. Büyüme Oranları

Rusya ekonomisi dönemin siyasi yapısı da ele alınarak incelenmelidir. SSCB döneminin siyasi ve ekonomik koşullarını bilmek günümüz Rusya'sını anlamaya yardımcı olacaktır.

1970'li yıllarda yaşanan petrol krizleri ve ekonomik sorunlar, Sovyetler Birliği'nde yeni çözüm arayışlarına neden olmuştur. Rus devletinde bu yıllarda benimsenen totalitarizm, halk tarafından eleştirilmeye başlanmıştır. Halk kötü giden ekonominin nedenini yönetimin politikalarına bağlamış ve değişimin gerekliliğini

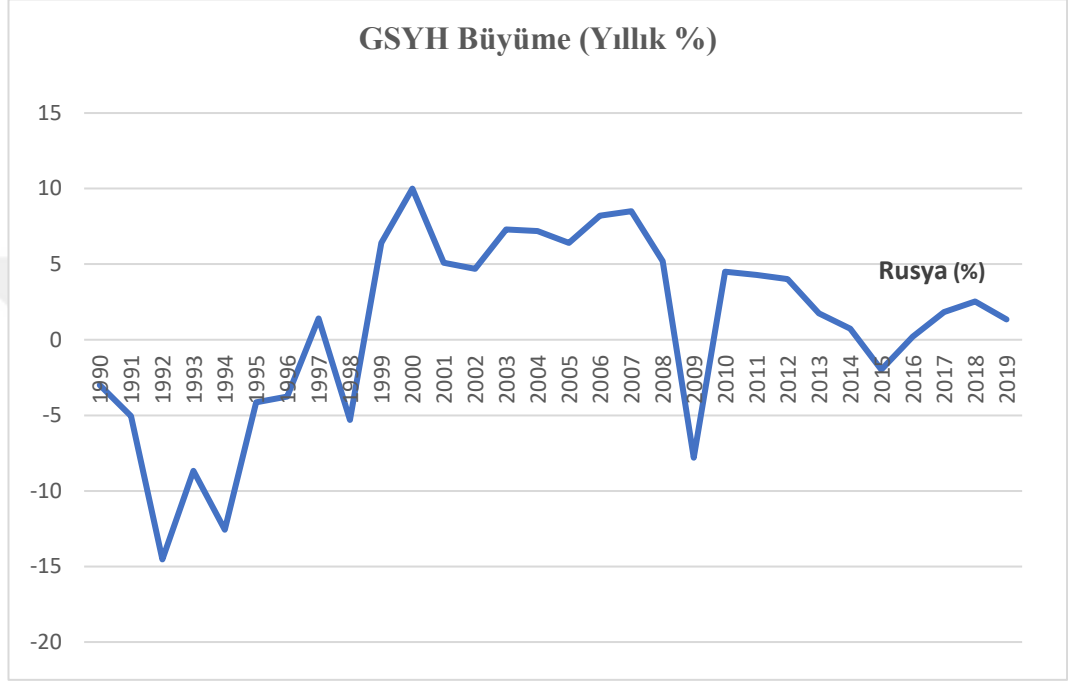
vurgulamıştır. Bu koşullar altında, 1980’li yıllarda yeni bir dönüşüm süreci başlamıştır. 1985 yılında Gorbaçov’un iktidara gelmesi ile Sovyetler Birliği’nde pek çok değişiklikler meydana gelmiştir. Yeniden yapılanma ve reform sürecinin başlatılması için 1986 yılında toplanan kongrede siyasal alanda glastnost (açıklık) ile sosyal ve ekonomik alanda perestroyka (yeniden yapılanma) ilkeleri kabul edilmiştir. Bu reformlar ile Sovyetler Birliği’nin ayakta kalabileceği ve küreselleşme sürecinde demokrasiye ayak uydurulabileceği amaçlanmıştır. Yeniden yapılanma sürecinde ekonomide aşırı merkeziyetçilikten bir anda adem-i merkeziyetçiliğe geçilmeye çalışılması, devlet tekeline piyasa ekonomisine geçilmesi hızlı ve hatalı dönüşümlere neden olmuştur. Bu yanlış politikalar sonucunda ekonominin her alanında gerileme yaşanmıştır. Halkın gelir seviyesi ve alım gücü hızla azalırken, üretim de düşmüştür (Kotz, 2000).

1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başında Sovyet sistemi sürdürülemez hale gelmiştir. 1989-1991 yılları arasında Büyük Rusya Burhan’ının ilk dalgası ekonomiyi oldukça kötü etkilemiştir. Bu dönemde endüstriyel üretim %12 azalmış, demiryolu yük taşımacılığı %13 düşmüş ve devlet tarafından inşa edilen yeni yerleşimlerde %30 azalma meydana gelmiştir. Yapılan yanlış ekonomik ve siyasi hamleler ile birlikte halkın demokratikleşme isteği de Sovyet Rusya’nın çöküşünü hızlandırmıştır. 1991 yılında SSCB dağılmış, yerini (RSFSR) Rusya Soyvet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti’ne bırakmıştır (Smirnov, 2015).

Sovyetler Birliği’nin Aralık 1991’den sonra dağılmasıyla birlikte Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Rusya’da yaşanan reform sürecinde siyasi liderlerin ilk amacı, sosyalist sistemin yerine kapitalist sistemi temel alan politikalar üretmek olmuştur. Rusya’nın ekonomi politikaları, neo-liberal iktisatçılar tarafından yapılandırılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Sovyet Rusya’nın aksine merkezden yönetilen ekonomi anlayışı terkedilmiş ve piyasa ekonomisine geçilmiştir (Gaydar, 1996). Aynı zamanda, anayasal reformlar da gerçekleştirilmiştir. Örneğin, 1993 anayasası yapılırken yabancı ülkelerin tecrübeleri kullanılmıştır. Yarı-başkanlık yönetim sistemi incelenerek uyarlamalar yapılmış ve ABD’ye benzer iki parlamentolu bir sistem kurulmuştur. Anayasa Mahkemesi ise Fransa, Almanya ve ABD Anayasa Mahkemelerinden uyarlanmıştır.

Piyasa ekonomisi ve diğer reformların kaynağı olarak ABD ve Batı ülkeleri esas alınmıştır. Böylelikle merkeziyetçiliği temel alan politikalardan uzaklaşmaya çalışılmıştır (Roskin, 2007).

Grafik 5: Rusya'nın Yıllık Büyüme Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Grafik 5’de Rusya ekonomisinin 1990 ile 2019 yılları arasındaki yıllık büyüme oranları gösterilmektedir. 1992-1997 yılları arasında piyasa ekonomisine geçiş sürecinde yaşanan aksaklıklar, enflasyon ve durgunluk ülkeyi tam bir krize sokmuştur. Bu beş yıl içerisinde, sanayi üretimi %50, demiryolu yük taşımacılığı %47 azalmış ve ekonomik büyümede ciddi düşüşler meydana gelmiştir. Rusya’nın daha önce tüketici ve tedarikçi zincirlerini araştırmak, banka kredisi almak gibi konularda tecrübesinin olmaması piyasada rekabet gücünü azaltmıştır (Smirnov, 2015).

1997 yılında meydana gelen Asya Krizi Dünya ekonomisinin yavaşlamasına neden olmuştur. Asya krizi ile beraber petrol için küresel talep azalmış ve petrol fiyatları düşüşe geçmiştir. Kriz sonrasında Rusya’nın uluslararası döviz rezervleri tükenmiş ve Rusya’da birçok önemli banka iflas etmiştir. Rusya rublesi kısa bir süre içerisinde dört kez devalüe edilmiştir. Asya krizinin olumsuz etkileri 1998 yılındaki

büyüme rakamlarına da yansımıştır. 1998 yılında büyüme %5,3, endüstriyel üretim %4,8 ve demiryolu yük taşımacılığı %5,9 azalmıştır (Nishmura, 2001).

1999 ve 2000 yılları Rusya ekonomisinin en parlak dönemi olarak adlandırılmaktadır. Rusya'da 2000 yılından sonra Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle yeni bir süreç başlamıştır. Putin iktidara geldiğinde yapılan ilk reform, 2000 yılında yapılan düzenleme ile ülke topraklarını 7 ana bölgeye ve 89 federal birime ayırmak olmuştur. Bu reform ile politika belirleme süreçlerinde yerel yönetimlerin etkisi azaltılarak, merkezi yönetimin güçlenmesi esas alınmıştır. 2001 yılında ekonominin liberalleştirilmesi için adımlar atılmış ve ekonomi politikaları devlet tarafından belirlenmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda, bölgesel yöneticilerin yetki alanları sınırlanmıştır. Bu dönemde ithal ikameci politikalar izlenmiş ve özelleştirilen birçok kuruluş kamulaştırılmıştır. Bu dönemde uygulanan politikalar neticesinde en yüksek ekonomik büyüme oranlarına ulaşılmıştır (Kotz ve Weir, 2007).

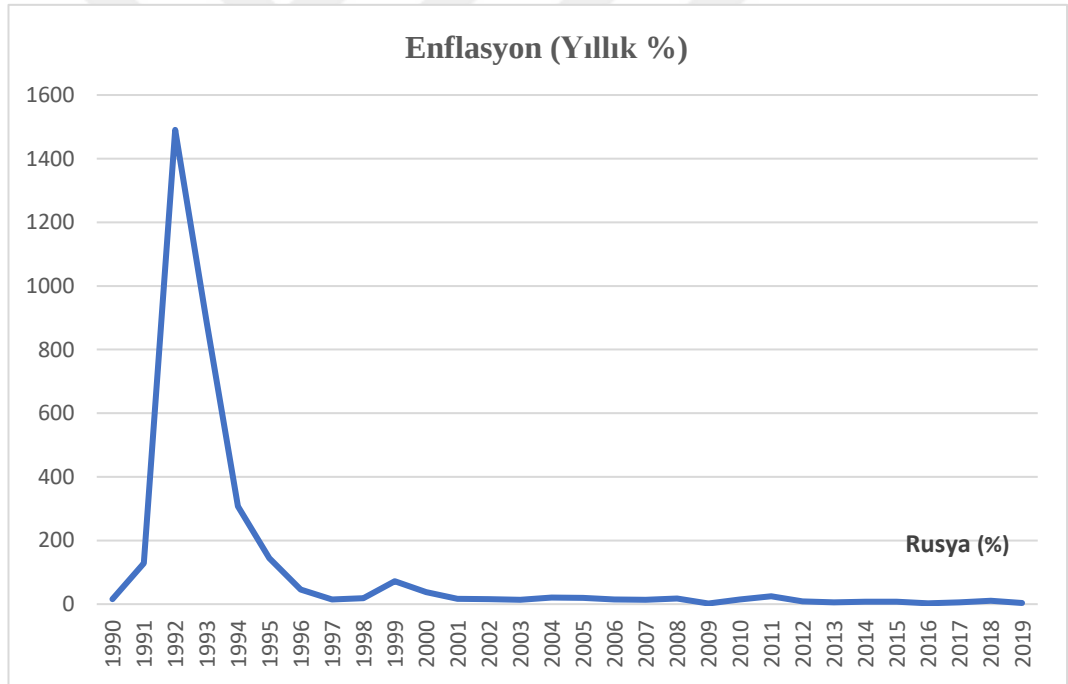
2008-2009 yıllarına bakıldığında, ekonomik büyüme oranlarında hızlı düşüşlerin yaşandığı görülmektedir. Birçok dünya ekonomisinde olduğu gibi Rusya ekonomisi de 2008 yılının son çeyreğinde yaşanan küresel krizden etkilenmiştir. 2009 yılında ekonomik büyüme %7,8 endüstriyel üretim 9.3 azalmıştır. 2009 yılında yaşanan bu sert düşüşler nedeniyle Rusya ekonomisi küçülmeye gitmiş fakat kısa sürede toparlanma sürecine girmeyi başarmıştır. Kriz sonrasında hızlı bir büyüme sürecine giren Rusya, vergi reformu, toprak reformu, yargı reformu gibi pek çok alanda düzenlemeye gitmiş ve ekonomik istikrarı yakalamayı başarmıştır (Cooper, 2009).

1990'lı yıllarda zor dönemlerden geçen Rusya, 2000'li yıllara geldiğinde önemli ekonomik ve politik atılımlar yapmıştır. Bu da Rusya'nın dünyanın zengin ve önemli ülkelerinden biri haline gelmesine neden olmuştur. Sosyalist rejimden uzaklaşan ve Batı ile yakın ilişkiler kuran Rusya'nın dış politikada önemi artmıştır. 2008 krizini önemli ölçüde aşıp büyümeye devam etmesi, 2010 yılında Rusya'nın en önemli gelir kaynaklarından biri olan petrolün fiyatının artması, Rusya'nın iç ve dış ticaretine önemli katkılar yapmış ve Rusya'yı gelecek vadede bir ülke konumuna getirmiştir (Özsoylu ve Algan, 2011: 109-110).

2014-2016 arasında, Rusya ekonomisinin değişken bir yapı sergilediği görülmektedir. Rusya bu dönemde negatif büyüme, düşük ihracat ve azalan yabancı yatırımlara tanık olmuştur. 2014 yılında yaşanan Ukrayna krizi, bu kriz nedeniyle Rusya'ya uygulanan yaptırımlar ve petrol fiyatlarındaki düşüş, rublenin dolar karşısında %50'den fazla değer kaybetmesine neden olmuştur (Connolly, 2014) Bu koşullar altında, Rusya'nın 2014 yılı içerisinde reel milli gelir büyümesi yalnızca %0,6 düzeyinde kalmış ve 2015 yılında negatif büyüme gerçekleşmiştir. 2016 yılında, petrol fiyatlarındaki radikal düşüş, ihracat hacminin büyük bir kısmı enerji kaynakları olan Rusya'nın ekonomik büyümesini olumsuz etkilemiştir (Mau, 2018).

3.1.2.2. Enflasyon Oranları

Grafik 6: Rusya'nın Enflasyon Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Grafik 6'da Rusya ekonomisinin 1990 ile 2019 yılları arasındaki enflasyon oranları gösterilmektedir.

SSCB ekonomisinde resmi istatistiklerde enflasyon değerleri yer almadığından dolayı, 1990 yılı ve sonrası baz alınarak incelemeler yapılmıştır. Sovyet Rusya döneminde enflasyon görülmemesinin temel nedeni, tüm fiyatların hükümet kontrolü altında bulunması ve hükümet izni olmadan fiyat değişikliklerinin mümkün

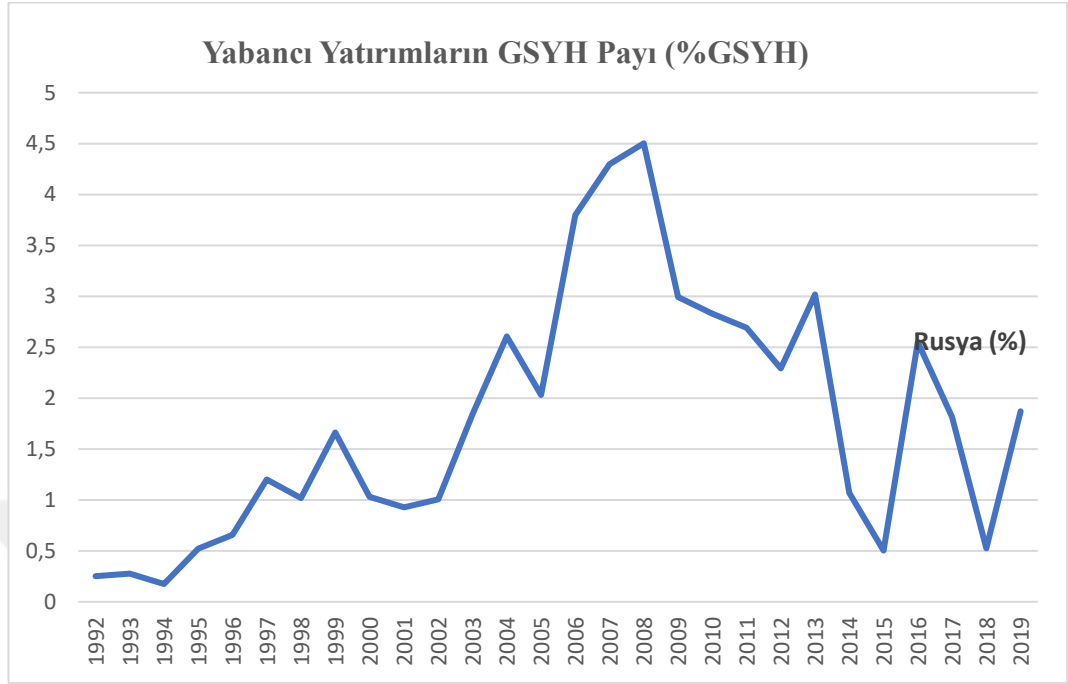
olmamasıdır (Roskin, 2007).

1992 yılında Rusya’da yaşanan ekonomik buhran nedeniyle enflasyon oranı %1500’leri görmüştür. Fiyat serbestleşmesi, yüksek vergiler ve sosyal harcama indirimleriyle başlayan ekonomik reformlar Rus ekonomisi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmuştur. 1992-1993 yılları arasında Rusya Merkez Bankası’nın para basması da enflasyonu tırmandırmıştır. 1993-1997 yılları arasında gittikçe düşen enflasyon, 1997 yılında gerçekleşen Asya krizinin olumsuz etkileri ve Ruble’nin devalüasyonunun sonucunda tekrar yükselişe geçmiştir. 2005 yılında %12,7 olan enflasyon oranını 2006 ve 2007 yılında tek haneye düşürmeyi başaran Rusya, 2008 krizinin ortaya çıkması ile enflasyon oranını %14,1’e kadar yükseltmiştir. 2008 yılından sonra ise aşamalı olarak enflasyon oranını düşürmeyi başaran Rusya, 2012 yılında %5,1 düzeyinde enflasyon oranı ile dokuz yıl içerisindeki en düşük enflasyon oranını yakalamayı başarmıştır. 2014 yılında rublenin dolar karşısında değer kaybetmesi, Ukrayna krizi ve petrol fiyatlarındaki düşüş karşısında enflasyon %10,4 olarak uzun aradan sonra çift haneli rakamlara yükselmiştir. 2015 yılında ise enflasyon yüzde 12,9’a çıkarak 2008 yılından bu yana en yüksek seviyeyi görmüş ve bu tarihten sonra tekrar tek haneli rakamlara inmiştir (Ishihara, 2015). Grafik 6’ya bakıldığında, 2015 yılından itibaren enflasyon değerlerinin ortalama %4-5 arasında seyrettiği görülmektedir.

3.1.2.3.Yabancı Sermaye Akışı

Küreselleşen dünyada az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, bütün ülkeler, doğrudan yabancı yatırımların kendi ülkesine girişini hızlandırmak istemektedir. Bu yabancı sermaye yatırımları ile yeni teknolojilere erişimi sağlamak, yeni üretim stratejileri edinmek ve böylelikle ihracat, üretim ve istihdamı artırmayı hedeflenmektedir. (Oktayer vd., 2008)

Grafik 7: Rusya’nın Net Yabancı Sermaye Akışları



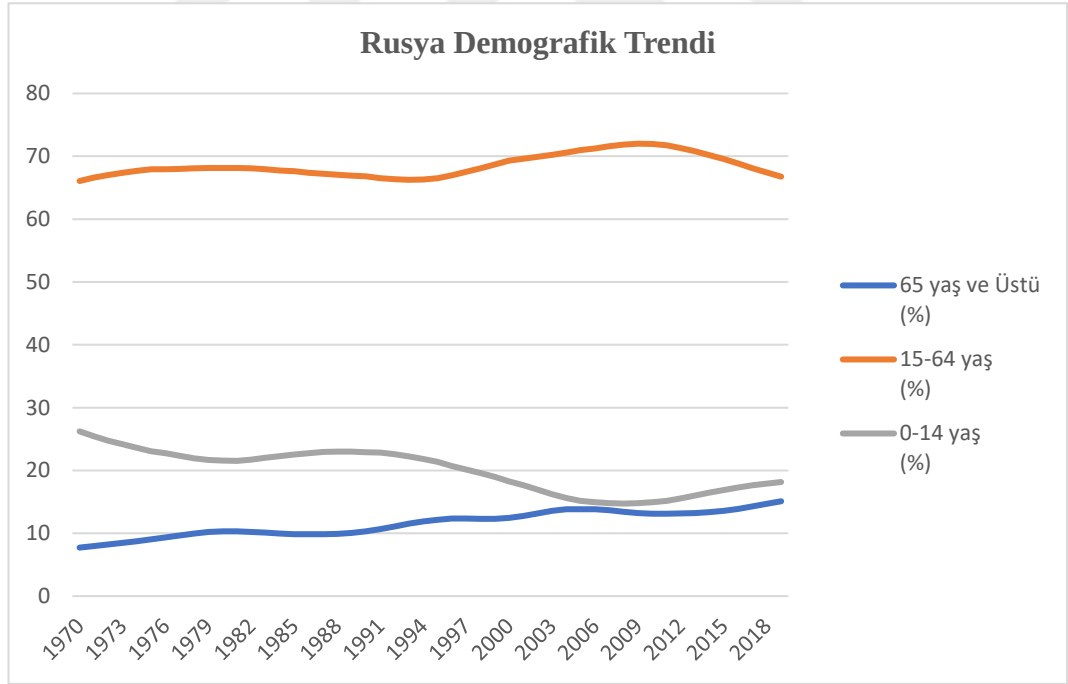
Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonra uygulanan ekonomik reformlar ile beraber Rusya, uluslararası sermayeye kapılarını açmıştır. Dış ticaretin liberalizasyonu, özelleştirmeler ve piyasa ekonomisine geçiş için atılan adımlar ile beraber Rusya 1992 yılından itibaren yabancı yatırımcıların dikkatini çekmeye başlamıştır. Ancak bu dönemde var olan siyasi istikrarsızlık, yasal boşluklar ve vergi yükü nedeniyle yabancı yatırımlar istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir. 2004 yılında Putin'in ikinci kez devlet başkanlığı görevine seçilmesi ile beraber yabancı sermaye yatırımlarında artış görülmüştür. Putin serbest piyasa ekonomisinde ticaretin yapılabilmesi için birçok engeli kaldırmış, vatandaşlardan alınan vergilerde indirim yapmış, maaşların düzenli ödenmesini sağlamıştır. Putin döneminde yapılan bu reformlar ve Rus ekonomisinin bağlı olduğu petrol gelirlerinin artışı sonucunda ekonomide bu dönemde büyüme sağlanmıştır. Ekonominin iyi yönde seyretmesi ve Putin'in tekrar seçilmesi ile istikrar ortamının oluştuğu düşüncesi yabancı sermaye akışının sağlanmasında önemli rol oynamıştır (Smirnov, 2015).

2004 yılından sonra hızla artmaya başlayan yabancı yatırımlar 2008 yılında ise 75 milyar Dolarlık rekor seviyeye ulaşmıştır. Bu rakam GSYH'nın %4.5'ine karşılık gelmektedir. Rusya, 2008 yılında gelişen pazarlar içinde Çin'den sonra en fazla yabancı yatırıma sahip olan ülke olmuştur. 2009 yılında ise küresel krizin olumsuz etkilerinin sonucunda doğrudan yatırımlarda 2008 yılına göre yaklaşık %50 oranında gerileme meydana gelmiştir. 2014 yılında yaşanan Ukrayna krizi, yabancı yatırımcıların Rusya'daki faaliyetlerini de olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde uluslararası şirketler ülkede üretimi durdurmaya ya da satışlarını azaltmaya başlamıştır. 2016 yılında yükselişe geçen yabancı yatırımlar, 2018 yılında ülkeye offshore merkezlerinden gelen sermayenin kesilmesinden sonra tekrar gerilemiştir (Mau, 2018).

3.1.2.4. Demografik Değişim

Grafik 8: Rusya'nın Nüfus Değişimleri



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Rusya'nın ekonomisinde demografik değişim önemli yer teşkil etmektedir. Grafik 8'e bakıldığında, doğum oranlarının azalmakta olduğu görülmektedir. Artan yaşlı nüfusunun ise, yönetimin nüfus artışını teşvik edici politikalar uygulaması sonucunda zamanla azaldığı gözlenmektedir. Bu durumun yanı sıra, ülkenin aldığı dış

göç sayısında da düşüşler mevcut olduğundan dolayı Rusya'nın nüfusunda ciddi azalma görülmektedir. Rusya'nın nüfus azalması sorununa çözüm bulamaması sonucunda işgücü sıkıntısı çekeceği tahmin edilmektedir. Rusya'da nüfus azalmasının coğrafi ve ekonomik sonuçlarının yanı sıra siyasi ve psikolojik sonuçları da bulunmaktadır. Demografik kriz, Rus ulusunun sayısal olarak azalması ile beraber kültürünün de yok olmasına ve uluslararası arenada Rusya'nın etki alanının sınırlı kalmasına yol açmaktadır (Ghosh vd., 2009).

3.1.3. Hindistan

Dünyanın en çok nüfusa sahip ikinci ve en büyük yüz ölçümüne sahip yedinci ülkesi olan Hindistan'ı tanımlayan esas kelime çeşitliliktir. Bu çeşitliliği içinde barındırdığı dini inançlar, konuşulan diller ve farklı kültürler sağlamaktadır. Anayasada kabul görmüş yirmi bir resmî dilin yanı sıra, İngilizce de yaygın olarak kullanılmaktadır. Hindistan demokrasi ile yönetilen ve yirmi altı eyalete bölünmüş bir ülkedir. Her eyaletin bir yönetimi vardır ve bu yöneticiler orada yaşayan insanlar tarafından seçilmektedir. Hindistan bir milyarı aşkın insanın yaşadığı bir ülke olmakla birlikte bu insanların arasında çeşitli yönlerden büyük farklılıklar da bulunmaktadır. Nüfusun büyük çoğunluğunu %80 oran ile Hindular oluşturmaktadır. Hindulardan sonra ise en kalabalık dinî grup Müslümanlardır. Hindistan Müslümanlarının yakın dönemlerde dünyadaki en kalabalık Müslüman grubunu oluşturacağı öngörülmektedir. Nüfusun geri kalan kısmını ise Hristiyan, Budist, Sih ve diğer dinî gruplar oluşturmaktadır (Kobayashi-Hillary ve Mark, Akt: Overgaard, 2010).

Hindistan ekonomisinin temelini tarım, tekstil, imalat sanayi ve hizmet sektörleri oluşturmaktadır. Bunlar arasında en önemlileri çoğunlukla orta sınıfın istihdam edildiği, rekabet gücü yüksek hizmet sektörü ve eğitimsiz ve yoksul kesimin istihdam edildiği tarım sektörüdür. Nüfusun yarısına yakını için geçim kaynağı ve temel istihdam alanı olan tarım, millî gelirin %15'ini karşılamaktadır. Yetiştirilen başlıca ürünler; pirinç, buğday, yağlı tohumlar, süt, çay, şeker kamışı, mercimek, soğan ve patatestir. Ayrıca süt ürünleri, kümes hayvanı ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği de yaygındır. Son yıllarda tarıma olan bağımlılığın azalmaya başlamasına rağmen sektör ülke için hayati pozisyonunu korumaktadır (Licy ve

Mahesh, 2011:5). Hindistan'ın başlıca ihraç ettiği ürünler ise; kıymetli ve yarı kıymetli taşlar, inciler, mineral yakıtlar, yağlar, motorlu kara taşıtları, makineler, nükleer reaktörler, organik kimyasallar, eczacılık ürünleridir. Ayrıca 1990'lı yıllardan sonra bilgi teknolojilerinin Hindistan'ın ihracatındaki payı gittikçe artmaya başlamıştır (www.trademap.org).

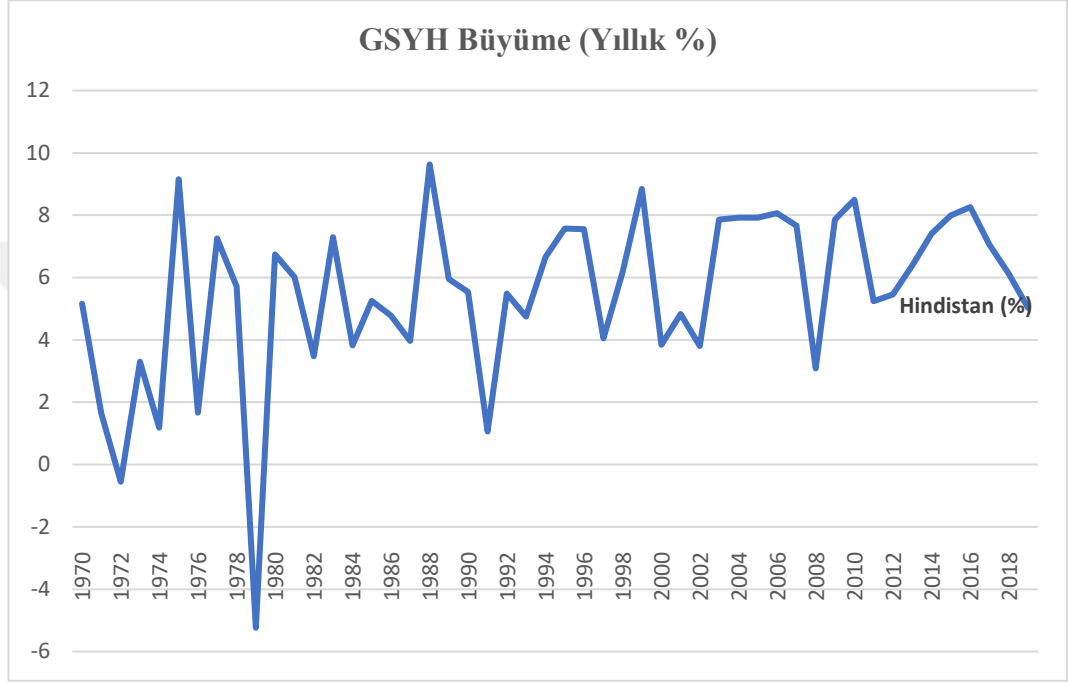
Hindistan ekonomisi sahip olduğu potansiyeli ile küresel ekonomiye yön veren ülkelerden birisi olmuştur. 1990'ların ortalarında hızlı bir büyüme sürecine giren Hindistan, beraberinde pek çok reformlar yapmıştır. Hızlı büyüme sürecini yakalayan Hindistan, dünyanın önde gelen yükselen piyasaları arasına girmeyi başarmıştır. Dahası Hindistan'ın yaptığı ekonomik ve siyasi reformlar daha başarılı süreçlerin yolunu açmış ve bu reformlar Hindistan'ın BRICS topluluğunda yerini almasını sağlamıştır. Hindistan zamanla küresel piyasaya daha çok entegre olmaya başlamış, serbest piyasa koşullarına uyum sağlamış ve istikrarlı bir büyüme sürecine girmiştir (Hudson Institute, 2014: 1).

Yaklaşık olarak 2000'li yılların başında Hindistan ekonomisi ciddi bir ödemeler dengesi krizi içerisine girmiştir. Hindistan yönetimi bu krizi aşmada kısa vadeli çözümlerin yeterli olmayacağını fark ederek, kriz öncesi politikalarında bazı reformları uygulamaya başlamıştır. Srinivasan'a göre, dış dünyada yaşanan iki önemli gelişme Hindistan yönetiminin bu reformları uygulamasına neden olmuştur. Bu gelişmelerden ilki, Hindistan'ın da model aldığı, merkezi planlamayı uygulayan Sovyet Birliği'nin ve ekonomisinin çökmesidir. Diğer önemli gelişme ise, 1978 yılından beri ekonomisini yabancı ticarete ve yatırımlara açan Çin'in elde ettiği ekonomik başarıdır. Bu gelişmeler Hindistan'ın ekonomi politikalarında değişimlerin yaşanmasında etkili olmuştur (Srinivasan, 2003: 1).

3.1.3.1. Büyüme Oranları

Aşağıda bulunan Grafik’de Hindistan’a ait yıllık büyüme oranları yer almaktadır.

Grafik 9: Hindistan'ın Yıllık Ekonomik Büyüme Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Grafik 9 incelendiğinde Hindistan'ın 1975 yılında %9 büyüme oranına sahip olduğu görülmektedir. 1975’li yıllarda tarım ve ağır sanayide özelleştirmeler gerçekleştirilmiş ve finans sektörünü geliştirmek için adımlar atılmıştır. Hindistan ekonomisi, reformlar ve dışa açılma politikalarının etkisiyle doğrudan yabancı yatırımlarını ve ihracatını artırmıştır. Bu olumlu gelişmeler sonucunda Hindistan, 1975 yılından 2017’ye kadar yıllık ortalama %6.03’lük bir büyüme oranı yakalamıştır. Hindistan tarihinin 1947’den beri gerçekleşen en kötü ekonomik büyüme rakamları 1979 yılında gözlenmiştir. 1979 yılında yaşanan Petrol Krizi ve aynı yıl içerisinde Hindistan hükümetinin düşmesi sonucunda oluşan siyasi belirsizlik, ekonomik büyüme oranlarını olumsuz etkilemiş ve büyüme yüzde -5,2’ye düşmüştür (Basu, 2018).

1980'li yıllarda Indira Gandhi'nin liderliğindeki hükümet, var olan firmaların kapasite artırımına engel olan kısıtlamaları kaldırmış, kurumlar vergilerini düşürmüş ve piyasada çok sayıda küçük ölçekli sanayinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. 1975 yılında serbest piyasa ekonomisi için atılan adımların devamı niteliğinde birçok hamle yapılmıştır. Hindistan'ın sosyalizm anlayışı devlet kapitalizmi olarak tanımlanmıştır. 1980'li yıllara kadar devlet tüm ekonomik hamleleri tepeden komuta etmiş ve yönlendirmiştir. 1985'ten sonra Hindistan'ın ekonomi ve siyaset anlayışı değişmiştir. Bu dönemde, piyasalara güvenerek devlet müdahalesi azaltılmış ve mali güçlendirme politikalarına yer verilmiştir. İhracat teşvik edilmiş, ithalat rejimi serbestleştirilmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda 1988 yılında büyüme tekrar %9 seviyesine çıkmıştır (Kohli, 2012).

1990-1991 yıllarında ülke ekonomisinde ithalat artışının ihracat artışından daha fazla olmasının sonucu olarak cari işlemler dengesi bozulmuş ve Hindistan'ın dış borç yükü artmıştır. Bu yıllarda yaşanan Körfez Savaşı ve ülke içerisindeki politik huzursuzluk ekonominin daha da kötü gitmesine neden olmuştur. Körfez Savaşı ile beraber Hindistan'a döviz akışı durma noktasına gelmiştir. Gittikçe tükenen döviz rezervleri sonucunda Hindistan ekonomik krize sürüklenmiştir (Nayyar, 2012).

1992 yılına bakıldığında, Hindistan'ın 1995 yılına kadar sürekli bir büyüme gösterdiği görülmektedir. Hindistan'ın büyük bir bölümünün piyasa ekonomisine hazır hale getirilmesinin ardından 1991 yılında reformların kapsamı genişletilmiş ve Hindistan tamamen dışa açık bir ekonomik yapıya geçmiştir (Ahluwalia, 2002). Dış ticarete gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları, sanayide ise lisans alma zorunluluğu kaldırılmıştır. Ayrıca yabancı sermayeyi ülke içerisine çekmek için, Doğrudan Yabancı Yatırım Teşvik Kurulu oluşturularak kararların hızlı alınması sağlanmıştır. Tüm bu yaşanan reformlar ışığında, ekonomik büyüme ve ihracatta artışlar meydana gelmiştir. Ekonomik büyümede yaşanan artışlar da ülkede yaşam kalitesinin iyileşmesine ve genel istihdamın artmasına katkıda bulunmuştur. Hindistan'ın serbest piyasaya geçiş sürecinde daha temkinli ve aşamalı politikalar izlemesi, hızla büyüyen ekonomi olmasındaki en önemli etken olmuştur (Jha, 2002).

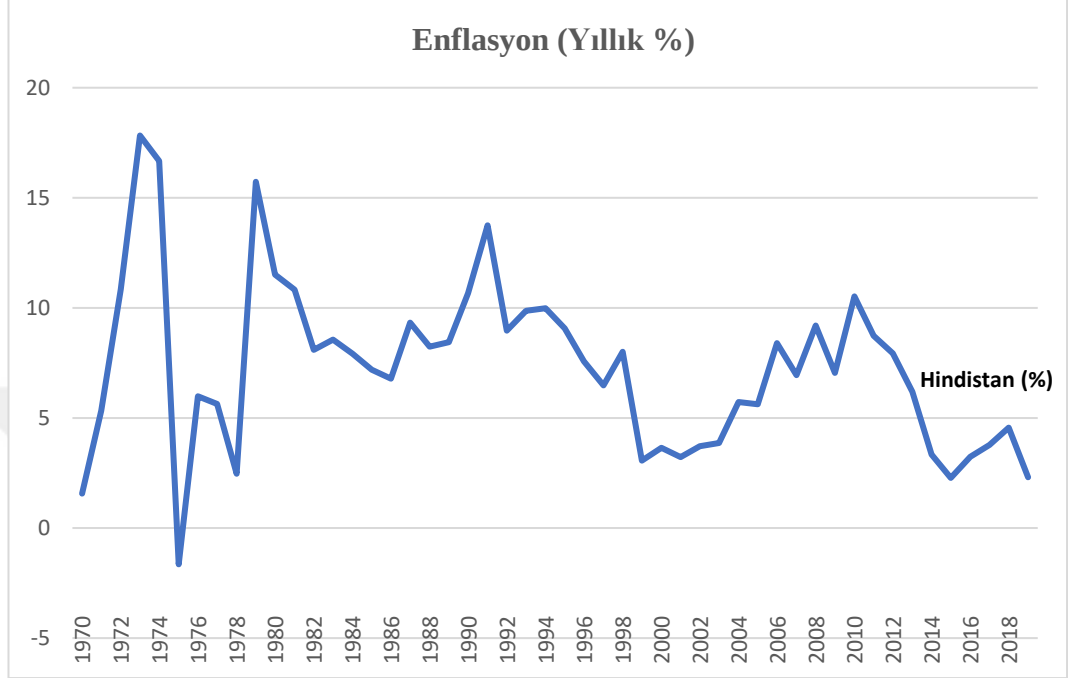
1996- 2001 yılları arasında, ülkede var olan siyasi istikrarsızlık, 1997 Asya

Krizinin etkileri ve yüksek bütçe açıkları sonucunda Hindistan'da ekonomik durgunluk dönemi yaşanmıştır. 2001 yılından 2007 yılına kadar ise yüksek büyüme performansı sergilenmiştir. Bu dönemde yönetim değişikliğine rağmen, ekonomik reformlara devam edilmiş olması ve bilgi teknolojisinde ciddi ilerlemeler kaydedilmesi bahsedilen ekonomik büyümenin zeminini oluşturmuştur. 2005 yılında yıllık %9,3 oranında ekonomik büyüme sergileyen Hindistan, 2008 yılına geldiğinde o yılda yaşanan küresel ekonomik krizden etkilenerek büyüme oranında düşüş yaşamıştır. 2008 yılında yıllık büyüme oranı %3,8'e kadar düşen Hindistan, hızlı bir toparlanma süreci yaşamış ve 2009 yılında ekonomik büyüme oranını %8,5'lere kadar çıkarmayı başarmıştır (Eichengreen ve Gupta, 2009). 2010 yılından itibaren ise, Hindistan'ın ekonomik performansı dalgalı bir seyir izlemektedir.

Özetle, Hindistan'da 1975'li yıllarda başlayan ekonomik liberalleşme çalışmaları aşamalı olarak 1990'lı yılların ortalarına kadar devam etmiştir. Dış ticarete liberalizasyonun sağlanması, ihracatı ve ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemiştir. Hindistan'ın büyümesine öncülük eden imalat sektörü değil, bilgi ve yazılım teknolojisindeki gelişimi ile hizmetler sektörü olmuştur. Hindistan, bankacılık, sigortacılık, mühendislik gibi alanlarda yer alan uluslararası şirketlerin tercih ettiği ülke haline gelmiştir (Shridharan, 2004). Ancak Hindistan'ın ekonomik büyüme hızının sektöre uğramaması için ekonomik reformların yanında sosyal reformlar da gerekmektedir. Hindistan'da büyümenin yalnızca toplumun belli bir kısmında refah artışına neden olması, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, okuryazarlık oranının düşük olması ve artan eşitsizlik ülkenin başarısının sürdürülebilir olmasını engellemektedir (Ray, 2008). Sosyal politikaların yanı sıra tarım ve imalat sektöründe artışı sağlamak için yeni politikalar üretilmelidir. İmalat sektörünü beslemek için, daha fazla altyapı yatırımlarına ve bürokratik maliyetlerin azaltılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Tarımın ülkenin işgücünün yaklaşık yarısını istihdam eden hayati bir sektör olmasına rağmen GSYH içerisindeki payı gittikçe küçülmektedir. Tarımsal üretimde yaşanan düşüşlerin gıda enflasyonuna, enflasyonun da yoksullar arasında büyük refah kayıplarına neden olabileceği unutulmamalı ve tarımı destekleyecek politikalar uygulanmalıdır (Ghatak, 2017).

3.1.3.2. Enflasyon Oranları

Grafik 10: Hindistan'ın Yıllık Enflasyon Oranları



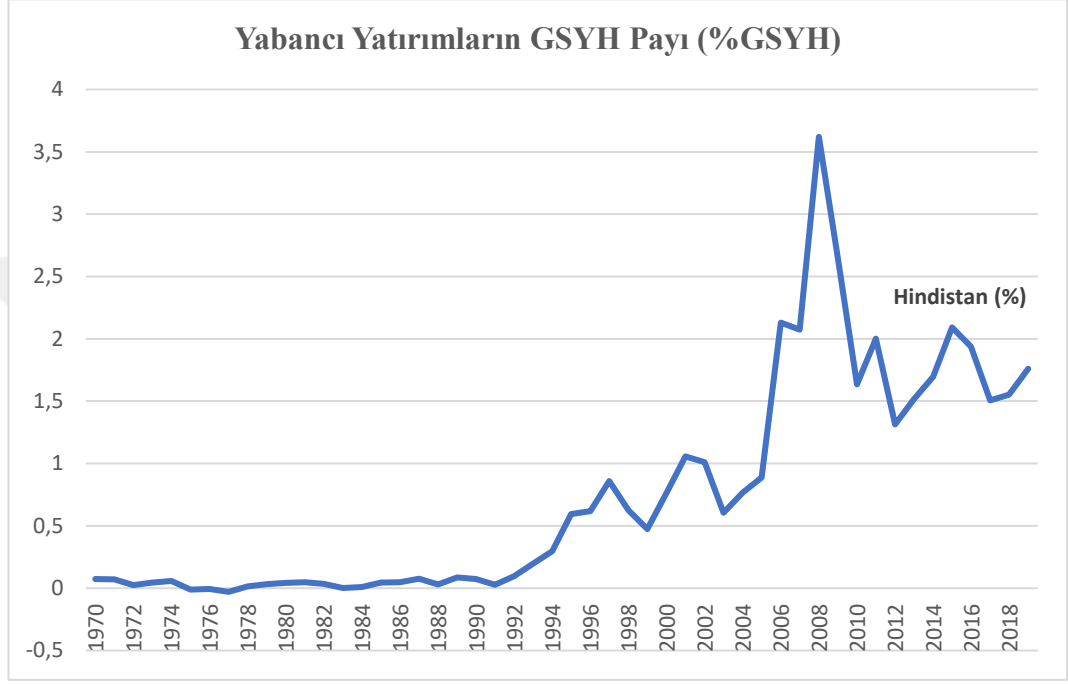
Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Grafik 10 incelendiğinde, 1970 ile 2019 yılları arasında en düşük enflasyon oranının %-1,6 ile 1975 yılında yaşandığı görülmektedir. 1975 yılında ekonomik liberalleşme yolunda atılan adımlar ekonomik büyümenin artmasını ve enflasyonun azalmasını sağlamıştır. 1979 yılında gerçekleşen petrol krizinden dolayı enerji fiyatlarında artış yaşanmış ve bunun sonucunda enflasyon %15'lere kadar ilerlemiştir. 1980-1991 yılları arasında belli oranlarda seyreden enflasyon, 1991 yılında tekrar yükselerek %13 seviyesine gelmiştir. 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı sonrasında ülkeye döviz girişinde sıkıntılar yaşanmış, Hindistan hükümeti yüksek faizle dış borçlanmaya kadar gitmiştir. Bu dönemde Hükümet, IMF'nin "istikrar ve yapısal uyum" adlı programına uymak için öncelikle fiyat istikrarını sağlamaya çalışmış ve Rupi'yi devalüe ederek ödemeler dengesindeki açığı azaltmaya çalışmıştır (Gupta, Srivastava ve Dhaundiyal, 2014). Devalüasyonun etkisiyle, Grafik 10'da görüldüğü gibi yıllık enflasyon %14'e yükselmiştir. 2008 yılında patlak veren küresel ekonomik krizin enflasyon üzerindeki etkisi 2009 yılında hissedilmiş ve bu yıl içerisinde %10,9 oranında enflasyon yaşanmıştır. 2010 yılında ise %12 olarak hesaplanan enflasyon

oranı, 2015 yılına kadar azalmaya devam etmiştir. Enflasyon değerleri, 2015 yılından 2018 yılına kadar artmış, 2019 yılında ise %2,3 oranına gerilemiştir (Rao vd., 2013).

3.1.3.3. Yabancı Sermaye Akışı

Grafik 11: Hindistan'ın Net Yabancı Sermaye Akışları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Hindistan, ekonomik açıdan ucuz iş gücü imkânlarına sahip büyük bir pazar olması ve diğer olanaklarıyla yatırımcılar açısından dünyadaki en çekici ülkelerden birisi olmuştur. Coğrafi dağılıma bakıldığında, doğrudan yabancı yatırımların Mumbai ve Yeni Delhi olmak üzere iki bölgede yoğunlaştığı görülmektedir. Sektörel dağılımda ise, bilgisayar yazılım ve donanımını içeren hizmetler öne çıkmaktadır (Bloodgood, 2007).

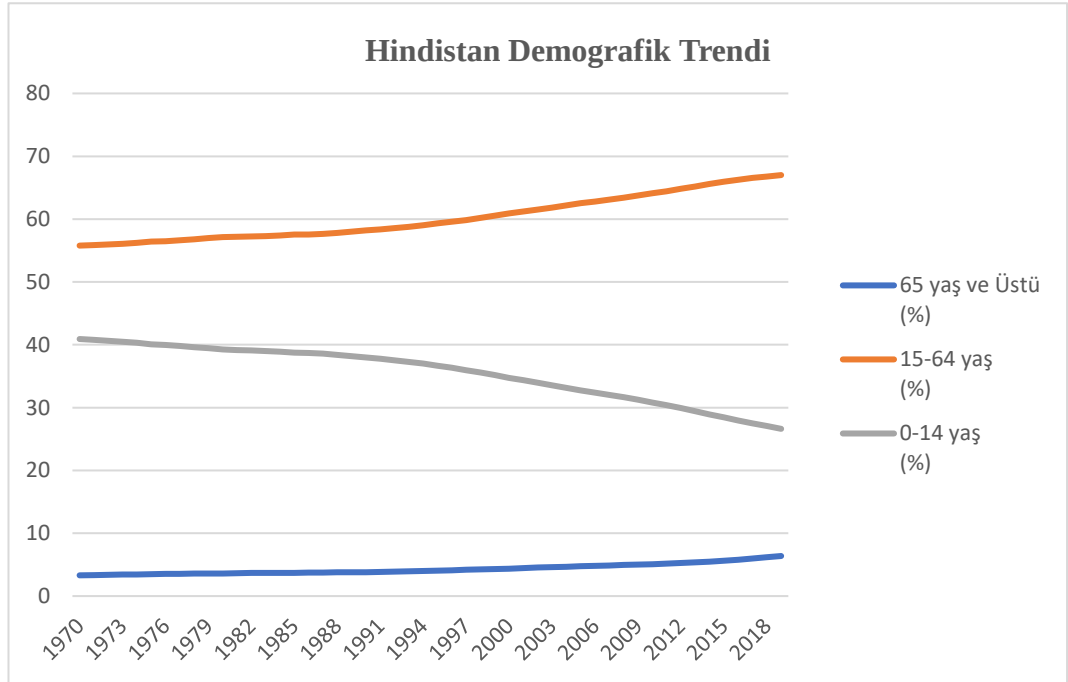
Hindistan'ın dışa açılma sürecinde uyguladığı reformların en önemli unsuru, reformların ilk yıllarında yabancı sermaye yatırımlarına sadece altyapı ve enerji alanlarında izin verilmesi olmuştur. Böylece küçük ve orta ölçekli üretimin Hindistan firmalarının yapılmasına olanak sağlanarak ulusal üreticilerin rekabet gücü kazanması hedeflenmiştir. Ulusal firmaların belirli bir rekabet gücü kazanmasının ardından ise 1990 yılına gelindiğinde yabancı sermaye yatırımlarına karşı daha esnek bir politika izlenmiş ve doğrudan yabancı yatırımların artışının sağladığı ihracat ile Hindistan'ın

kalkınması sürdürülebilir hale getirilmiştir (Ahluwalia, 2002).

1991 yılında dış ticarete reformlar yapılmış ve ithalatı kısıtlayıcı lisanslar daha basit hale getirilmiştir. Bu reformlar sonucunda, Hindistan'a yapılan yabancı yatırımlarda artışlar başlamıştır. 1990'lı yıllarda tam anlamıyla serbest piyasa ekonomisine geçilmiş, ithalat vergilerinde bulunan kısıtlamalar kaldırılmış ve yabancı yatırımı için gerekli bürokratik işlemlerin maliyetleri en aza indirgenmiştir. Bu serbestleşme politikaları yurt dışındaki yatırımcıların Hindistan'a yönelmesini sağlamıştır. 2000'li yıllarda, Hindistan'ın bilgi teknolojileri, finans, havayolları taşımacılığı ve telekomünikasyon alanlarındaki üstün başarıları, yabancı yatırımcıları çekmekte önemli rol oynamıştır. 2008 yılında Hindistan yatırımları en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Hindistan'a yatırım yapan ülkeler arasında Amerika, İngiltere, Japonya, Singapur ilk sıralarda yer almaktadır. 2008 yılından sonra ise küresel krizin etkileri hissedilmiş olup, yabancı yatırımların payı %2'nin üzerine çıkamamıştır (Bhat, 2011:8-12).

3.1.3.4. Demografik Değişim

Grafik 12: Hindistan'ın Nüfus Değişimleri



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

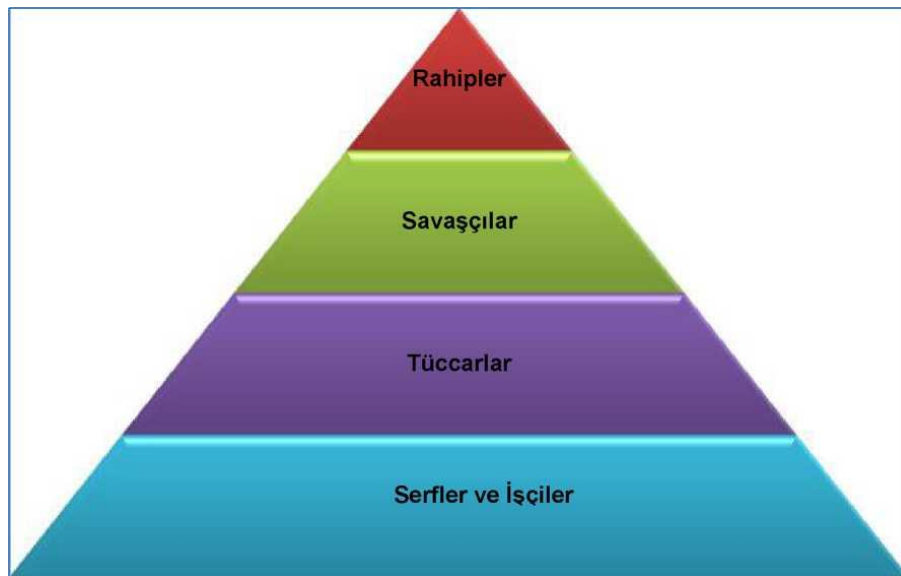
Hindistan, dünya nüfusunun neredeyse beşte biri ile dünyanın en kalabalık

ikinci ülkesidir. Hindistan, gelecek nesillerde yaşanabilecek nüfus patlamasını önleyebilmek, işsizlik oranlarını azaltabilmek ve nitelikli bireylerin yetiştirilmesini sağlayabilmek için ülkenin yeni bir nüfus politikasına ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bunun sonucunda aile planlaması önlemleri alınmaya başlanmıştır. Bu önlemler, Grafik 12’den de anlaşılacağı gibi, doğum oranlarında zamanla azalmanın meydana gelmesine neden olmuştur. 1970’li yıllarda %40 olan doğum oranları, 2019 yılında %26-27 bandında seyretmektedir (Bloom, 2011).

Hızla büyüyen ekonomisine rağmen, Hindistan’ın hala en büyük problemi yoksulluk ve gelir dağılımındaki adaletsizliktir. Belirli bir zümre hızla zenginleşirken, alt tabadakilerin büyük bölümü yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Hindistan’ın en yoksul bölgelerindeki yoksulluk oranları, daha gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk oranlarının üç ila dört katı daha fazlasıdır (Saran ve Guo, 2005).

Hindistan’da artan gelir eşitsizliğinin en temel nedenlerinden birisi 1975 yılına kadar devam eden kast sistemidir. Hindistan’da bu sistem ile toplum dört temel sınıfa ayrılmıştır. İnsanlar bu gruplara göre sınıflandırılmış ve sınıflar arası geçişe izin verilmemiştir (Pinto ve Sahu, 2001). Aşağıda bulunan Şekil 2’de Hindistan’daki kast sistemi gösterilmektedir.

Şekil2: Kast Sistemi Yapısı



Şekil 2’ye bakıldığında, Hindistan’daki kast sisteminin en üstünde rahiplerin yer

aldığı görülmektedir. Rahipler dokunulmaz kişiler olarak kabul edilmektedir. Onu sırasıyla savaşılar, tüccarlar, serfler ve işçiler takip etmektedir. Günümüzde kast sisteminin kaldırılmasına ve meslekler arasında geçişler olmasına rağmen kastlar arası kaynaşma hala sınırlı düzeydedir (Pinto ve Sahu, 2001:8).

3.1.4. Çin

Dünyanın en hızlı ekonomik büyümesine sahip global bir üretim merkezi olan Çin, Rusya ve Kanada'dan sonra yüzölçümü en geniş ülkedir. Hidroelektrik güç potansiyeli ve kömür rezervleri açısından dünya birincisi olmasının yanı sıra, maden ve mineraller açısından da oldukça zengindir. Aynı zamanda, uzay teknolojisi ve elektronik alanında kullanılan bazı madenlerin de üretici ve ihracatçı ülkesi konumundadır. Çin'in ihraç ettiği ürünlerin genelini tekstil ürünleri ve elektronik cihazlar oluşturmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2020).

Çin'in politik yapısı incelendiğinde, karmaşık bir sistemin var olduğu görülmektedir. Çin hükümetinde baskın olan esas güçler gizli bir yapı altında varlığını sürdürmüş ve resmî kurumlar politik güçler tarafından yönlendirilmiştir. 1949 yılında Mao Zedong'un komünist güçleri başa geçtiğinden beri Çin, komünist bir devlet olmuş ve Çin Komünist Partisi tarafından yönetilmiştir. Diğer küçük partilerin varlığına rağmen, Çin Komünist Partisi'nin otoritesi daima hissedilmiştir (Dumbaugh ve Martin, 2009).

1979 yılı öncesinde Çin, merkezi planlı ekonomi ile yönetilmiş ve ülkedeki ekonomik çıktının büyük çoğunluğu devlet tarafından kontrol edilmiştir. Özel teşebbüslere ve yabancı yatırımlara izin verilmemiştir. Ekonominin birçok yönden devlet tarafından yürütülmesi ve kontrol edilmesi, piyasa mekanizmasının etkili çalışmasını engellemiş ve kaynaklar verimli değerlendirilememiştir. Çin hükümeti ekonomide yaşanan çeşitli sorunlar ve aksaklıklar sebebiyle, 1978 yılında Sovyet stili olan merkezi planlı ekonomiyi terk etme ve aşamalı olarak serbest piyasa ekonomisine geçme kararı almıştır. 1979 yılında Çin hükümeti ekonomide reformlar yaparak çiftçilerin kendi mısırlarını belli oranlarda serbest piyasada satmalarına izin vermiştir. Buna ek olarak hükümet dört özel ekonomi bölgesi oluşturarak bu bölgelerde serbest piyasa koşullarına uygun politikalar uygulamıştır. Bu bölgelerde ithalat kısıtlamaları

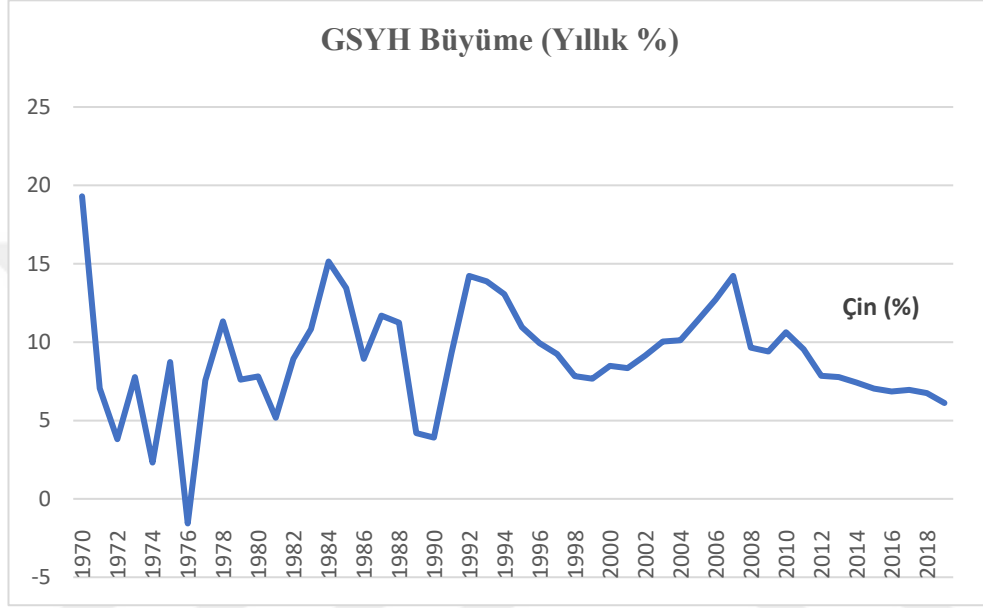
kaldırılmış, gümrük tarifelerinde indirimler yapılmış ve yabancı sermaye girişinin önündeki engeller kaldırılmıştır. Uygulanan bu politikalar neticesinde, bölge içerisinde yabancı yatırımlar artmış ve ihracat yükselmiştir. Çin'in elde ettiği büyük başarının en önemli nedeni, serbest ticarete geçmesi olmuştur. Çin'in ticaret bariyerlerini kaldırması, rekabeti önemli ölçüde artırmış ve doğrudan yabancı yatırımları kendisine çekmiştir (Morrison, 2015:2-4).

1997 yılında, Çin Komünist Partisinin 15. kongresi, Çin ekonomi politikaları için bir dönüm noktası olmuştur. Kongrede alınan kararlar neticesinde, kamu iktisadi teşekküllerinde reformlar yapılmış ve özel teşebbüsler meşrulaştırılmıştır. Yasal bariyerlerin azaltılması ile özel teşebbüsler artmıştır. Pek çok kolektif yapı özelleştirilmiştir. 1998-2007 yılları arasında, yurt içi ve yabancı ortak yatırım teşebbüslerindeki istihdam oranı %8'den %24'e yükselmiştir. Özelleştirmenin ve ticaret serbestliğinin bir sonucu olarak hem kamuya ait sektörlerde hem de özel sektörlerde üretkenlik önemli ölçüde artmıştır. Özetle, özelleştirme ve serbest ticaret, piyasaya giriş ve çıkış engellerini azaltmış ve rekabeti arttırmıştır. Bunun sonucunda, firmaların üretkenliği artarak imalat sektöründe hızlı bir büyüme yaşanmıştır (Zhu, 2012).

3.1.4.1. Büyüme Oranları

Grafik 13’de Çin’in 1970-2019 yılları arasında reel gelirinde yaşanan değişimler yer almaktadır.

Grafik 13: Çin’in Yıllık Ekonomik Büyüme Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Çin Hükümeti, 1970 yılında üçüncü beş yıllık kalkınma planını uygulamaya koymuştur. Üçüncü beş yıllık kalkınma planı, tarımda reformları öngörmüş ve tarımsal kooperatifçilik, kamu-özel girişim ortaklığı gibi politikalar üretmiştir. Bu reformlar sonucunda tarımsal üretimde verimlilik artışı sağlanmış ve 1970 yılında ekonomik büyüme artarak %19 seviyesine yükselmiştir (Timurtaş, 2018).

1966 yılında “Kültür Devrimi” adı altında uygulanan politikalar, 1976 yılında Mao’nun ölümüne kadar devam etmiştir. Kültür Devrimi, dönemin Batı burjuvazisine ait değerlerin Çin’e yerleşmesine ve ideolojik olarak kapitalizme karşı oluşturulan devlet merkezli bir mücadeledir. Mao önderliğinde başlayan bu hareket, özellikle gençlere çağrıda bulunarak, sistem içerisinde tehlikeli görünen tüm kişi ve unsurların temizlenmesini amaç edinmiştir. 1976 yılında son bulan “Kültür Devrimi” sonucunda, yaklaşık 1,5 milyon insan öldürülmüş, insanların mülklerine el konulmuş ve birçok kişi işkenceye maruz kalmıştır. Bu yaşananlar, ülke içerisinde anarşi ve kaos ortamı oluşmasına neden olmuş ve Çin ekonomisi endüstriyel üretimin de düşmesiyle krize

doğru sürüklenmiştir. Ekonomide yaşanan bu kriz neticesinde, 1976 yılında ekonomide negatif büyüme gerçekleşmiştir (Mitchener ve Ma, 2016).

1976 yılında Mao'nun ölümü ile beraber, Çin ekonomisinde ciddi kırılmalara neden olan Kültür Devrimi son bulmuştur. Mao'nun ölümünden sonra iktidarı ele alan Deng Xioaping yönetimi, ekonomiyi yeniden yapılandırmak için adımlar atmıştır. 1978-1996 arası dönem, “Sosyalist Piyasa Ekonomisine Geçiş” olarak adlandırılmıştır. 1978 yılında gerçekleştirilen reformların temelini tarım kesimi oluşturmuştur. Bu dönemde çiftçilere, öngörülen miktardan fazla üretim yaptığında bu yapılan fazla üretimi serbestçe satma izni verilmiştir. Bu uygulama ile beraber, tarımsal verimlilikte artışlar meydana gelmiştir. Ayrıca bu dönemde bilim, teknoloji, eğitim ve sanayi alanlarında ilerlemek için reformist politikalar uygulanmaya başlanmıştır (Croll, 2006). Tüm bu politikaların ekonomiye yansımaları olumlu olmuş ve 1978 yılında Çin, %11 büyüme performansı göstermiştir (Grafik 13).

1978-1980 yılları arasında büyüme oranlarında azalma meydana gelen Çin ekonomisi, 1984 yılında %15 oranında büyüme ile toparlanma sürecine girmiştir. Bu yüksek büyüme sayesinde Çin halkının geliri yükselmiş, yoksulluk oranlarında düşüşler meydana gelmiştir. Bu büyümenin en temel nedeni, 1978 yılından itibaren Deng Xioaping yönetiminin serbest piyasaya geçiş yönünde uygulamış olduğu politikalar olmuştur. Çin, bu dönemde ekonomik olarak dış dünyaya eklemlenme güdüsüyle hareket etmiş ve buna yönelik politikalar uygulamaya başlamıştır. Askeri harcamaların milli gelirdeki payını ciddi oranda azaltmış, yabancı sermayeyi çekmek adına ithalat kotalarında indirimler uygulamıştır. Kamu işletmeleri doğrudan özelleştirilmemiş ve özel ekonomik bölgeler oluşturulmuştur. Devlet, özel ekonomik bölgelerde uygulanan politikaların olumlu sonuçlar vermesi üzerine dışa açılma politikalarını aşamalı olarak gerçekleştirmiştir. 1984-1990 yılları arasında dalgalı seyir izleyen Çin ekonomisi, 1992 yılında piyasalarda tam anlamıyla liberalleşmenin sağlanmasıyla birlikte, %14'lük büyüme oranına sahip olmuştur. 1992 yılında ekonomik reformlar tüm sektörleri kapsayacak şekilde genişletilmiş, dış ticaret önündeki engeller kaldırılmış ve piyasa ekonomisi Komünist Parti Kongresi'nde resmi olarak kabul edilmiştir (Pingyao, 2006).

Çin'in ticaret politikalarında yaptığı bu reformlar Çin'in ticaretini çok büyük oranda arttırmıştır. Küresel piyasada ticaret yapmayı hedefleyen Çin, içe dönük ticaret yapısından dışa dönük ticaret yapısına, yani açık ekonomiye geçmeyi başarmıştır. 1980'lerde pek çok ithalat ve ihracat kısıtlaması hafifletildikten sonra, Çin'in ithalatının ihracatına oranla daha fazla olduğu görülmüştür. Çin'in sermaye mallarını ithal etmesi ise, yurt içi imalat endüstrisinin gelişmesine neden olmuştur. Bu ithalatın büyük bir çoğunluğunu Japonya'dan, ABD'den ve Almanya'dan gelen enerji, ham madde, makine ve elektronik oluşturmuştur. Bunun yanı sıra yabancı sermayenin Çin'e yönelmesi de Çin'in sermaye birikimine katkıda bulunmuştur (Sun ve Heshmati, 2010: 5-6).

1997-2002 arasındaki yıllarda ekonomik durgunluk yaşanmış ve bu durgunluk piyasalara da yansımıştır. 1998 yılında teknolojik olarak geri kalmışlık, üretimde verimliliğin düşmesi ve tüketimin ciddi oranda azalması sonucunda ekonomik büyümede düşüşler meydana gelmiştir (Gerlach ve Peng, 2006). Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması ve 2004 yılında anayasada yaptığı piyasa yanlısı değişiklikler, Çin yönetiminin dışa açılma politikalarını sürdürmekte kararlı olduğunu göstermiştir. 2003 yılında yavaşlayan büyümeyi canlandırmak ve piyasalardaki durgunluğu ortadan kaldırmak için adımlar atılmıştır. 2004 yılında banka kredilerine sınırlandırmalar getirilerek mali disiplin sağlanmaya çalışılmıştır (Zeng, 2005). Atılan bu adımlar sonucunda, 2006 yılında Çin'in ekonomik büyüme oranı %14'e yükselmiştir (Grafik 13).

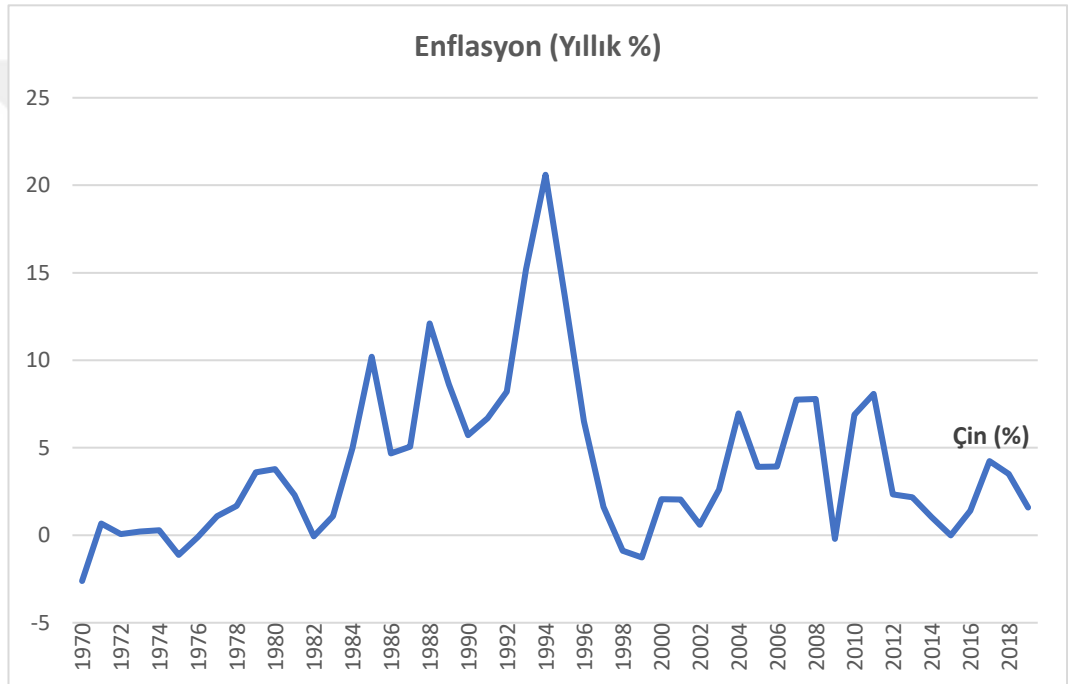
2008 yılına gelindiğinde ise, dünyadaki talep daralması nedeniyle ekonomik büyümede azalma meydana gelmiştir. Çin'in küresel krizi atlatmak için piyasalara destek paketi sağlaması, döviz rezervlerinin yeterli olması ve 2000'li yıllarda başlattığı büyüme stratejisinin olumlu sonuçları bu krizi derin yaralar almadan atlatmasını sağlamıştır. Çin, 2009 yılında dünyadaki birçok ekonominin aksine, büyümesini devam ettirebilmiştir. 2012–2016 yılları arasında, Avrupa gibi önemli piyasalarda talebin düşmesi ve yatırımların azalması, Çin ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Çin ekonomisinin bu dönemdeki büyüme performansı ortalama %7 oranında gerçekleşmiştir. 2018 yılında ABD ile Çin arasındaki ticari anlaşmazlık, ekonominin giderek azalan bir büyüme seyri izlemesine neden olmuştur. Büyümede yaşanan düşüş

trendi, ABD ile ticaret savaşının devam etmesi, yavaşlayan küresel büyüme ve ülke içerisinde artan firma borçlanması gibi nedenlerden dolayı 2019 yılında da devam etmiştir (Congressional Research Service, 2019).

3.1.4.2. Enflasyon Oranları

Grafik 14’de Çin’in 1970-2019 yılları arasında enflasyon oranlarında yaşanan değişimler yer almaktadır.

Grafik 14: Çin’in Yıllık Enflasyon Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

1970-1985 yılları arasında fiyatların tamamen devlet kontrolünde olması nedeniyle, Çin'in 1980'li yılların ortalarına kadar enflasyon değerlerinin yok denecek kadar az düzeyde olduğu görülmektedir. 1985 yılında liberalleşme adına KİT'lerin kendi harcamalarını belirlemesine izin veren sınırlı ekonomik reformlar uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda, yerel yönetim ve KİT harcamaları artmıştır. Artan bu harcamalar, Çin ekonomisi üzerinde mali yük oluşturmuştur. Ayrıca bu dönemde, piyasa ekonomisi koşullarına adapte olmak adına devlet ekonomiyi dolaylı yönetmeye başlamış ve piyasa fiyatları devreye girmiştir. Piyasa fiyatlarının devreye girmesi, günlük ihtiyaçların fiyatlarının artmasına neden olmuştur. Fiyatlarının artışı ile

beraber, 1985 yılında enflasyon %10 seviyesine yükselmiştir (Nakamura vd., 2015).

1985 yılından itibaren serbest piyasa ekonomisine geçiş için atılan adımlar, yüksek talep artışına neden olmuştur. Fazla talep, ekonominin kapasitesinin üzerinde çalışmasını gerekli kılmış ve bu durum üretim maliyetlerini artırmıştır. Üretim maliyetlerinin artması sonucunda, ürün fiyatları da yükselmeye başlamış ve 1988 yılında enflasyon %12 olarak gözlenmiştir. 1990'ların başında ise, enflasyon düşme eğilimine girmiş ve 1994 yılına kadar ortalama %7 oranında seyretmiştir (Gerlach ve Peng, 2006). 1994 yılında vergi sisteminde değişiklikler yapılmış, gelirlerin merkezi ve taşra hükümetleri arasında paylaşılma şekli değiştirilmiştir. Mali sektörde yapılan vergi değişikliğinin yanı sıra, finans sektöründe de yeni kararlar alınmış ve Merkez Bankası oluşturulmuştur. Piyasalarda ise serbestleşmenin önündeki engeller kaldırılmıştır. 1994 yılında yaşanan bu gelişmeler ekonomik büyümenin artışını hızlandırmış ancak bu dönemde tahıl fiyatlarında yaşanan artış sebebiyle enflasyon yükselmiştir. 1994 yılının başlarında tahıl üretiminde azalma meydana gelmiş, bunun sonucunda tahıl fiyatları artmış ve enflasyon %20 seviyesine yükselmiştir (Guitian ve Mundell, 1996).

1998 yılına gelindiğinde, Çin ekonomisinde fiyatlar genel seviyesinde düşüşler meydana gelmiş ve akabinde ekonomide deflasyon görülmüştür. 1997 yılında gerçekleşen Asya Mali Krizi, küresel talebin azalmasına neden olmuş ve Çin de bu krizden etkilenerek ekonomik durgunluk dönemine girmiştir. Çin ekonomisi, azalan taleple başa çıkabilmek adına, fiyat ve ücretleri düşürmeye yönelik politikalar üretmiş ve ekonomi deflasyon sürecine doğru ilerlemiştir. Ancak Çin'in deflasyonuna sadece Asya Mali Krizi gibi talep yönlü faktörler değil, aynı zamanda işletme sektöründeki verimsizlik ve kapasite fazlası gibi arz yönlü faktörler de neden olmuştur. İşgücünün fazla olması, ücretlerin sabit tutulmasına neden olmuş ve imalat fiyatlarının düşmesini tetiklemiştir. 1998 yılında başlayan deflasyon süreci, 2002 yılına kadar devam etmiştir (Yongding, 2000). Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne tam üye olması, gümrük vergilerini azaltması ve özel sektörü destekleyen değişiklikler yapması ekonominin canlanmasında önemli rol oynamıştır. 2004 yılında, Rusya ve diğer ülkelerden gelen talepler yeniden artmaya başlamış ve beraberinde hammadde fiyatlarında artışlar meydana gelmiştir. Fiyatların yükselmesi ile beraber, Çin'in

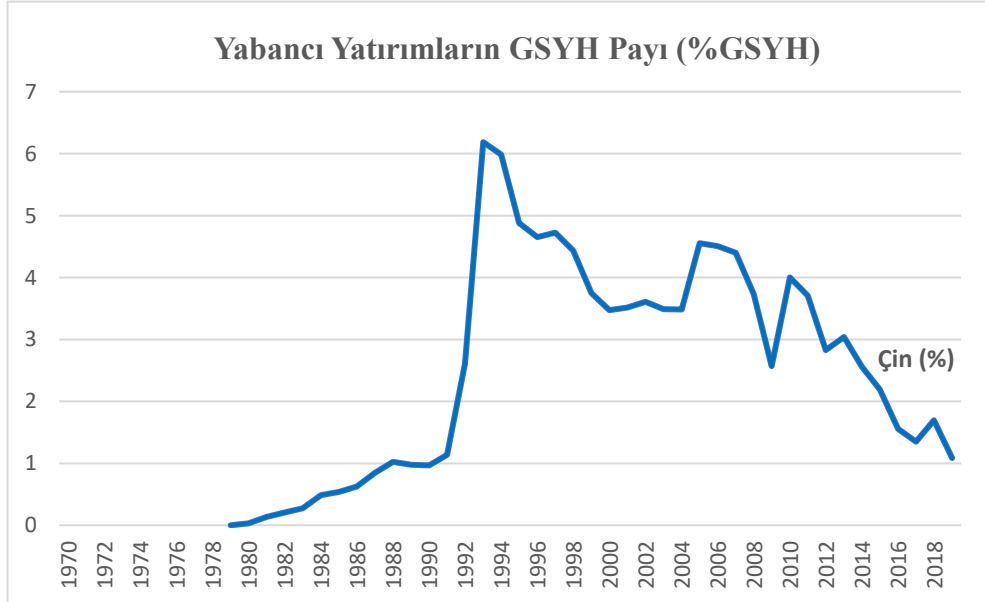
işgücü piyasası dengelenmeye başlamış ve ekonomide ılımlı enflasyon görülmüştür (Lai, 2006).

2008 yılında yaşanan küresel kriz, ekonomide talep daralmasını beraberinde getirmiş ve azalan talep karşısında, Çin ekonomisi 2009 yılında yeniden deflasyon sürecine girmiştir. Çin hükümeti, 2008 yılına kadar “ihracat odaklı” büyüme stratejisini uygulamış ancak kriz sonrası gelişmiş ülkelerin Çin ihracatına olan talebi azalınca, bu stratejiyi değiştirme kararı almıştır. Çin hükümeti bu tarihten sonra, iç talebe ve yatırımlara ağırlık vermeye başlamış ve krizi kolay atlatabilmek adına canlandırma politikaları uygulamıştır. Uygulanan bu politikalar ve küresel durumun stabilize olması ile 2010 yılında fiyatlar genel seviyesinde artış görülmüştür.

2010-2015 yılları arasında düşüş trendine sahip olan enflasyon, düşen emtia fiyatları ve Çin ekonomisinin yavaşlaması ile beraber, 2015 yılında yerini deflasyonist eğilimlere bırakmıştır (Nakamura vd., 2015). 2015 yılından bu yana ise, Çin’de ılımlı enflasyon görülmektedir (Grafik 14).

3.1.4.3. Yabancı Sermaye Akışı

Grafik 15: Çin’in Net Yabancı Sermaye Akışları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Çin'in yüksek büyüme oranlarına sahip olmasının temelinde, ihracatta ve doğrudan yabancı yatırımlarda yaşanan artış bulunmaktadır. Çin, yabancı sermaye çekme konusunda oldukça başarılı olmuştur. Bu başarısının altında, hızla büyüyen iç pazara ve artan ucuz işgücüne sahip olması yatmaktadır. Aynı zamanda enerji maliyetlerinin düşük olmasından dolayı yüksek kar sunabilmesi, yatırımcılar için tercih sebebi olmuştur. Ayrıca ülkede tüketici sayısının fazla olması ve politik istikrarın varlığı da yabancı yatırımcıları teşvik etmiştir (Davies, 2013).

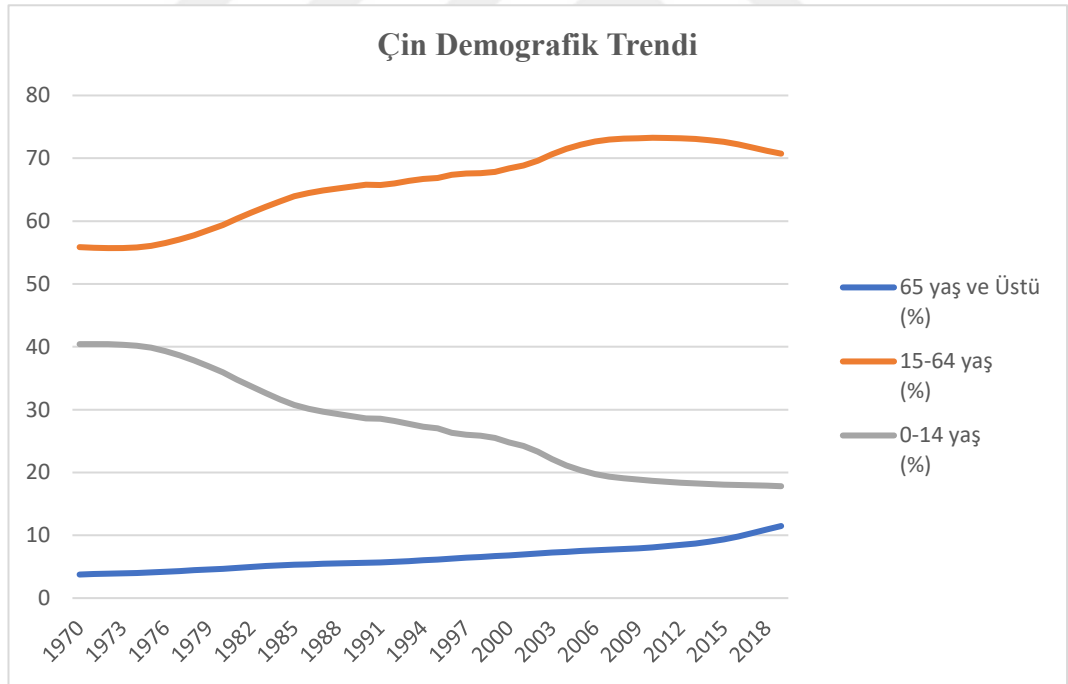
Grafik 15 incelendiğinde, 1979 yılına kadar Çin'de uygulanan dışa kapalı ve devlet kontrolüne dayalı ekonomi nedeniyle, ülkeye yabancı sermaye akışının gerçekleşmediği görülmektedir. 1978 yılında Çin ekonomisinde yeni siyasi ve ekonomik bir dönemin başlaması ile birlikte, serbest piyasa koşullarına uygun reformlar başlatılmıştır. Bu reformlar sonucunda 1979 yılında Çin, yabancı yatırımcıların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Ülkeye doğrudan yabancı yatırımlar bu dönemde gerçekleşmeye başlamıştır. 1979 yılında ekonomik liberalleşme için atılan adımların henüz sınırlı düzeyde olması, yabancı yatırımların da sınırlı kalmasına neden olmuştur. 1986 yılında yabancı yatırımları artırmak adına teşvik politikaları uygulanmış, 1979 yılında kurulmuş olan özel ekonomik bölgelerin sayısı yükseltilmiştir. Bu özel bölgeler içerisinde yatırımcılara vergi muafiyetleri sağlanmış, kredilerde kolaylık sağlamak için adımlar atılmış ve altyapı yatırımlarına özen gösterilmiştir. Uygulanan politikalar sonucunda, 1986-1992 yılları arasında yabancı yatırım oranlarında az da olsa yükseliş meydana gelmiştir (Ota, 2003).

1993 yılında Çin'in küresel ekonomiye bütünüyle eklemlenmesi sonucunda, yabancı yatırımlar %6 oranına yükselmiştir. 1990'lı yıllarda artan ihracat ve yabancı yatırımlar sayesinde Çin, sanayi ve teknoloji alanında ilerlemeler kaydetmiştir (Davies, 2013). 1996-2004 yılları arasında ekonomide yaşanan durgunluk, yabancı yatırımları da olumsuz etkilemiştir. Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmasının olumlu etkileri, ekonomik durgunluğun varlığından dolayı piyasalara geç yansımıştır. 2004 yılına kadar azalma eğiliminde olan yabancı yatırımlar, ekonominin yeniden canlanması ile 2005 yılında %4,5 seviyesine yükselmiştir. 2000'li yıllarda, yabancı yatırımlar imalat sektöründe yoğunlaşmış ve 2004 yılında imalat sektörü, toplam yabancı yatırımın %71'ine sahip olmuştur (Öz, 2006).

2008 yılında yaşanan küresel kriz, yabancı yatırımlarda azalmaya neden olmuştur. 2009 yılında Çin hükümetinin ekonomiyi krizden kurtarmak için uyguladığı politikaların etkisiyle, 2010 yılında %4 oranında artış gözlenmiştir. 2010 yılından itibaren ise, yabancı yatırımlar genel olarak azalma eğiliminde olmuştur. 2015 yılında yaşanan ekonomik durgunluk ve yuanın zayıflamasıyla birlikte, Çin’de doğrudan yatırımlar %1 seviyesine inmiştir. Bu azalış, Çin’in imalat sektöründe işgücü maliyetlerinin artması, gelişmiş ülkelerin ihracat taleplerinin azalması ve Çin-Amerika ticari gerginliği gibi nedenlerden dolayı 2019 yılına kadar devam etmiştir. Yabancı yatırımlarda yaşanan bu düşüslere rağmen Çin, yatırımcıların en çok tercih ettiği ülkelerden birisi olma ünvanını devam ettirmektedir (Congressional Research Service, 2019).

3.1.4.4. Demografik Değişim

Grafik 16: Çin’in Nüfus Değişimleri



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Dünyanın en eski ve en uzun süre ayakta kalmış kültürlerinden bir tanesi olan Çin, 2019 yılı verilerine göre 1,5 milyara yakın nüfusu ile dünyanın en kalabalık ülkesi olmuştur (Dünya Bankası, 2019). Artan nüfusa makul düzeyde hayat standardı sağlama, Çin'in en temel problemleri arasında yer almıştır. Bu nedenle hızlı nüfus

artışını azaltmak için Çin hükümeti, 1979 yılında tek çocuk politikasını uygulamaya başlamıştır. Evli çiftlerin tek çocuğa sahip olmaları teşvik edilmiş ve tek çocuk politikasına uymayanlara yaptırımlar uygulanmıştır. Ayrıca bu dönemde, Çin hükümeti tarafından aile planlamasının yaygınlaşması için çabalar sarf edilmiş; halkın doğum kontrol materyallerine ulaşımı kolaylaştırılmıştır (Fogel, 2010).

1979-2016 yılları arasında uygulanan tek çocuk politikası, nüfus artış hızının yavaşlamasını sağlamıştır. Bununla birlikte, beşerî sermayeye daha yüksek yatırım yapılmasına ve kişi başına düşen gelirin daha fazla olmasına imkân tanımıştır. Tek çocuk politikasına genç nüfusun azalması ve yaşlanan nüfusun artması gerekçesiyle, 2016 yılında son verilmiştir. Bu tarihten sonra ailelerin iki çocuk sahibi olabilmesine izin verilmiştir. Hükümetin “tek çocuk” sınırlandırmasından vazgeçmiş olmasına rağmen, Çin’in doğum oranlarında beklenen artış görülmemiştir. Uzun yıllar tek çocuk politikasını benimsemiş ve bu konuda teşvik edilmiş bireyler, iki çocuk sahibi olmanın hem maddi hem de manevi sorumluluklarının fazla olduğunu öne sürmüşlerdir (Johnston, 2020). Sonuç olarak, Çin’in nüfusunun gittikçe yaşlandığı ve genç nüfusunun azalma eğiliminde olduğu görülmektedir (Grafik 16).

3.1.5. Güney Afrika

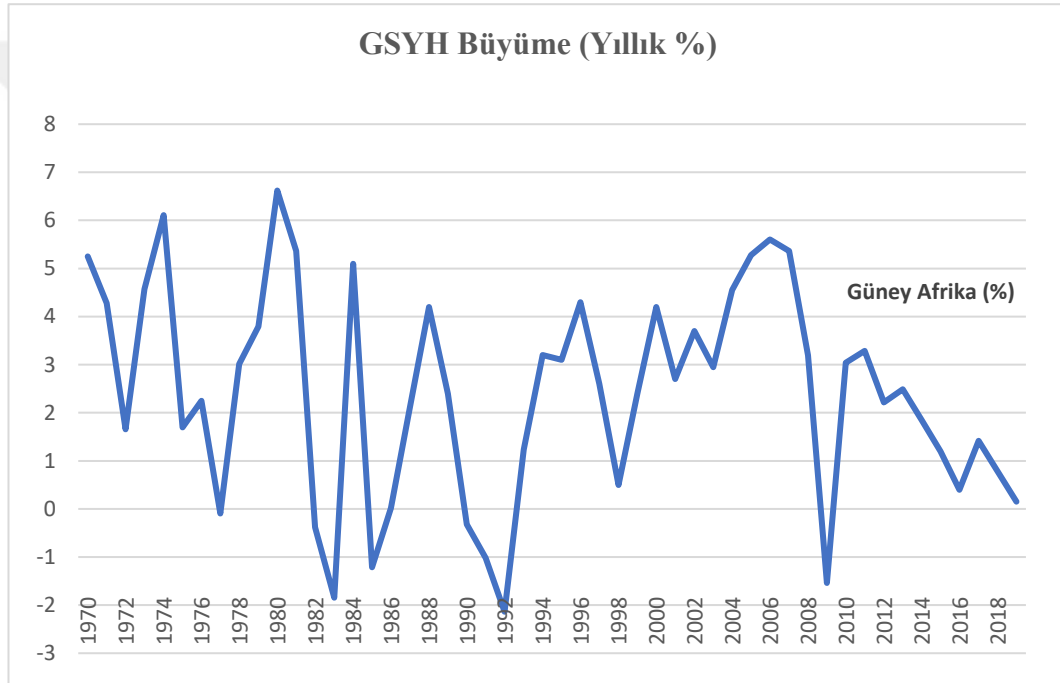
BRIC topluluğu, 2011 yılında Güney Afrika’nın da katılımıyla BRICS adını almıştır. Afrika kıtasının en büyük ekonomisi; ekonomik güç ve gelişmişlik düzeyi bakımından Güney Afrika’dır. Güney Afrika, topraklarının sadece %10’u ekilebilir alan olmasına ve tarımın milli gelire katkısının %3’ten daha az olmasına rağmen, ülke şarap üretimi ve çeşitli tarım ürünlerini ihraç etmesi ile ünlüdür. Endüstriyel üretimin milli gelire katkısı %31’dir. Güney Afrika dünyanın önde gelen platin, krom, altın, mücevher ve kömür üreticilerindendir. Milli gelire en büyük katkıyı ise hizmet sektörü yapmaktadır. Milli gelir içinde hizmetlerin payı %67’dir. Güney Afrika’da geniş ve gelişmiş bir turizm sektörü bulunmaktadır. Bununla birlikte bankacılık, enerji, iletişim ve ulaşım sektörleri de gelişmiştir. İhracatında önde gelen sektörler ise; kıymetli taşlar, motorlu taşıtlar, demir çelik ve makinalardır. Serbest piyasa ekonomisine sahip olan Güney Afrika, gelişmekte olan ülkeler arasında yer almaktadır (Cook, 2013: 14).

Güney Afrika, birçok Afrika ülkesi gibi sömürge altında kalmış bir devlettir.

1940'lı yıllarda neredeyse tüm dünyada sömürgecilik sona ermişken, o dönemde Güney Afrika, Ulusalçı Parti'nin çıkarttığı siyah çoğunluğu temel politik ve ekonomik özgürlüklerden mahrum bırakan ırkçı kanunlarla yönetilmiştir. 1994 yılında bu ırkçı politikalara son vererek, demokratikleşme sürecine girilmiştir. Yaşanan demokratik dönüşüm ekonomide beklentileri karşılayamamış, ekonomik büyüme ve istihdam düzeyleri beklenen seviyelere ulaşamamıştır (Rodrik, 2008:770).

3.1.5.1. Büyüme Oranları

Grafik 17: Güney Afrika'nın Yıllık Ekonomik Büyüme Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Grafik 17’de Güney Afrika’nın 1970-2019 yılları arasındaki, yıllık büyüme oranları yer almaktadır. 1969 yılında, özel altın piyasalarında yaşanan ani ve uzun süreli düşüşler, piyasadaki altın talebini ve arzını etkilemiştir. Bunun sonucunda en büyük altın üreticisi konumunda bulunan Güney Afrika olumsuz etkilenmiş ve 1972 yılında ekonomik büyüme oranında düşüş gerçekleşmiştir (Jones ve Inggs, 1999). 1970’li yıllarda tüm dünyada yayılan küreselleşme akımına, Güney Afrika Hükümeti ve içerisinde bulunan büyük holdingler de destek vermiştir. Bu dönemde, uluslararası sermaye piyasalarına erişimin kolaylaştırılması adına neoliberal reformlar için adımlar atılmıştır. Bu adımların yanı sıra, 1972 yılının sonlarına doğru altın fiyatlarının tekrar

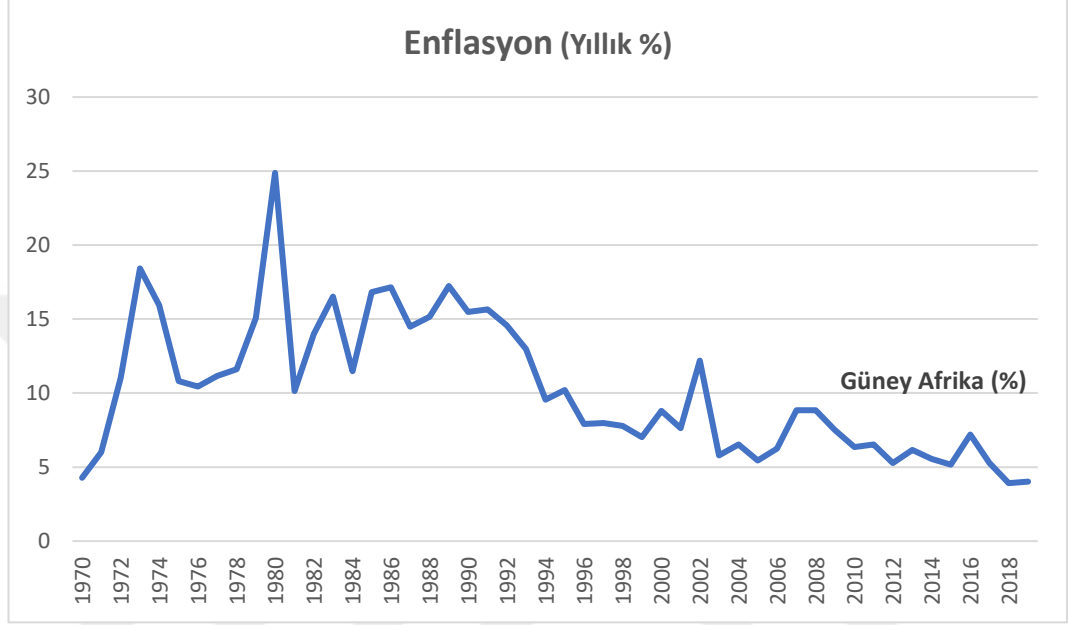
yükselişe geçmesi ile birlikte, 1974 yılında ekonomi %6 oranında büyüme göstermiştir. 1974-1980 yılına kadar dalgalı bir seyir izleyen Güney Afrika ekonomisinde, 1979 yılında %7 civarında büyüme gerçekleşmiştir. 1979 yılında yaşanan Petrol krizi, İran-Irak savaşı, Sovyetler'in Afganistan'ı işgali gibi uluslararası olaylar piyasalarda altına olan talebi artırmış ve bu durum zengin yer altı madenlerine sahip olan Güney Afrika ülkesi için büyümeyi artırıcı bir etken olmuştur. Ancak 1980 sonrasında yükselen altın fiyatlarının hızla düşmesi, ırkçılık politikası yüzünden ülkeye uygulanan uluslararası ekonomik ambargolar ve piyasalarda ekonomik durgunluğun yaşanması sonucunda, 1983 yılında Güney Afrika ekonomisinde negatif büyüme yaşanmıştır (Carmody, 2002). 1980'li yılların sonlarına doğru, Güney Afrika'da hem kamu hem de özel sektör, küresel rekabet güçlerini artırmak için ticari krediler alarak borçlanmıştır. Kur dalgalanmaları ile gittikçe artan dış borç karşısında Rand'ın değeri düşmüş ve hükümet döviz piyasalarını geçici olarak kapatmıştır. 1992 yılında ekonomi resesyona girmiş ve ekonomik büyüme %-2'lere kadar gerilemiştir (Kowalski, Lattimore, Bottini, 2009).

1994 yılına bakıldığında, ekonomik büyümenin hızla artarak, %4 oranına yükseldiği görülmektedir. 1994 yılı ülke için hem politik hem de ekonomik olarak oldukça önemlidir. 1994 yılında Güney Afrika'da 1948 yılından beri süregelen Apartheid rejimi kaldırılmış ve ekonomik olarak yeniden yapılandırılmaya gidilmiştir. Apartheid rejimi, resmi devlet politikası olarak iktidardaki Ulusal Parti Hükümeti tarafından uygulanan ve ırksal ayrımcılığı savunan sistemdir. Bu rejimde yerel halk olan siyahlar ötekileştirilerek, beyazların sahip olduğu birçok haktan yoksun bırakılmıştır. Siyasal ve yasal hakların belirlenmesinde en önemli faktör, kişilerin etnik kökenleri haline gelmiştir. Bu süreçte ilk olarak yapılan düzenleme "Karma Evlilik Yasağı" olmuştur. Bu düzenlemeyle beyazların diğer ırksal grup üyeleri ile evlenmesi yasaklanmıştır. Akabinde yapılan düzenlemeler de ayrımcılığı temel almıştır. 1980'lerin sonlarında Apartheid sistemine karşı verilen mücadelenin artması ve uluslararası ekonomik ambargoların uygulanması sonucunda 1994 yılında Apartheid rejimine son verilmiştir. Aynı zamanda, ırkçılık ile mücadelenin temsilcisi olarak görülen Nelson Mandela, Güney Afrika'nın ilk siyasi devlet başkanı olmuştur (Dubow, 2014).

1996 yılında Güney Afrika Hükümeti, “Büyüme, İstihdam ve Yeniden Dağıtım” programını benimsediğini açıklamış ve yeni kalkınma stratejilerini belirlemiştir. Neoliberal politikalara ağırlık veren Güney Afrika’nın, dünya ekonomisiyle bütünleşmesi bu dönemde gerçekleşmiştir. Uluslararası yaptırımların da kaldırılmasıyla beraber, 1996 yılında ekonomik büyümede az da olsa artış meydana gelmiştir. 1998 yılında ise ekonomik büyüme, Rand’ın hızla değer kaybetmesiyle düşüşe geçmiştir. 1998 yılından sonra ekonominin toparlanması için, ticaret serbestleşmesine yönelik adımlar atılarak, gümrük vergilerinde indirimler yapılmış ve ithalat kısıtlamaları kaldırılmıştır (Carmody, 2002). Bu hamleler ve ayrımcılığı azaltan politikaların genişletilmesi sonucunda, 2008 yılına kadar ekonomik büyümede artış eğilimi görülmüştür. 2008 ve 2009 yıllarında ise ülke, küresel krizin sarsıcı etkisiyle ekonomik daralmaya gitmiştir. 2010 yılında tekrar toparlanma sürecine giren Güney Afrika’da, %3'lük bir ekonomik büyüme gerçekleşmiştir (Kearney ve Odusola, 2011). Grafik 17’den anlaşılabacağı üzere, 2012 yılı ve sonrasında en fazla %2 oranında büyüme oranına sahip olan Güney Afrika, yüksek büyüme oranlarını yakalayamamıştır.

3.1.5.2. Enflasyon Oranları

Grafik 18: Güney Afrika'nın Yıllık Enflasyon Oranları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

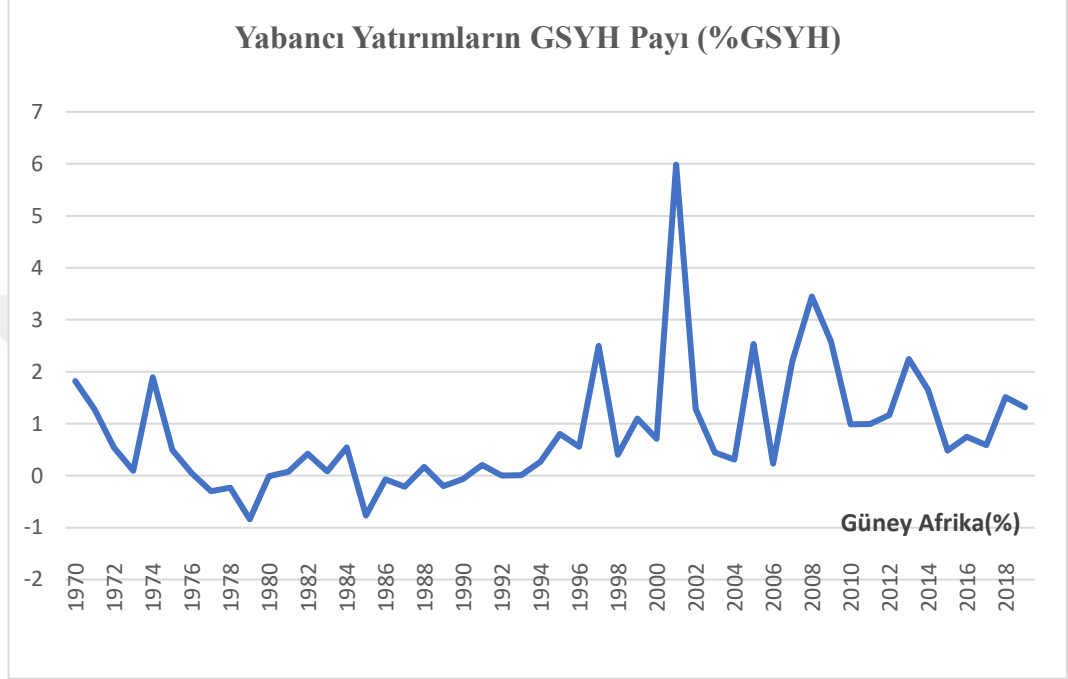
Güney Afrika'ya ait diğer bir ekonomik gösterge ise enflasyon oranlarıdır. Grafik 18'de Güney Afrika'nın 1970 ile 2019 yılları arasındaki yıllık enflasyon oranları yer almaktadır.

1969 yılında altın piyasalarındaki düşüş sonucunda, altın üretiminin büyük kısmına sahip olan Güney Afrika'nın ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Bunun sonucunda ekonomik büyümede azalma gerçekleşmiş ve enflasyon 1973 yılında %18'e yükselmiştir. Piyasalarda altın fiyatlarının tekrar yükselişe geçmesiyle beraber, enflasyon düşüş trendine girmiş ve 1979 yılına kadar %10 civarında seyretmiştir. 1980 yılında Güney Afrika, %24 ile en yüksek enflasyon oranını görmüştür. Bu dönemde yaşanan kuraklık, tarımsal üretimi olumsuz etkilemiş ve üretimin azalması sonucunda enflasyon artmıştır. Aynı zamanda 1979 yılında yaşanan Petrol Krizi ve piyasalarda yaşanan ekonomik durgunluk da enflasyonun tırmanmasına neden olmuştur. 1994 yılına kadar dalgalı bir seyir izleyen enflasyon, 1994 yılında Apartheid rejiminin sona ermesiyle %9'a kadar gerilemiştir. 1996 yılında ise, ithalat tarifelerinin düşürülmesi

gibi ticaret serbestleşmesi adına adımlarının atılması ve ülke içerisinde politik istikrarın varlığı sonucunda enflasyonda belirgin bir azalma gözlenmiştir (Jones ve Inggs, 1999). 1998 yılında Güney Afrika para birimi olan Rand'ın değer kaybetmesi sonucunda enflasyon artmaya başlamış ve 2002 yılında tekrar çift haneli rakamlara ulaşmıştır. 2008 yılına kadar %5-6 seviyelerine düşürülen enflasyon, 2008'de yaşanan ekonomik küresel krizin etkisiyle yükselmeye başlamıştır. Grafiğe bakıldığında, 2008 yılından sonra bir diğer belirgin yükseliş eğiliminin de 2016 yılında gerçekleştiği görülmektedir. 2016 yılında enflasyonun artmasının en önemli nedeni, ülkede yaşanan kuraklıktır. Kuraklık nedeniyle gıda enflasyonunda sıçrama meydana gelmiş ve gıda fiyatları artmıştır. Rand'ın diğer para birimlerinin karşısında zayıf olmasından dolayı, ithal edilen gıda ürünlerine ödenen miktar da yüksek olmuştur. Bunun sonucunda, 2016 yılında enflasyon %7'ye yükselmiştir (Madito ve Odhiambo, 2018). Grafik 18'e bakıldığında, hızlı bir toparlanma süreci yaşayan Güney Afrika'nın enflasyon oranının 2019 yılında %4 civarında seyrettiği görülmektedir. Dalgalı seyrine rağmen, Güney Afrika'nın enflasyon oranı verilen yıllar içerisinde genel olarak makul düzeylerde.

3.1.5.3. Yabancı Sermaye Akışı

Grafik 19: Güney Afrika'nın Net Yabancı Sermaye Akışları



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

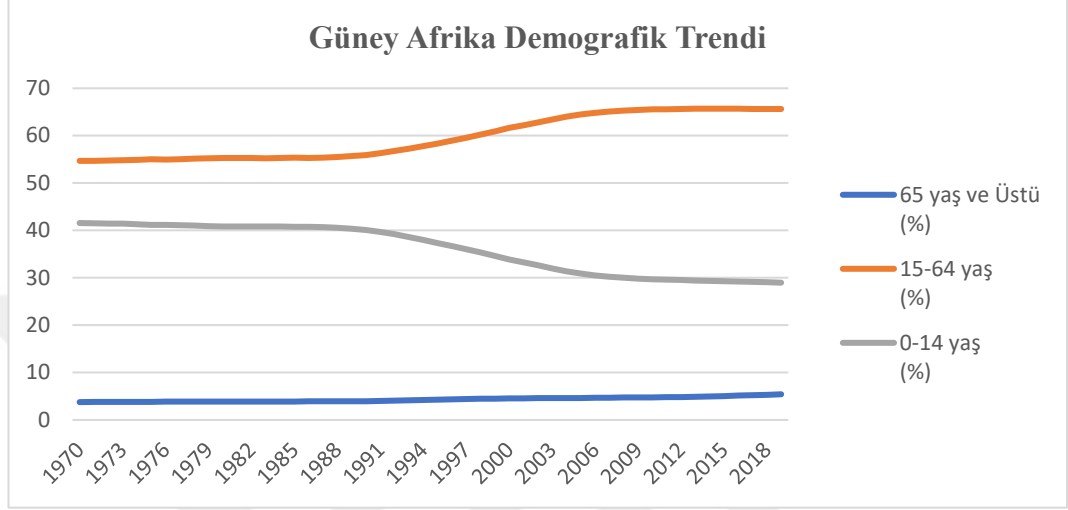
Grafikten de anlaşılabacağı üzere, 1994 yılına kadar Güney Afrika'da yabancı yatırımlar yok denecek kadar az düzeyde gerçekleşmiştir. 1994 yılında Apartheid rejiminin sona ermesi ve demokratik sisteme geçilmesi ile daha önceden var olan uluslararası ambargolar kaldırılmıştır. Güney Afrika, ekonomisini yeniden yapılandırmak için 1994 yılından sonra yabancı yatırım işlemlerini serbestleştirmiş ve ekonominin neredeyse tüm sektörleri yabancı yatırıma açılmıştır. Atılan bu adımlar ile yabancı yatırımcıların dikkatini çeken Güney Afrika, uygulanan ekonomik reformlar sonucunda yatırımları ülkeye çekmeyi başarmıştır. 1996 yılında ticaretin serbestleşmesi için adımlar atılmış, gümrük tarifelerinde indirim yapılmış ve ithalat kısıtlamaları kaldırılmıştır. Bu reformların ve Telkom'daki hükümet hisselerinin kısmi satışı sonucunda, 1997 yılında yabancı yatırım oranı %2,5'a yükselmiştir (Carmody, 2002).

2001 yılında ise, dünyanın en büyük elmas üreticisi olan De Beers şirketinin hisseleri Anglo Amerikan şirketi tarafından satın alınmıştır. Hisselerin satın alınması ile Güney Afrika ekonomisine yüksek oranda sıcak para girişi gerçekleşmiş ve yabancı yatırım oranı %6'ya yükselmiştir. 2001 yılından sonra azalma eğilimine giren yabancı yatırımlar, 2007 yılında artmaya başlamış ve 2008 yılında %3 oranında yükseliş göstermiştir. 2007-2008 yıllarında şirketlerin yüksek kar oranlarına sahip olması, sınır ötesi şirket birleşmeleri ve Güney Afrika'da sermaye maliyetlerinin düşük olması doğrudan yatırımların artışında etkili olmuştur. 2008 yılında yaşanan ekonomik küresel kriz, Güney Afrika'nın da yabancı sermaye akışını olumsuz etkilemiştir. 2013 yılında Güney Afrika, yabancı yatırımları ülkeye çekmek için, iş kurma olanaklarını artırmış ve bu alanda kolaylık sağlayan yasalar uygulamaya koymuştur. Bu uygulamalar sonucunda, küresel krizin etkisiyle düşüşe geçen yabancı yatırımlarda artış gözlenmiştir (Gelb, 2014). 2018 yılında ise, enerji, tarım ve altyapı yatırımlarının artırılması ve yeni kalkınma stratejilerinin oluşturulması sonucunda, Güney Afrika'da yabancı yatırımlar son 5 yılın en yüksek seviyesine çıkmıştır (Musakwa ve Odhiambo, 2019).

Yabancı yatırımlar kadar ihracat da, ülkeye sıcak para girişinin sağlanmasında ve ülkenin ekonomik büyümesinin gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır. 1992 yılından bu yana Güney Afrika ihracatının, milli gelire oranı sürekli olarak yükselmiş, yani ekonomi bu süreç içerisinde dışarı açılmıştır. Bu dönemlerde ihracat önemli ölçüde genişlemiştir (Gonzalez-Nunez, 2008).

3.1.5.4. Demografik Değişim

Grafik 20: Güney Afrika'nın Nüfus Değişimleri



Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı

Güney Afrika, nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bir ülke olmakla beraber, nüfus ve işgücü oranlarında önemli değişimler yaşamaktadır. Grafikten de anlaşılabileceği üzere, doğum oranlarında ciddi bir azalma görülmektedir. Orta yaşlı nüfusa sahip olan Güney Afrika'nın, ölüm oranlarında da azalma meydana gelmiştir. Ölüm oranlarının azalması, beslenme koşullarının görece iyileştiğini, sağlık hizmetlerinin halka ulaşabildiğini, yaşam kalitesinin arttığını ve ortalama yaşam süresinin uzadığını göstermektedir. Özellikle ülke AIDS konusunda tehdit altındayken, ölüm oranlarında yaşanan bu azalma önemli bir gelişmedir (Kohler ve Behrman, 2015).

1980'lerin başında, başta Afrika'da olmak üzere AIDS vakalarında salgın düzeyinde artış görülmüştür. Güney Afrika, AIDS hastalığının en yaygın olarak görüldüğü ülke olup, bu hastalık sebebiyle birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Afrika'da bu salgın hastalığın hızlı bir şekilde yayılmasında, şehirleşme oranlarında yaşanan artış, beslenme ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve cinsel ilişkiye başlama yaşının çok düşük olması önemli rol oynamıştır. Yaşam beklentisini yirmi yıldan fazla düşüren bu hastalığın, kadınlarda görülme oranının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. En yüksek ölüm oranlarının ise, çocuklarda olduğu saptanmıştır. Son yıllarda alınan önlemler karşısında, HIV enfeksiyonlarının azaltılması adına ilerleme kaydedilmiş

ancak bu ilerleme istenilen düzeyde olmamıştır (Unaid, 2016).

Güney Afrika'nın demografik yapısı incelendiğinde, nüfusun siyahlar, beyazlar ve asyalılar olarak etnik gruplara ayrıldığı görülmektedir. Beyazları üstün gören, siyahlar ve diğer etnik grupları dışlayıcı politikaları uygulamaya geçiren Apartheid rejimi 1994'te son bulmuştur. Apartheid rejiminin sonucunda, zengin ve fakir kesimler arasındaki uçurum gittikçe artmış ve gıda, barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlara dahi erişemeyen bir kesim ortaya çıkmıştır. 1994 sonrasında ırkçı politikalara maruz kalan yoksul kesimleri sisteme dahil etmek ve fırsat eşitliğini sağlamak için birçok hukuki adımlar atılmış ancak atılan bu adımlar adaletsizliği ortadan kaldırmayı başaramamıştır. Siyahların işgücüne katılımını artırmak, ekonomi içerisinde var olmalarını sağlamak ve sosyal adaleti sağlayabilmek adına 2003 yılında Geniş Tabanlı Siyahi Ekonomik Güçlendirme Stratejisi başlatılmış ve diğerlerinden farklı olarak bu stratejiler olumlu sonuçlar vermiştir (Makhunga, 2008).

Nüfus yapısı ve dağılımını etkileyen bir diğer konu da göçtür. Güney Afrika Cumhuriyeti daha çok Afrika Kıtası ve Asya'dan göç almıştır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nden ise yapılan göçler, genellikle eğitilmiş kesim tarafından gelişmiş ülkelere gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkelere yapılan bu göçler nedeniyle Güney Afrika'da nitelikli orta kademe ve yönetici konusunda açık yaşanmıştır. Hükümet, bu açığı kapatmak ve nitelikli kişileri ülkede tutmak adına yapılabilecek teşvikler için çalışmalar başlatmıştır (Kok, Ocho, Gelderblom ve Zyl, 2006).

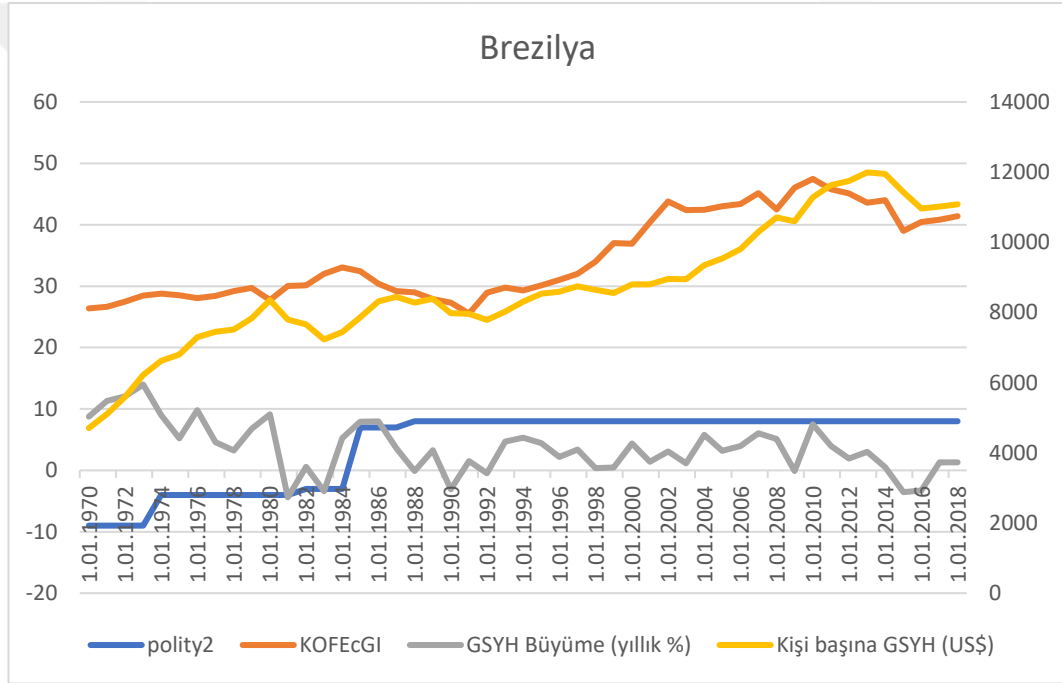
3.2. BRICS Ülkelerinde Ekonomik Küreselleşme, Politik İstikrar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Bu kısımda, 1970-2018 yıllarını kapsamak üzere, Brezilya, Rusya, Çin, Hindistan ve Güney Afrika ülkelerine dair politik istikrar, küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler ülke bazlı olarak ele alınacaktır. Bu ilişkinin değerlendirilmesi, demokratik olarak tanımlanan politik istikrar kavramı üzerinden kurulacaktır. Demokratik politik istikrar, kapsamlı demokrasinin sağlandığı, bütün kurumların şeffaf bir şekilde çalıştığı, hukukun üstünlüğü, güçler ayrılığı ilkelerinin uygulanabilir olduğu, kaynak dağılımında ayrımcılığın yapılmadığı, insan haklarını temel alan bir yönetim şeklini öngörmektedir. Bir ülkenin istikrar/ istikrarsızlık

düzeyinin belirlenmesinde, halkın seçim gücünün yanı sıra, demokratik ilkelerin varlığı önem taşımaktadır. Gözlem sırasında, rejimlerin -10 (otokrasi) ile +10 (demokrasi) arasında derecelendirilmesini ifade eden Polity2¹ indeksinin (demokratik politik istikrar tanımı ışığında) yanı sıra, ekonomik küreselleşmeyi ifade etmek üzere KOFEcGI indeksi², ve Dünya Bankası İndikatörleri kullanılarak temin edilen GSYH büyüme oranı ve kişi başına düşen GSYH gibi değişkenler ele alınmaktadır.

3.2.1. Brezilya

Grafik 21: Brezilya'nın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri



Grafik incelendiğinde, Polity2 indeksi ile kişi başına düşen milli gelir arasında paralel bir ilişki olduğu görülmektedir. Brezilya'da 1985 yılında askeri rejimin sona ermesi ve yerini demokratik seçimler sonucunda iktidara gelen yöneticilere bırakması, ülkenin otokratik yönetim biçiminden demokrasiye geçmesini sağlamıştır. Brezilya'nın otokrasiden demokrasiye geçiş süreci ile, demokratikleşme düzeyinin yüksek oranda arttığı ve buna bağlı olarak demokratik politik istikrarının istikrarlı bir biçimde devam ettiği görülürken, 1985'ten itibaren yüksek demokrasi düzeyine

¹ Detaylı bilgi için bkz: Polity 5 Veri seti (2020).

² Detaylı bilgi için bkz: KOF

rağmen ülkenin ekonomik performansındaki artış ve azalışlar arasındaki ilişkinin belirsiz olduğu gözlenmektedir. Polity2 indeksindeki yükselişlerin temsil ettiği demokratikleşme süreçlerinin sonrasında ve bu yüksek demokrasi düzeyinde ülkenin genel olarak kişi başına düşen milli gelirinin artış düzeyinde bulunması ile bu iki değişken arasındaki ilişkinin birbirlerini olumlu etkilediği görülmektedir. Ancak, demokratik düzeydeki politik istikrar ve ekonomik kalkınmışlık düzeyleri arasındaki ilişkinin hangi yönlü ve ne etkide olduğu ham rakamlar çerçevesinde belirsiz olarak tanımlanabilir. Ayrıca, ekonomik küreselleşmenin de uzun dönemde kişi başına düşen milli gelir ile aralarında doğrusal bir ilişki olduğu görülmektedir.

Brezilya'nın demokratikleşme süreci ve ekonomik büyüme oranları incelendiğinde, aralarında doğrudan bir ilişki kurmak mümkün görülmemektedir. Ancak buna karşın, 1973 yılındaki demokratikleşme süreci ile yine aynı yılın ekonomik büyüme düzeyi arasında doğrudan ters yönlü bir ilişki olduğu diğer yandan, 1984 yılında aynı yönlü kuvvetli bir ilişkiden söz etmenin mümkün olduğu gözlenmektedir. Bu süreçten sonra ise, demokratik politik istikrar süreci içinde, ekonomik büyüme ile demokratikleşme arasında doğrudan bir bağlantı olmadığı görülmektedir.

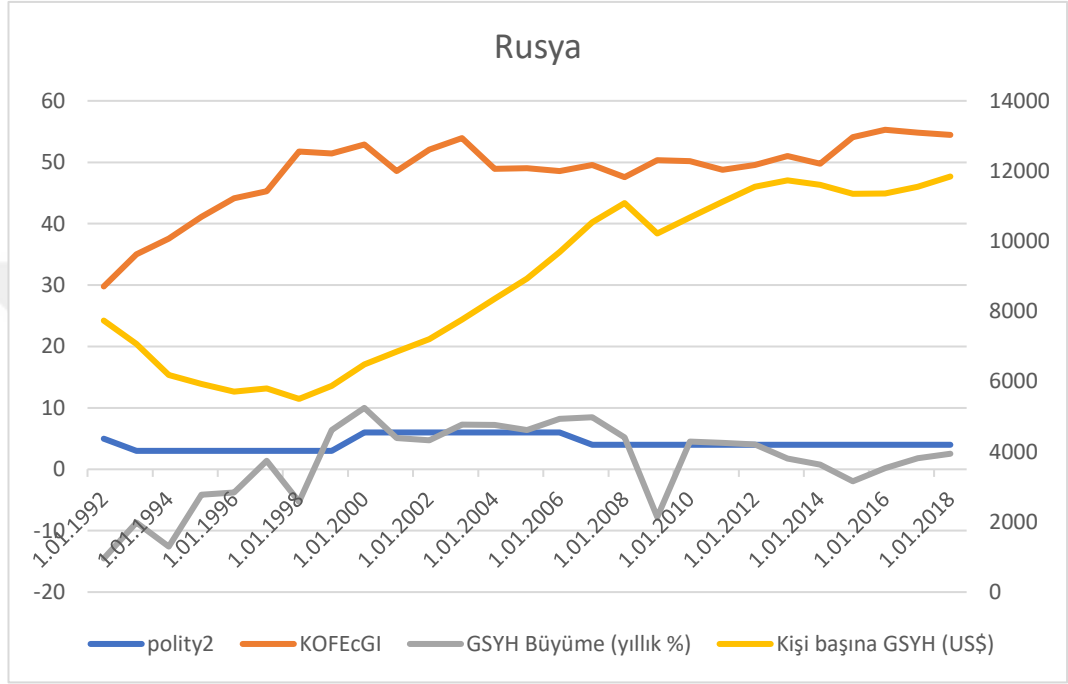
Demokratik politik istikrar ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki ele alındığı takdirde, yüksek demokratik düzeyde gerçekleşen politik istikrar sürecinde ekonomik küreselleşmenin yüksek bir seviyede bulunduğu görülmektedir. Değişkenler arasında sürekli bir ilişki bulunmamakla beraber, Brezilya'da polity2 indeksinde radikal yükselişin yaşandığı 1984-1985 senesinden sonra, ekonomik küreselleşmede 7 yıl süren düşüş trendinin başladığı görülmektedir. Bu yıllar incelendiğinde, polity2 indeksi ve ekonomik küreselleşme arasında ters yönlü ilişkinin de olabildiği, dolayısıyla doğrudan bir bağlantı bulunmadığı gözlemlenmektedir.

Ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki incelendiğinde, aralarında istikrarlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. 1980'li yılların başlarında, cari açığın dış borçlarla finanse edilmeye çalışılması, bütçe açıklarında ve iç borçlarda yaşanan artış, Brezilya ekonomisinin finansal krize sürüklenmesine neden olmuştur. Brezilya'da yaşanan bu finansal kriz, ekonomik

büyümeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Grafik incelendiğinde, finansal kriz dönemine kadar iki yıl boyunca yükseliş eğiliminde olan ekonomik büyüme oranlarının kriz ile beraber sert bir şekilde düştüğü ve sonraki dört yıl boyunca ekonomik büyümedeki olumsuz etkinin devam ettiği görülmektedir. Bu finansal kriz döneminde ekonomik küreselleşme indeksini incelediğimizde, kriz ile beraber küreselleşme rakamlarının dört yıllık bir yükseliş sürecine girdiği ve sonrasında uzun bir dönem düşüş trendine sahip olduğu görülmektedir. Finansal kriz döneminin ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme üzerinde farklı etkileri görülmekte olup, ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişkinin bu dönem için belirsiz olduğu gözlenmektedir. 2014 yılında ülkede yaşanan resesyon, 2015-2016 yıllarında halk oyuyla seçilen Dilma Rousseff hakkındaki yolsuzluk iddiaları ve Rousseff'in Senato kararı ile görevden uzaklaştırılması ekonomik büyümenin azalmasına neden olmuştur. Grafiğe bakıldığında, 2014-2018 yılları arasında Brezilya'da yaşanan ekonomik durgunluk ve siyasi belirsizlik ortamında ekonomik küreselleşmenin de azaldığı görülmektedir. Bu yılları kapsayan dönemde, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında aynı yönlü bir ilişkiden söz etmenin mümkün olduğu gözlenmektedir. Özetle, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında belli zamanlarda paralel bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir.

3.2.2. Rusya

Grafik 22: Rusya'nın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri



Grafik incelendiğinde, polity2 indeksinin dönemsel iniş çıkışlarla beraber genel olarak istikrarlı seyrettiği gözlenmektedir. Sovyet döneminden sonra düşük fakat pozitif seviyede gerçekleşen demokratik politik istikrarın, 2000 yılında Putin'in iktidara gelmesi ile yüksek seviyeye çıktığı görülmektedir. Putin'in iktidara gelmesi ile yükselen demokratik politik istikrar sürecinde, ekonomik performansın da pozitif ivme kazandığı gözlenmektedir. 2007-2010 yılları arasında, demokratik politik istikrarda azalma meydana geldiği ve aynı dönem içerisinde ekonomik performansın da düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, demokratik politik istikrar ve ekonomik performans arasında doğrusal bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonra uygulanan ekonomik reformlar ile beraber Rusya, uluslararası sermayeye kapılarını açmış ve piyasa ekonomisine geçiş için önemli adımlar atmıştır. Grafik incelendiğinde, ekonomik küreselleşmenin arttığı ve ekonominin dışa açıldığı görülmektedir. Piyasa ekonomisinin doğal bir sonucu

olarak, Rusya ekonomisi küresel krizlere karşı daha kırılgan hale gelmiş ve 1997 yılında gerçekleşen Asya krizinin olumsuz etkileri Rusya ekonomisinde doğrudan hissedilmiştir. Grafiğe bakıldığında, yükselen küreselleşme indeksinin 1998’de durağan hale geçtiği ve bu tarihten itibaren dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. 1998 yılına kadar küreselleşmenin arttığı dönemde ekonomik performansın düştüğü gözlenirken, 1998 krizi sonrasında ekonomik performansta yükseliş meydana geldiği görülmektedir. 2000 yılında Putin’in iktidara gelmesinin ve Putin döneminde uygulanan ticarete engellerin kaldırılması, vatandaştan alınan vergilerin indirilmesi, düzenli maaşların ödenmesi gibi politikaların ekonomik performansı artırıcı etkisinden söz etmenin mümkün olduğu gözlenmektedir. Özetle, ekonomik küreselleşme ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin dönemlere göre farklılık gösterdiği ve birbirinden bağımsız olarak her ikisinin de uzun vadede yükseldiği görülmektedir.

Rusya’nın ekonomik büyüme rakamları incelendiğinde, demokratik politik istikrarının aksine, inişli-çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir. Sovyet Rusya’nın dağılmasından sonra büyüme oranlarının negatiften pozitive çıkma sürecinde, demokratik politik istikrarında düşük seviyelerde sabit seyrettiği gözlenmektedir. Ekonomik büyümedeki bu toparlanma sürecinin 1998 yılında yaşanan ekonomik kriz ile kesintiye uğradığı ve büyüme oranının negatif değere düştüğü gözlenirken, demokratik politik istikrarda bir değişiklik görülmemektedir. 2000 yılında Putin’in iktidara gelmesi ile uyguladığı reformist politikaların, demokratik politik istikrar üzerinde olumlu etki yarattığı gözlenmektedir. Aynı dönemde ekonomik büyümenin de demokratik politik istikrarla paralellik göstererek yükseldiğinin ve 2008 yılındaki küresel finansal krize kadar yakın tarihteki en yüksek büyüme dönemini yaşadığının söylenebileceği görülmektedir. 2007 yılında Rusya’nın demokratiklik düzeyinin görece düştüğü ve günümüze kadar bu şekilde istikrarını koruduğu gözlenirken, ekonomik büyümenin dalgalı seyir izlediği ve ülkede gerçekleşen krizlere bağlı olarak dramatik düşüşler yaşadığı görülmektedir. 2008 yılında yaşanan küresel kriz ve 2014 yılında yaşanan Ukrayna krizi sonrasında ekonomik büyüme negatif değerlere düşerken, demokratik politik istikrarda bir değişim gözlenmemektedir. Bu bağlamda, ekonomik büyüme ve demokratik politik istikrar belli dönemlerde aynı yönlü hareket

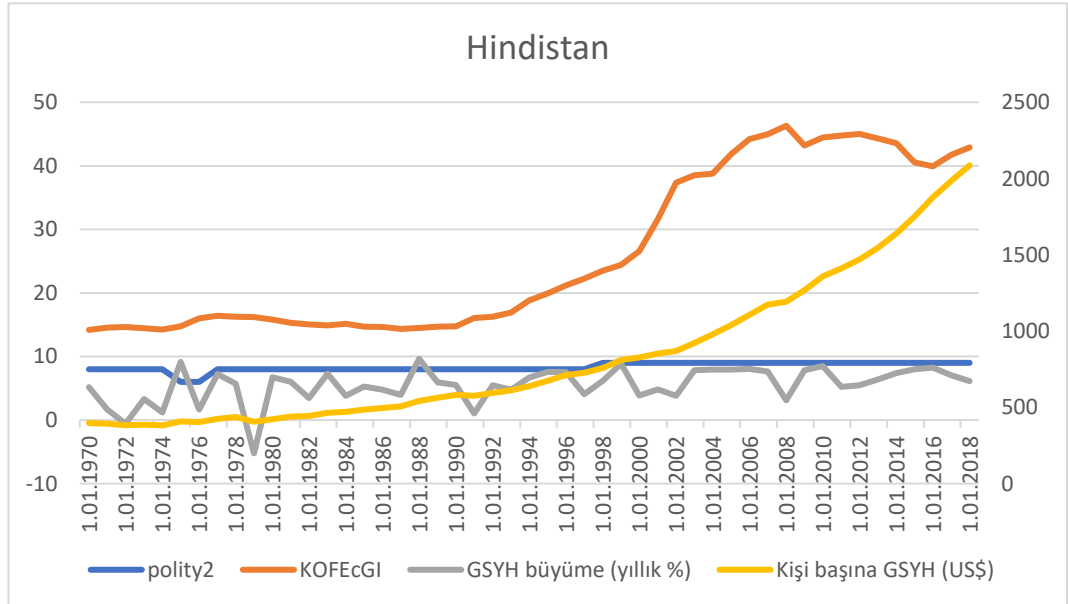
ederken, grafiğin bütünü ele alındığında aralarındaki ilişkinin belirsiz olduğunun söylenebileceği görülmektedir.

Rusya'nın demokratik politik istikrarı ve ekonomik küreselleşmesi arasındaki ilişki incelendiğinde, doğrudan birbirini etkileyen bağıntı gözlenmemektedir. Demokratik düzeydeki politik istikrar ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişkinin hangi yönlü ve ne etkide olduğu genel çerçevede belirsiz olarak görülmektedir.

Ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki incelendiğinde, iki değişkenin Putin'in iktidara geldiği 2000 yılına kadar paralel olarak arttıkları ve sonraki dönemde de aynı yönlü durağan bir seyir izledikleri görülmektedir. Ekonomik büyüme rakamlarında dönemsel olarak dramatik düşüşler görülse de genel çerçevede aralarında doğrusal bir ilişkinin bulunduğu gözlenmektedir.

3.2.3. Hindistan

Grafik 23: Hindistan'ın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri



Grafik incelendiğinde, Hindistan'ın demokratiklik düzeyinin yüksek seviyede olduğu ve istikrarlı bir artışa sahip olduğu görülmektedir. Yüksek demokratik politik istikrara sahip olan Hindistan'ın, bu konumunu yıllar içinde artırmış olduğu ve istikrarını bozmadığı gözlenmektedir. Bununla birlikte, ekonomik performans

değerlerinin yükselen ivme ile arttığını söylemenin mümkün olduğu görülmektedir. Öyle ki; 1970'lerde 400 dolar seviyelerinde olan kişi başına GSYH'nin, istikrarlı bir şekilde artarak 2018 yılında 2000 dolar seviyelerine geldiği görülmektedir. Bu bağlamda, iki değişkenin birbiri ile paralel olarak hareket ettiği ve aralarında pozitif yönlü doğrusal bir ilişkinin varlığından söz etmenin mümkün olduğu gözlenmektedir.

Hindistan, 1990'lı yıllarda tam anlamıyla serbest piyasa ekonomisine geçmiş, ithalat vergilerindeki kısıtlamaları kaldırmış ve yabancı yatırımı ülkeye çekmek için ticaretin önündeki engelleri azaltmıştır. Bu politikalar ile Hindistan ekonomisi de küreselleşme sürecine dahil olmuştur. Grafik incelendiğinde, bu tarihe kadar sabit seyreden küreselleşme değerlerinin, uygulanan bu politikalar ile yükseldiği görülmektedir. 2000'li yılların başında ülkeye giren yabancı sermayedeki ve bilgi teknolojilerinden kaynaklı ihracattaki artışın, Hindistan ekonomisinin küreselleşme düzeyindeki yükselişe ivme kazandırdığı gözlenmektedir. Ekonomik performans istikrarlı bir şekilde artarken, ekonomik küreselleşmenin dönemsel olarak arttığı görülmektedir. Sonuç olarak, genel çerçevede iki değişken arasında paralel bir ilişkiden söz etmenin mümkün olduğu gözlenmektedir.

Hindistan'ın ekonomik büyüme oranları incelendiğinde, genel olarak pozitif büyümeye sahip olduğu ve büyüme oranlarının dalgalı seyir izlediği görülmektedir. Hindistan'ın büyüme oranının negatife düştüğü ve yakın tarihinin en düşük büyüme rakamına sahip olduğu 1979 yılında ikinci petrol krizinden etkilendiğinin söylenebileceği gözlenmektedir. Bununla birlikte 2008 yılında yaşanan küresel finansal krizden de olumsuz etkilendiği ve büyüme oranlarının düştüğünü söylemenin mümkün olduğu görülmektedir. Hindistan ekonomisi bu süreç içerisinde dalgalı bir büyüme performansı gösterse de pozitif büyüme sergilediği (1979 yılı hariç) gözlenmektedir. 2008 küresel finansal kriz döneminde dahi pozitif büyümede kalabilen Hindistan ekonomisinin, demokratik politik istikrar ile doğrudan ilişkili olduğunu söylemenin ham rakamlar üzerinden mümkün olduğu görülmemektedir.

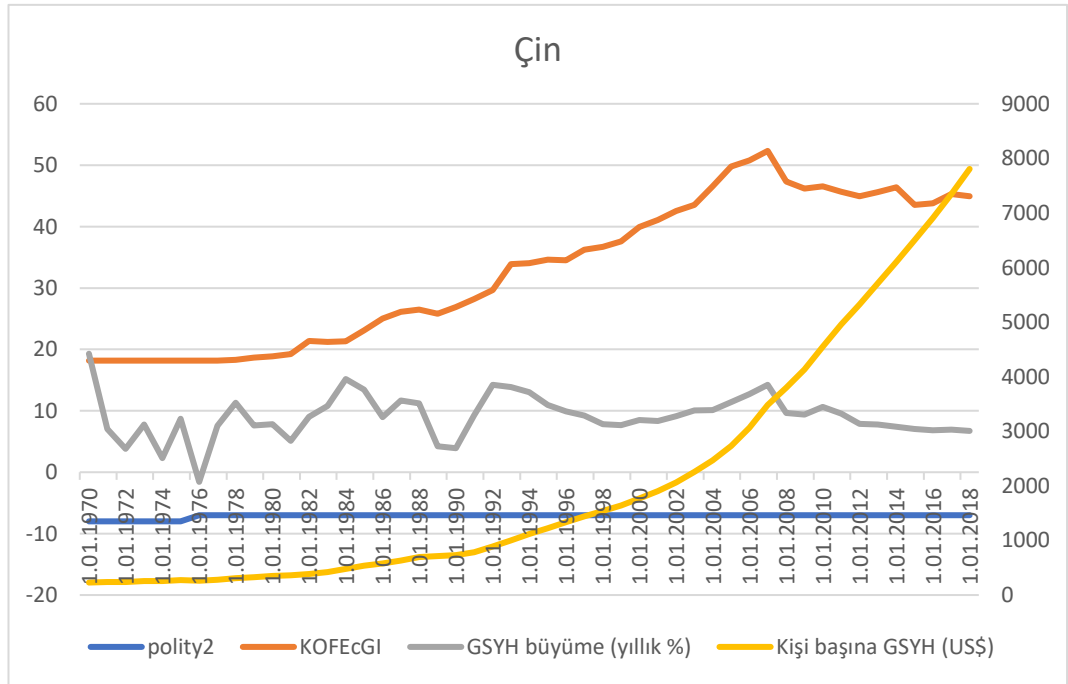
Grafik incelendiğinde, Hindistan'ın demokratik politik istikrarını belirten polity2 indeksinin yüksek değerlere sahip istikrarlı bir seyir izlediği ve 1998 yılındaki seçimlerde Atal Bihari Vajpayee'nin iktidara gelmesiyle daha yüksek düzeye çıktığı

görülmektedir. 2000 yılında dış ticarete uygulanan serbestleşme politikaları ve artan yabancı sermaye akışı ile ekonomik küreselleşme indeksinin ivme kazandığından bahsetmenin mümkün olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda, artan demokratik politik istikrar ve ekonomik küreselleşme indeksinin birbiri ile paralellik gösterdiği gözlenirken, değişkenlerin ne derecede birbirine bağlı olduğunun grafik üzerinden anlaşılmasının mümkün olmadığı görülmektedir.

Ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki incelendiğinde, ekonomik büyümenin dalgalı ve pozitif değerlerde (1979 yılı hariç) seyrettiği, ekonomik küreselleşmenin de uzun vadede yükseldiği görülmektedir. 1990'lı yıllarda Hindistan'ın serbest piyasaya geçişi ile beraber, ekonomik büyümede ve ekonomik küreselleşmede artış eğilimi gözlenmektedir. Bu bağlamda, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında genel çerçevede paralel bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

3.2.4. Çin

Grafik 24: Çin'in Polity2 KOFecGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri



1949 yılından beri Çin Komünist Partisi tarafından yönetilen Çin'in demokratik politik istikrarı gösteren polity2 indeksinin geçmişten bu yana negatif

değerlerde kaldığı görülmektedir. Grafiğe bakıldığında, Çin’de otokrasinin hakim olduğu, demokrasiye geçiş sürecinin yaşanmadığı gözlenmektedir. Ekonomik performansın ise, polity2 indeksinden bağımsız bir şekilde artan ivme ile yükseldiği görülmektedir. Özetle, Çin hükümetinde demokratik politik istikrar ile ekonomik performans arasında bir ilişkinin bulunmadığı gözlenmektedir. Çin hükümetinin otokrasi ile yönetilmesinin, ekonomik kalkınmışlık seviyesi üzerinde herhangi bir etkiye neden olmadığını söylemenin mümkün olduğu görülmektedir.

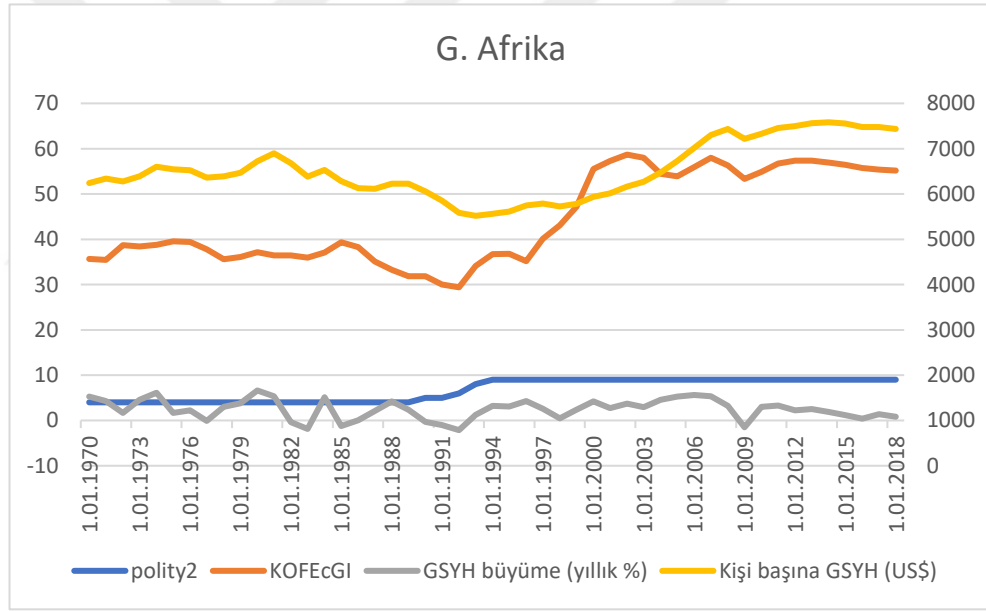
Çin hükümeti, 1979 yılında dört özel ekonomi bölgesi oluşturarak, bu bölgelerde serbest piyasa ekonomisi koşullarına uygun politikalar uygulanmasına izin vermiştir. Bu politikalar, Çin hükümetinin ekonomik küreselleşme sürecindeki ilk adımları olarak nitelendirilebilir. Grafik incelendiğinde de ekonomik küreselleşmenin 1979 yılından itibaren artmaya başladığı görülmektedir. 1993 yılında ise, özel bölgelerde uygulanan liberalleşme politikalarının tüm piyasaya uygulanmasının sonucunda ekonomik küreselleşmenin daha da yükseldiği ve bu yükselme eğilimini 2008 yılına kadar devam ettirdiği görülmektedir. Çin hükümetinin 1990’lı yıllarda sermaye piyasasına ve küresel ekonomiye dahil olması, yabancı yatırımlarda ve pazar hacminde önemli artışlara neden olmuş ve artan ihracat, yabancı yatırımlar ülkenin kişi başına düşen gelirinde de yükselişleri beraberinde getirmiştir. Grafiğe bakıldığında, ekonomik performansın 1990’lı yıllardan itibaren sürekli artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Genel çerçevede, ekonomik performans istikrarlı bir şekilde artarken, ekonomik küreselleşmenin 2008 yılından itibaren düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda iki değişken arasında başlarda paralel bir ilişkinin olduğu, 2008 yılından itibaren ise ilişkinin yön değiştirdiği, dolayısıyla birbiri arasında stabil bir ilişkinin varlığından söz edilemeyeceği gözlenmektedir.

Grafik incelendiğinde, Çin’in ekonomik büyüme oranlarının dalgalı seyrettiği görülürken, genel olarak yüksek büyüme oranlarına sahip olduğu gözlenmektedir. 1990’lı yıllarda ticarete serbestleşme politikalarının uygulanması ve piyasa ekonomisine geçilmesi ile ekonomik büyüme rakamlarının yükselişe geçtiği görülmektedir. 2008 krizi ile beraber dünyada yaşanan talep daralmasının Çin ekonomik büyüme oranlarını olumsuz etkilediği ve aynı dönemde ekonomik küreselleşme indeksinin de azaldığı gözlenmektedir. Bu bağlamda, 1990’lı yılların

başına kadar ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme arasında doğrusal bir ilişkinin bulunmadığı, bu yıllardan sonra ise iki değişkenin paralel olarak hareket ettikleri görülmektedir. Tüm bu gözlemler ışığında, Çin'in hızlı büyüyen ekonomisinin altında yatan en önemli nedenin, ekonomik küreselleşme sürecine dahil olarak, serbest ticarete yönelik politikalar uygulaması olduğu söylenebilmektedir. Grafiğe bakıldığında, ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme ile demokratik politik istikrar arasında ise, herhangi bir ilişkinin varlığından söz etmenin mümkün olmadığı gözlenmektedir.

3.2.5. Güney Afrika

Grafik 25: Güney Afrika'nın Polity2 KOFEcGI, GSYH ve Kişi Başına GSYH Değerleri



Güney Afrika'nın ekonomik performansı incelendiğinde çok büyük düşüşlerin ya da yükselişlerin olmadığı, genel olarak ortalama seviyelerde istikrarlı duruş sergilediğinin söylenebileceği görülmektedir. 1994 yılına kadar ırksal ayrımcılığı savunan Apartheid rejiminin hüküm sürdüğü dönemde, demokratik politik istikrarın oldukça düşük seviyelerde olduğu, bununla birlikte ekonomik performansın da azaldığı gözlenmektedir. 1994 yılında Nelson Mandela'nın devlet başkanı seçilmesi ve uygulanan ırkçı politikalara son verilmesi ile beraber Güney Afrika Cumhuriyeti, demokratikleşme tarihindeki en önemli sıçramayı yaşadığı görülmektedir. Demokratikleşme sürecindeki olumlu adımların ardından ekonomik performansın

yükseliş trendine girdiği gözlenmektedir. Özetle, ekonomik performans ve demokratik politik istikrar arasında paralel bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

1994 yılında Apartheid rejiminin sona ermesi ile daha önceden var olan uluslararası ambargolar kaldırılmış ve ekonomide küreselleşmenin önü açılmıştır. Bu dönemde ekonominin tüm sektörleri yabancı yatırımlara açılmış, dış ticarete serbestleşme politikaları uygulanmıştır. Uygulanan bu politikalar ile ekonomik küreselleşmenin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, demokratik politik istikrar ve ekonomik küreselleşme arasında doğrudan kuvvetli bir ilişkinin var olduğu gözlemlenirken, ekonomik performansın da bu iki değişkenle paralellik gösterdiğini söylemenin mümkün olduğu görülmektedir.

Güney Afrika'nın ekonomik büyümesi incelendiğinde, dalgalı bir seyir izlediği ve yüksek büyüme oranlarını yakalayamadığı görülmektedir. 1992 yılında ekonomik resesyon içerisinde olan Güney Afrika, 1994 yılı sonrasındaki demokratikleşme süreci ile ekonomik büyüme oranını negatiften pozitif seviyeye çıkarmış olsa da genel çerçevede büyüme oranlarının düşük seviyelerde kaldığı gözlenmektedir. 2008 küresel krizine kadar pozitif büyüme rakamlarını koruyan Güney Afrika'nın, krizin etkisi ile ekonomik daralmaya gittiği görülmektedir. Yükselen ekonomik politik istikrarın ekonomik büyümede büyük bir etkisinin görülmemekte olduğu ve bu iki değişken arasında doğrudan bir ilişki kurmanın mümkün olmadığı gözlenmektedir.

Ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki incelendiğinde, iki değişkenin genel çerçevede birbiri ile paralel ilişkiye sahip olduğu, özellikle 1994 yılından sonra artan ekonomik küreselleşme ile beraber büyümenin de ivme kazandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, 2008 küresel kriz döneminde hem ekonomik büyümenin hem de küreselleşmenin azaldığı gözlenmektedir.

SONUÇ

Gerek iktisat gerek siyaset bilimi literatürü incelendiğinde, bilindiği kadarıyla BRICS ülkeleri özelinde ekonomik büyüme, ekonomik küreselleşme ve politik istikrar arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların büyük bir kısmında, bu üç kavramın birlikte analiz edilmediği görülmektedir. Bu çalışmada, öncelikle ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme ve politik istikrar kavramlarının tanımları yapılmış, aralarındaki ilişki literatür taraması yoluyla incelenmiştir. Çalışmanın devamında, BRICS ülkelerinin ekonomik değişimleri yıllar bazında incelenerek, bu ülkelerde ekonomik küreselleşme, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, 1970-2018 yılları arasında rejimlerin -10 (otokrasi) ile +10 (demokrasi) arasında derecelendirilmesini ifade eden Polity2 indeksi (demokratik politik istikrar tanımı ışığında), ekonomik küreselleşmeyi ifade eden KOFEcGI indeksi, GSYH büyüme oranı ve kişi başına düşen GSYH gibi değişkenler kullanılarak gözlemlenmiştir.

Küreselleşme ile ilgili literatürde farklı tanımlar bulunmakla beraber, en genel anlamıyla içerisinde bulunduğumuz dünyada iktisadi, politik, toplumsal ve kültürel alanlardaki herkese ait değerlerin dünyaya yayılması; sermaye ve malların kolay hareketliliğinin sağlanmasına bağlı olarak ulusların karşılıklı etkileşimlerinin artmasıdır. Küreselleşmenin siyasal, kültürel ve ekonomik boyutları bulunmaktadır ancak tezin kapsamı gereği bu çalışmada ekonomik küreselleşme ele alınmıştır. Ekonomik küreselleşme, uluslararası ticaretin serbestleşmesini, mal ticaret ve sermaye hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılmasını ve ülkeler arasındaki ekonomik faaliyetlerin giderek birbirine bağlanmasını ifade etmektedir.

Politik istikrarın tanımı ile ilgili literatürde görüş birliği bulunmamakla beraber, genel olarak politik otoritenin sürekliliğinin sağlanması, devlet içerisinde şiddetin yer almaması ve meşru anayasal otoritenin varlığı olarak tanımlanmaktadır. Tezde ele alınan kavramlardan bir diğeri ise ekonomik büyümedir. Ekonomik büyüme, bir ülke içerisinde belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin kapasitesinde meydana gelen artışlar olarak tanımlanmaktadır.

Tüm bu tanımların ışığında, literatürde ekonomik büyüme, politik istikrar ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişkiyi ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelendiğinde, ilişkinin genellikle “politik istikrarsızlık” üzerinden kurulduğu görülmektedir. Politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerinde negatif etkisi olduğunu savunan çalışmaların çoğunda, belirsizliğin yatırımları azalttığı, yatırımların azalmasının ise, ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etki yarattığı ileri sürülmüştür. Alesina ve Tabellini (1988), politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi bu belirsizlik kanalı üzerinden açıklamışlardır. İstikrarsız bir ortamın sonucunda meydana gelen belirsizlik, yatırımların azalmasına yol açmakta ve yatırımların azalması da ekonomik büyüme sürecini olumsuz etkilemektedir. Politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini savunan çalışmaların yanı sıra, Olson gibi istikrarsız bir ortamın büyümeyi artırıcı etkisinin olduğunu vurgulayan iktisatçılar da bulunmaktadır. Olson’a (1982) göre savaş, iç karışıklık gibi istikrar bozucu olaylar uzun vadede politik istikrarı olumlu yönde etkilemektedir. Bunların yanı sıra, literatürde ekonomik büyüme ve politik istikrar arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır.

Politik istikrar ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki incelendiğinde, literatürde farklı yöntemler kullanılarak, farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Ekonomik küreselleşmenin politik istikrar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu savunan çalışmalara göre, ekonomik küreselleşme gelir dağılımında adaletsizliğe yol açmakta ve bu adaletsizlik ise toplum içerisinde huzursuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyümeyi artırdığını ve artan büyümenin politik istikrarı sağladığını öne süren çalışmalar da bulunmaktadır. Literatürde politik istikrarın ekonomik küreselleşme üzerindeki etkisi ise, genel olarak yatırımlar üzerinden açıklanmaktadır. Birçok çalışmada, ülkede bulunan politik istikrarsızlığın, ülkeye giren yabancı yatırımların azalmasına neden olduğu ve ekonomik küreselleşmeyi negatif yönde etkilediği belirtilmiştir. Ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki incelendiğinde, bu konuda birçok araştırma ve ekonometrik analizin yapıldığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda bu iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuşken, diğerlerinde negatif yönlü bir

ilişkinin tespit edildiği görülmüştür. Bunların yanı sıra, literatürde iki değişken arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını belirten çalışmaların da var olduğu görülmüştür.

Çalışmanın temel amacı, yukarıda bahsedilen ekonomik küreselleşme, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin gelişmekte olan BRICS ülkeleri için tek tek ele alınarak incelenmesidir. BRICS ülkelerinde yaşanan ekonomik ve siyasi dalgalanmaların ve bu ülkelerin ekonomik küreselleşme sürecine dahil olmalarının, ekonomik büyümede yaşadıkları artış ile ne kadar bağlantılı olup olmadığı, diğer gelişmekte olan ülkeler için de yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

Küresel dünyada yükselen piyasalar olarak görülen Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin, ilk defa 2001 yılında BRIC ülkeleri olarak ekonomi ve siyaset alanında gündeme gelmiş ve 2011 yılında Güney Afrika'nın da katılımıyla BRICS ülkeleri olarak adlandırılmışlardır. BRICS ülkelerinin geniş yüz ölçümüne, fazla nüfusa, düşük üretim maliyetlerine sahip olmaları grup olarak adlandırılmasına zemin oluşturan ortak özelliklerindendir. Bunun yanı sıra BRICS ülkeleri, ekonomik küreselleşme sürecine dahil olup, ticarete dışa açık politikalar benimsemeleri ve hızlı büyüme oranlarına sahip olarak dünya piyasalarındaki paylarını artırmaları ile de ortak bir duruş sergilemişlerdir. Hızlı büyüme oranlarının yanı sıra, ihracatlarını, döviz rezervlerini ve milli gelirlerini de artırmış ve bunun sonucunda ekonomik gelişmeleri ile dikkat çeken ülkeler olarak nitelendirilmişlerdir.

Çalışmada BRICS ülkelerinde ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme ve demokratik politik istikrar arasındaki ilişkinin ortaya konulması için her ülke adına tek tek gözlem yapılmıştır. Gözlem sonuçlarının ülkelere göre değişiklik göstermesi ile birlikte genel yargıya varabileceğimiz sonuçlar da ortaya çıkmıştır.

Demokratik politik istikrar ve ekonomik performans arasındaki ilişki incelendiğinde Brezilya, Rusya, Hindistan ve Güney Afrika için paralel bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu ülkelerde gerçekleşen demokratikleşme süreçlerinin ekonomik performans üzerinde olumlu etkisinin olduğu gözlenmiştir. Çin ise istisna olarak otokratik rejime sahip bir ülke olması ve polity2 indeksinin çok düşük olmasına karşın yükselen kişi başına GSYH ile bu genellemeyi bozmuştur. Demokratikleşme

süreci yaşamayan Çin, uyguladığı yapısal reformlarla ve 2016 yılına kadar uyguladığı tek çocuk politikası ile ekonomik performansını artırmıştır. Genel çerçevede ülkelerin demokrasiyi temel alan politikalar üretmeleri, halkın refahını ve gelirini artırıcı bir unsur olarak ön plana çıkmıştır.

BRICS ülkelerinin tümünde birbirine benzer sonuca vardığımız bir ilişki olarak, ekonomik küreselleşme ve ekonomik performans arasında paralel bir ilişki söz konusudur. Küreselleşme indeksleri yükselen ülkelerin, aynı zamanda ekonomik performanslarının da arttığı görülmüştür. Dış ticarete serbestleşmenin sağlanması, ülke ekonomilerinin performansları üzerinde olumlu etki yaratmış, diğer yandan küresel krizlerden olumsuz etkilenmelerine de zemin oluşturmuştur. Küreselleşen ekonomilerin aynı zamanda dışa kırılganlığının da arttığı gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, BRICS ülkelerinin küresel krizlerden çok kolay etkilendiği ve bu dönemlerde ekonomik performanslarında da düşüşler meydana geldiği görülmüştür. Devlet kontrolünde ve tedrici olarak yürütülen küreselleşme süreci ile Çin ve Hindistan, küreselleşmenin kriz dönemlerinde ekonomik performans üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirerek bu dönemlerde dahi ekonomik performansı artırmayı sürdürmüştür.

BRICS ülkelerinde demokratik politik istikrar ve ekonomik küreselleşme arasındaki ilişki her ülke için farklılık göstermiştir. Hindistan, Brezilya, Güney Afrika için paralel bir ilişki söz konusu iken, Rusya'da iki değişken arasında çok az bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Çin için ise, herhangi bir ilişkinin bulunmadığı gözlenmiştir. Demokratik politik istikrar düzeyine bakılmaksızın tüm BRICS ülkelerinde yıllar içerisinde ekonomik küreselleşmenin arttığı ve ülkelerin piyasa ekonomisine geçtiği görülmüştür. Güney Afrika'da Apartheid rejiminin son bulması ve demokratik bir sürecin başlaması, aynı zamanda uluslararası ambargoların da kaldırılarak Güney Afrika'nın küresel ekonomiye eklemlenmesinin başlangıcı olmuştur. Güney Afrika'da demokratik politik istikrar, ekonomik küreselleşme ile paralel hareket ederken, aynı yargıya Çin için ulaşamamıştır. Çin'de demokratikleşme süreci hiç başlamamış olmasına rağmen, ekonomik küreselleşmenin yıllar içerisinde arttığı görülmüştür. Buradan hareketle ülkelerin, otokratik yönetim biçimine ve konservatif siyasi politikalara sahip olmalarına rağmen, ekonomik olarak

dışa açık liberal politikalar uyguladıkları ve ekonomik küreselleşme sürecine dahil oldukları sonucuna varılmıştır.

BRICS ülkelerinde ekonomik büyümeyi etkileyen, birbirinden farklı dinamiklerin öne çıktığı görülmüştür. Rusya'nın ekonomik büyümesinde, doğalgaz ve petrol gibi enerji kaynaklarına sahip olması ön plana çıkarken, Hindistan'ın ekonomik büyümesindeki en önemli etkenin bilgi ve yazılım teknolojisi ihracatı olduğu gözlenmiştir. Rusya'nın bu doğrultuda, dünya ekonomisinde yaşanan petrol krizlerinden ve enerji piyasasındaki fiyat değişimlerinden etkilenen bir ekonomiye sahip olduğu söylenebilmektedir. Güney Afrika, zengin yer altı madenleri ile öne çıkmış ve altın fiyatlarında yaşanan değişim, ekonomik büyümesini etkilemiştir. Bu sebeple, piyasalarda altına olan talebin arttığı dönemlerde en büyük altın üreticisi olan Güney Afrika ekonomisi olumlu etkilenmiştir. Çin, ucuz iş gücü, düşük maliyetli enerji kaynağı ve yüksek ihracat rakamları ile küresel piyasada avantaj sağlayarak, üretime dayalı bir ekonomik büyüme politikası izlemiştir. Brezilya ihracata dayalı büyümesi ile ön plana çıkarak, Çin ile benzer bir duruş sergilemiş ve yeni ihrac pazarlarının bulunmasına yönelik politikalar üretmiştir. Genel çerçevede, ülkelerin ekonomik büyümeleri farklı sebeplere dayalı olmakla birlikte, demokratik politik istikrar ile olan ilişkisi incelendiğinde Hindistan, Rusya ve Brezilya için aralarında paralel bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ülkelerde demokratik politik istikrarın var olduğu veya arttığı dönemlerde ekonomik büyüme oranlarında da artış görülmüştür. Güney Afrika'da ise demokratik politik istikrar ile ekonomik büyüme arasında az da olsa paralel bir ilişki görülürken, Çin'de herhangi bir ilişki gözlenmemiştir.

Yükselen ekonomiler olarak nitelendirilen BRICS ülkelerinin ekonomik küreselleşme sürecine dahil olarak, serbest piyasa ekonomisine geçmeleri, ekonomik büyümelerine genel olarak olumlu etkide bulunmuştur. Ekonomik küreselleşmenin büyüme ile ilişkisinin genel olarak yabancı yatırımlar aracılığıyla kurulduğu görülmüştür. Ticarete serbestleşme, yabancı yatırımların ve ihracatın artmasına neden olmuş ve ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemiştir. Bu olumlu etki tüm BRICS ülkelerinde aynı oranda hissedilmemiş olup, Brezilya ve Rusya üzerinde daha az iken, Çin, Güney Afrika ve Hindistan'da daha fazladır. Özellikle Çin'in ekonomik büyümesinin altında yatan en önemli nedenlerden birisi, piyasa ekonomisine geçmesi

olmuştur. Rusya’da ise ekonomik büyüme üzerinde, ekonomik küreselleşmeden çok Putin yönetimiyle beraber sağlanan demokratik politik istikrarın etkisi hissedilmiştir.

Genel literatür ile kıyaslama yapıldığında, BRICS ülkelerinde politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler üzerine yapılan değerlendirmeler, Hindistan, Rusya, Brezilya ve Güney Afrika için Alesina ve Tabellini (1988), De Haan ve Siermann (1996), Alesina ve Rodrik (1994), Benhabib ve Rustichini (1996), Aisen ve Veiga (2011), Berthélemy vd. (2002), Uddin vd. (2017) çalışmalarından elde edilen bulgular ile paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çin için yapılan gözlemin ise, Campos ve Nugent (2002), Easterly ve Rebelo (1993) çalışmalarından elde edilen sonuçlar ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Çalışma kapsamında yapılan gözlemler sonucunda, BRICS ülkelerinde ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerin genel olarak Tupy (2005), Doğan (2017), Özcan vd. (2018), Gündüz (2020) çalışmalarından elde edilen sonuçlar ile uyumlu olduğu görülmüştür. Çalışmada, Rusya için ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında zayıf bir ilişki olduğu gözlenmiş ve bu gözlemin Acaravci vd. (2018), Bumann vd. (2013), Menyah vd. (2014) çalışmalarından elde edilen bulgular ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- ABDELLA, A. B.,
NAGHAVI, N.,
FAH, B. Y.: 2018
The effect of corruption, trade openness and political stability on foreign direct investment: Empirical evidence from BRIC countries. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 5(3), 32-38.
- ABEBE, T. H.: 2020
The Dynamics of Trade Liberalization and Economic Growth of Ethiopia: A Vector Error Correction (VEC) Model Approach. *International Journal of Economic Behavior and Organization*, 8(4), 81-91.
- ACARAVCI, A.,
ERDOĞAN, S.,
AKALIN, G.: 2018
Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları, Ekonomik Büyüme ve Dışa Açıklık İlişkisi: Balkan Ülkeleri için Ampirik Bir Analiz. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 6(4), 1-9.
- ACEMOĞLU, D.,
ROBINSON, J. A.: 2001
A Theory of Political Transitions, *The American Economic Review*, 91(4), 938-963
- ACEMOĞLU, D.,
ROBINSON, J. A.: 2013
Ulusların düşüşü. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık.
- ACEMOĞLU, D.,
JOHNSON, S.,
ROBINSON, J.,
THAICHAROEN, Y.: 2003
Institutional Causes, Macroeconomic Symptoms: Volatility, Crises And Growth. *Journal of Monetary Economics*. 50, 49–123.
- ADDA, J.: 2007
Ekonominin Küreselleşmesi, Çev. Sevgi İnceci, 4.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları

- AGNELLO, L.,
CASTRO, V.,
JALLES, J. T.,
SOUSA, R. M.: 2017
Income inequality, fiscal stimuli and political (in) stability. *International Tax and Public Finance*, 24(3), 484-511.
- AHLUWALIA, M.:
2002
Economic Reforms in India Since 1991: Has Gradualism Worked? *Journal of Economic Perspectives*, 16(3), 67-88
- AHMED, A. D.: 2013
Effects of financial liberalization on financial market development and economic performance of the SSA region: An empirical assessment. *Economic Modelling*, 30, 261-273.
- AISEN, A.,
VEIGA, F. J.: 2011
How Does Political Instability Effect Economic Growth. IMF Working Paper No:12
- AKE, C.: 1974
Modernization and Political Instability: A Theoretical Exploration. *World Politics*, 26(4), 576-591.
doi:10.2307/2010102
- AKE, C.: 1975
A Definition of Political Stability. *Comparative Politics*, 7(2), 271-283.)
- Al, I.,
BELKE, M.: 2018
Politik İstikrarsızlık ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Mena Ülkeleri İçin Panel Nedensellik Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 271-286, UIİİD-IJEAS, 2018, ISSN 1307-9832, DOI: 10.18092/ulikidince.452539
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/528215>, Erişim Tarihi:12.05.2020

- ALESINA, A.,
PEROTTI, R.: 1996 Income Distribution, Political Instability, and Investment, *European Economic Review*, 40, 1203-1228
- ALESINA, A.,
PEROTTI, R.: 1995 Income Distribution, Political Stability and Investment, *European Economic Review*, 40, 1203-1220
- ALESINA, A.,
RODRIK, D.: 1994 Distributive politics and economic growth. *Quarterly Journal of Economics*, 109(2), 465-490.
- ALESINA, A.,
TABELLINI, G.: 1988 External Debt, Capital Flight and Politic Risk. NBER Working Paper Series, 2610, 1-45
- ALESINA, A.,
ÖZLER, S.,
ROUBINI, N.,
SWAGEL, P.: 1996 Political instability and economic growth. *Journal of Economic growth*, 1(2), 189-211
- ALICI, O. V.: 2010 Küreselleşmenin Ulus Devletlerin Düzenleme Gücü Üzerindeki Etkileri, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 324
- ALTINER, A.,
BOZKURT, E.,
TOKTAŞ, Y.: 2018 Küreselleşme ve ekonomik büyüme: Yükselen piyasa ekonomileri için bir uygulama. *Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 639, 117-162.
- AMANN, E.,
BAER, W.: 2012 Brazil As an Emerging Economy: A New Economic Miracle? *Brazilian Journal of Political Economy*, 32(3), 412-413
- ARSLAN, Ü.: 2011 Siyasi İstikrarsızlık ve Ekonomik Performans: Türkiye Örneği, *Ege Akademik Bakış*, 11(1), 73 -80

- ASLAN, N.: 1997 Uluslararası özel sermaye akımları: "portföy yatırımları ve sıcak para hareketleri". Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- ASTERIOU, D.,
PRICE, S.: 2001 Political Instability and Economic Growth: UK Time Series Evidence. *Scottish Journal of Political Economy*, 48(4), 383-399
- AVRITZER, L.: 2017 The Rousseff Impeachment and The Crisis of Democracy in Brazil. *Critical Policy Studies*, 11(3), 352-357
- AVRITZER, L.: 2019 The Double Crisis of Representation and Participation in Brazil. *Representation*, DOI: 10.1080/00344893.2019.1572646
- AWAN, A. G.,
LATİF, M.: 2020 Trade Liberalization And Economic Growth In Pakistan. *Global Journal of Management, Social Sciences and Humanities*, 6(2), 464- 491
- AYLA, D.,
KARIŞ, Ç.: 2020 Impact of Trade Liberalization on Income Inequality: Evidence From Turkey. In *Handbook of Research on Institutional, Economic, and Social Impacts of Globalization and Liberalization* (ss. 412-426). IGI Global.
- BARRO, R. J.: 1991 Economic Growth in a Cross Section of Countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407-443
- BARRO, R. J.: 1990 Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth, *Journal of Political Economy*, 98(5), 103-125.

- BASU, K.: 2018 A short history of India's economy, United Nations University, WIDER Working Paper 2018/124
- BAŞKAYA, F.: 2009 Küreselleşmenin Karanlık bilançosu, İstanbul, Özgür Üniversite Kitaplığı
- BEKAERT, G.,
HARVEY, C. R.: 2001 Economic Growth and Financial Liberalization. NBER Reporter Online, (Spring 2001), 8-11
- BENHABIB, J.,
RUSTICHINI, A.: 1996 Social Conflict and Growth”, Journal of Economic Growth, 1(1), 125-142.
- BERGSTEN, C.F.: 2018 China and the United States: The Contest For Global Economic Leadership, China And World Economy, 26(5), 12-37.
- BERTHÉLEMY, J. C.,
KAUFFMANN, C.,
RENARD, L.,
WEGNER, L.: 2002 Political instability, political regimes and economic performance in African countries. unpublished paper prepared for African Development Bank, African Economic Outlook
- BHAT, T. P.: 2011 Structural changes in India’s foreign trade. A study report prepared as a part of Research Programme on Structural Changes, Industry and Employment in the Indian Economy:
Macro-economic Implications of the Emerging Pattern, sponsored by the Indian Council of Social Science Research (ICSSR), New Delhi

- BİÇEN, Ö. F.: 2020 Politik istikrar ekonomik büyümeyi sağlamada yeterli bir faktör müdür? Bricst ülkeleri üzerine bir inceleme. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(43), 119-139, Doi: <https://doi.org/10.31795/baunsobed.687382>
- SRIVASTAVA, V. B.,
GUPTA, V.,
DHAUNDIYAL, P.: 2014 Devaluation of Indian Currency in Indian Economy: Causes and Effects. International Journal of Techno-Management Research, 2(01)
- BLACKBURN, K.,
FORGUES-PUCCIO, G. F.: 2010 Financial liberalization, bureaucratic corruption and economic development. Journal of International Money and Finance, 29(7), 1321-1339.
- BLOMBERG, S. B,
HESS, G. D.: 2002 The Temporal Links between Conflict and Economic Activity. Journal of Conflict Resolution, 46(1), 74-90.
- BLOODGOOD, L.: 2007 Competitive conditions for foreign direct investment in India.
- BLOOM, D. E.: 2011 Population dynamics in India and implications for economic growth. St. Gallen, Switzerland: WDA-Forum, University of St. Gallen.
- BORATAV, K.: 1997 Emperyalizm ve Küreselleşme, İçinde Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, İmge Yayınevi, Ankara.
- BUMANN, S.,
HERMES, N.,
LENSINK, R.: 2013 Financial liberalization and economic growth: A meta-analysis. Journal of International Money and Finance, 33, 255-281.

- BUSSMANN, M.,
SCHEUTHLE, H.,
SCHNEIDER, G.: 2006 Trade liberalization and political instability in developing countries. In *Programming for Peace* (pp. 49-70). Springer, Dordrecht.
- CALIARI, A.: 2005 The debt-trade connection in debt management initiatives: need for paradigm change. *Debt and Trade: Time to Make the Connections*, 101-122
- CAMPOS, N. F.,
NUGENT, J. B.: 2002 Who is Afraid of Political Instability?. *Journal of Development Economics*, 67(1), 157-172.
- CARMODY, P.: 2002 Between Globalisation and (Post) Apartheid: The Political Economy of Restructuring in South Africa, *Journal of Southern African Studies*, 28(2), 255-275, DOI: 10.1080/03057070220140694
- CHIEN, T.,
HU, J. L.: 2008 Renewable energy: An efficient mechanism to improve GDP. *Energy policy*, 36(8), 3045-3052, journal homepage: www.elsevier.com/locate/enpol, Erişim Tarihi:15.05.2020
- CONGRESSIONAL
RESEARCH SERVICE: China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States, Erişim adresi: <http://fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.07.2020).
- CONNOLLY, R.: 2014 Effects of the Ukraine Crisis on the Russian Economy. European Leadership Network, <http://www.jstor.com/stable/resrep06731>, Erişim Tarihi:20.08.2020

- CONSIDERA, C. M.: 1998 The Brazilian Economy, 1980/97: From Hyper-inflation to Stabilization (No. 62). Department of Research Cooperation, Economic Research Institute, Economic Planning Agency.
- COOK, N.: 2013 South Africa: Politics, economy, and US relations. Washington, DC: Congressional Research Service
- COOPER, W. H.: 2009 Russia's economic performance and policies and their implications for the United States. Library of Congress Washington Dc Congressional Research Service
- CROLL, E.: 2006 Women and The New Peasant Household Economy in China, 405-418, http://www.bondy.ird.fr/pleins_textes/pleins_textes_4/colloques/17962.pdf, Erişim Tarihi: 22.08.2020
- ÇAĞLAR, Ü.: 2018 Küreselleşme, Uluslararası Para Sistemi Ve Kriz, Journal of Economic Policy Researche, 5(2), 1-24
- ÇAKMAK, C., ATILGAN, C.: 2012 BM, Bosna Soykırımı ve Küresel Adalet. Bilge Strateji, 4(7)
- ÇATALBAŞ, N.: 2014 Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Orta Asya Ülkelerinin Yaklaşımları, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(1), 143-158
- ÇEKEN, H., ÖKTEN, Ş., ATEŞOĞLU, L.: 2008 Eşitsizliği derinleştiren bir süreç olarak küreselleşme ve yoksulluk. CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 9(2), 79-95

- ÇEŞTEPE, H.,
YILDIRIM, E.,
ÖZBEK, Z.: 2017
Ticari ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği (1998Q1-2016Q2). In International Congress on Afro-Eurasian Research II, 17, 49-60.
- ÇETİN, E.,
SAVRUL, M.: 2016
Türkiye'de 1980 Sonrası Liberalleşme Sürecinde Dış Ticaretteki Gelişmelerin Türkiye'nin Cari Açığına Etkisi. Journal of Administrative Sciences/Yonetim Bilimleri Dergisi, 14(28), 511-532.
- ÇETİN, M.: 2010
Finansal serbestleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği (Doktora tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir)
- DAVIES, K.: 2013
China Investment Policy: An Update, OECD Working Papers on International Investment, 2013/01, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k46911hmvbt-en>, Erişim Tarihi:22.08.2020
- DE HAAN, J.,
SIERMANN, C. L.: 1996
Political instability, freedom, and economic growth: Some further evidence. Economic development and cultural change, 44(2), 339-350
- DE LOO, I.,
SOETE, L.: 1999
The impact of technology on economic growth: Some new ideas and empirical considerations, Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology, University of Maastricht.
- DOĞAN, B.: 2017
Ekonomik küreselleşme ve büyüme ilişkisi: Türkiye örneği Toda-Yamamoto nedensellik analizi. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 54(628), 19-27.

- DPT, SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI,: 2000 Küreselleşme Özel İhtisas Komisyon Raporu. DPT Yayınları, Ankara
- DRAZEN, A.: 2002 Political Economy in Macroeconomics. Princeton: Princeton University Press
- DUBOW, S.: 2014 Apartheid 1948-1994, Oxford University Press, Oxford
- DUMBAUGH, K. MARTIN, M.F.: 2009 Understanding China's political system. Congressional Research Service, 31, 1
- DURAND, J. D.: 1975 The Labor Force in Economic Development: A Comparison of International Census Data,1946-1966, Princeton University Press.
- DÜNYA BANKASI VERİ TABANI <https://data.worldbank.org/country/BR/>,Erişim Tarihi: 28.11.2020
- DÜNYA BANKASI VERİ TABANI [https://data.worldbank.org/country/CN /](https://data.worldbank.org/country/CN/), Erişim Tarihi: 30.11.2020
- EASTRELY, W., REBELO, S.: 1993 Fiscal Policy and Economic Growth. Journal of Monetary Economics, 32, 417-458
- ECKSTEIN, H.: 1992 Regarding Politics, University of Press, California
- EICHENGREEN, B., LEBLANG, D.:2003 Capital Account Liberalization and Growth: Was Mr. Mahattir Right?, International Journal of Finance and Economics, 8(3), 220.
- EICHENGREEN, B., GUPTA, P.: 2009 The two waves of service sector growth: A Working Paper, No. 14968.

- EMİN, E.: 2016 Küresel Adaletsizlik Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu. İstanbul: İnsamer, https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_389.pdf, Erisim Tarihi: 21.12.2020.
- EREN, E.,
BİLDİRİCİ, M.: 2001 Türkiye’de Siyasal ve İktisadi İstikrarsızlık; 1980–2001, İşletme ve Finans, 187, 27–33.
- EREN, M. V.,
ERGİN-ÜNAL, A.: 2019 Ticari Dışa Açıklık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Analizi: Türkiye Örneği. Sosyoekonomi, 27, 81-93.
- ERKİŞİ, K.,
CEYHAN, T.: 2019 Trade Liberalization And Economic Growth: A Panel Data Analysis For Transition Economies In Europe. Journal of Economics Finance and Accounting, 6(2), 82-94.
- ERSUNGUR, Ş. M.,
DEMİRCİ, Y.: 2020 Türkiye’de Finansal ve Ticari Dış Açıklık ve Ekonomik Büyüme. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34(2), 577-601.
- ERSUNGUR, Ş. M.,
BOZ, F. Ç.,
ÇINAR, Ö.: 2017 Türkiye ile BRICS Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret İlişkileri: Girdi-Çıktı Yöntemi ile Bir Analiz. Business and Economics Research Journal, 8(3), 395
- FENG, Y.: 1997 Democracy, Political Stability and Economic Growth. British Journal of Political Science, 27(3), 391-418.
- FOGEL, G.K.: 2010 Business enviroment in China: Economic, political and cultural factors, Lawrence Technological University, MBAA Proceedings Papers, 21-23

- GALINDO, A.,
SCHIANTARELLI, F.,
WEISS, A.: 2007 Does financial liberalization improve the allocation of investment?: Micro-evidence from developing countries. *Journal of development Economics*, 83(2), 562-587
- GAO WORKSHOP:
2005 Economic Performance- Highlights of a Workshop on Economic Performance Measures, United States Government Accountability Office, GAO-05-796SP, July 2005.
- GASIOROWSKI, M. J.: 1998 Macroeconomic Conditions and Political Instability: An Empirical Analysis. *Studies in Comparative International Development*, 33(3), 3-17.
- GAYDAR, Y. T.: 1996 Russian Reform, Gaidar Institute for Economic Policy, 1-44.
- GELB, S.: 2014 South Africa's Foreign Direct Investment Links with the BRIC Countries. *SECO/WTI Academic Cooperation Project Working Paper Series*, 10
- GERLACH, S.,
PENG, W.: 2006 Output Gaps and Inflation in Mainland China, BIS Working Papers (194), <http://www.bis.org/publ/work194.pdf>, Erişim Tarihi: 14.08.2020
- GHATAK, M.: 2017 India Needs to Create Greater Economic Opportunities for All. *Economic Times*, Policy Essay, 9 October.
- GHOSH, J., HAVLK, P.,
RBERO, M.P.,
URBAN, W.: 2009 Models of BRICs' Economic Development and Challenges for EU Competitiveness, The Vienna Institute for International Economic Studies, (359, 4-21). December, Research Reports

- GIDDENS, A.: 1990 The Consequences of Modernity. Stanford University Press: Stanford, CT.
- GIDDENS, A.: 1994 Modernliğin Sonuçları, (Çev: Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları
- GIDDENS, A.: 2000 Elimizden Kaçıp Giden Dünya. İstanbul: Alfa Yayınları.
- GIDDENS, A.: 2005 Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınevi
- GOLDSMITH, A. A.: 1987 Does Political Stability Hinder Economic Development? Mancur Olson's Theory and the Third World. Comparative Politics, 19(4), 471-480.
- GONZALEZ-NUNEZ, X.: 2008 15-Year review: Trade policy in south Africa, Trade & Industrial Policy Strategies, 12, 9
- GÖZGÖR, G., CAN, M.: 2017 Causal linkages among the product diversification of exports, economic globalization and economic growth. Review of Development Economics, 21(3), 888-908.
- GRANT, W.: 1998 Globalization, Comparative Political Economy and the Economic Policies of the Blair Government, University of Warwick, Center for The Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR) Working Paper No: 08/98, 2-24.
- GROSSMAN, H.: 1991 A General Equilibrium Model of Insurrections. American Economic Review, 81(4), 912-921.
- GUITIAN, M., MUNDELL, R.: 1996 International Monetary Fund, Washington, Inflation And Growth In China, Proceedings Of A Conference Held In Beijing, China

- GÜNDÜZ, M.: 2020 Financial Globalization and Economic Growth: Panel Causality Analysis for EU. In Handbook of Research on Social and Economic Development in the European Union (pp. 99-116). IGI Global.
- GÜR, T. H.,
AKBULUT, H.: 2012 Gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarın ekonomik büyüme üzerine etkisi. Sosyo-Ekonomi, 1, 281-300
- HABERMAS, J.: 2002 Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti, Çev: Medeni Beyaztaş, Bakış Yayınları, İstanbul.
- HELD, D.,
MCGREW, A.: 2008 Küresel Dönüşümler, 2.Baskı, Ankara, Phoenix Yayınları.
- HIRST, P.,
THOMPSON, G.: 2000 Küreselleşme Sorgulanıyor, Ankara, Dost Kitapevi
- HUDSON INSTITUTE: India and the global economy. Observer Research
2014 Foundation, 1 -48
- HUNTINGTON, S.: Political Order in Changing Societies. New Haven and
1972 London: Yale University Press.
- HUNTINGTON, S.: Political Order in Changing Societies, New Haven and
1968 London, Yale University Press.
- HURWITZ, L.: 1973 Contemporary Approaches to Political Stability.
Comparative Politics, 5(3), 449-460.
- ISHIHARA, N.: 2015 Main Economic and financial indicators Russian
Federation, MUFG, 1

- İNSEL, A.,
SUNGUR, N.: 2003 Sermaye Akımlarının Temel Makroekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği-1989: III-1999: IV (No. 2003/8). Discussion Paper.
- JEWEL, F. R.: 2015 Political Stability, foreign direct investment and remittance inflow in Bangladesh: An empirical Analysis. A Research Project, Saint Mary's University, Halifax, Nova Scotia.
- JHA, P.S.: 2002 The Perilous Road to Market: The Political Economy of Reform in Russia, India, and China, Pluto Press, London
- JOHNSTON, L. A.: 2020 China's Economic Demography Transition Strategy: A Population-Weighted Approach to the Economy and Policy. Available at SSRN 3639054. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/222235/1/GL-O-DP-0593.pdf>, Erişim Tarihi:14.08.2020
- JOINT UNITED NATIONS PROGRAMME ON HIV/AIDS: 2016 Global AIDS Update, Erişim :https://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/global-AIDS-update-2016_en.pdf, Erişim Tarihi:16.08.2020
- JONES, S.,
INGGS, J.: 1999 An overview of the South African economy in the 1970s. South African Journal of Economic History, 14(1-2), 1-10
- KALDOR N.: 1961 Capital Accumulation and Economic Growth. In: Hague D.C. (eds) The Theory of Capital. International Economic Association Series. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-08452-4_10, Erişim Tarihi:02.09.2020

- KAMACI, A.: 2019 Politik istikrarsızlık-ekonomik büyüme ilişkisi: 20 OECD ülkesi için panel veri analizi. Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(2), 75-85, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jcsci/issue/49447/594348>
- KAMOWA, L.,
ARUNASALAM, K. A.: 2020 The Effect of Corruption, Trade Openness and Political Stability on Foreign Direct Investment in Malaysia. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(2), 706-721.
- KANIK, İ.: 2016 Küreselleşme Sürecinde Kültürel Melezleşme Örneği Olarak Yemek Kanalları ve Programları. Folklor/Edebiyat, 22(86), 237-258.
- KAR, M.,
ÖZCAN, G.: 2016 Does Foreign Trade Liberalization Reduce Poverty in Turkey? Journal of Economic and Social Development, 3(1), 157- 173
- KARAHAN, H.,
KARAGÖL, E. T.: 2014 Ekonomik performansın temel taşı: siyasi istikrar. Seta Perspektif, 41, 1-5.
- KAZGAN, G.: 1994 Yeni Ekonomik Düzendeki Türkiye'nin Yeri, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.
- KEARNEY, M.,
ODUSOLA, A.: 2011 Assessing Development Strategies to Achieve the MDGs in The Republic of South Africa, United Nations Department for Social and Economic Affairs, https://www.un.org/en/development/desa/policy/capacity/output_studies/roa87_study_zaf.pdf, Erişim Tarihi:05.09.2020

- KENGELBACH, J.,
KLEMMER D.C.,
ROOS, A.: 2013
BRICs Versus Mortar?: Winning an M&A in Emerging Markets. The Boston Consulting Group, 17
- KIRAN, B.,
GÜRİŞ, B.: 2011
Türkiye’de ticari ve finansal dışa açıklığın büyümeye etkisi: 1992-2006 dönemi üzerine bir inceleme. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11, 69-80.
- KOHLER, H. P,
BEHRMAN, J. R.: 2015
Population and Demography, Prioritizing the Post-2015 UN Development Agenda: The Example of South Africa and Sub-Saharan Africa,
https://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/south_africa_population_resource_packet.pdf, Erişim Tarihi:05.09.2020
- KOHLI, A.: 2012
State and Redistributive Development in India. In R. Nagaraj (ed.), Economic Growth, Inequality and Social Development in India: Is Inclusive Growth Possible? Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- KOK, P., OUCHO, J.,
GELDERBLOM, D.,
VAN ZYL, J.: 2006
Migration in South and Southern Africa: dynamics and determinants. Hsrc Press, DOI: 10.13140/2.1.4812.8969
- KOTAN, Z.: 2002
Uluslararası Rekabet Gücü Göstergeleri Türkiye Örneği, TCMB, Araştırma Genel Müdürlüğü.
- KOTZ, D.,
WEIR, F.: 2007
Russia’s path from Gorbachev to Putin: the demise of the Soviet system and the new Russia, Routledge, London and New York.

- KOTZ, D.: 2000 Lessons from economic transition in Russia and China. Political Econ. Contemp. Capital. Radic. Perspect. Econ. Theory Policy, 210-217
- KOVANCILAR, B.,
MİNYAT, M.: 2004 Globalleşen Dünyada Türkiye'nin Yeri. İstanbul Kadir Has Üniversitesi Yayınları.
- KOWALSKI, P.,
LATTIMORE, R.,
BOTTINI, N.: 2009 South Africa's trade and growth, DOI: 10.1787/9789264044814-13-en
- LAI, P.: 2006 China's macroeconomic development: Stages and nonlinear convergence. China & World Economy, 14(1), 15-29, DOI: 10.1111/j.1749-124X.2006.00004.x
- LEVINE, R.: 1997 Bank-based or market-based financial systems: which is better?. Journal of financial intermediation, 35(2), 720.
- LEVINE, R.: 2003 More on finance and growth: more finance, more growth?. Review-Federal Reserve Bank of Saint Louis, 85(4), 31-46
- LI, X.: 2004 Trade liberalisation and real exchange rate movement. IMF Staff Papers, 51(3), 553–584
- LICY, A.D.,
MAHESH, C.: 2011 Indian society and social change. University of Calicut, School of Distance Education, 5
- LIPSET, S. M.: 1959 Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy. The American Political Science Review, 53(1), 69-105.

- LOMAN, H.: 2014 Brazil's Macro Economy, Past and Present, <https://economics.rabobank.com/publications/2014/january/brazils-macroeconomy-past-and-present/>, Erişim Tarihi:12.08.2020
- MADITO, O.,
ODHIAMBO, N.: 2018 The Main Determinants Of Inflation In South Africa: An Empirical Investigation, Department of Economics, University of South Africa, 9, 2(18). DOI: <https://doi.org/10.15388/omee.2018.10.00011>, Erişim Tarihi:12.09.2020
- MAKHUNGA, A. C.: 2008 Black Economic Empowerment and Its Impact on Wealth Creation in The New South Africa, Master Thesis, University of Pretoria, Pretoria, Gney Afrika, Kasım.
- MANFRED, B. S.: 2006 Kreselleşeme, Ankara, Dost Kitapevi Yayınları.
- MAU, V.: 2018 Russian economic policy: Challenges of growth. Russian Journal of Economics, 4, 87
- MENYAH, K.,
NAZLIOGLU, S.,
WOLDE-RUFAEL, Y.: 2014 Financial development, trade openness and economic growth in African countries: New insights from a panel causality approach. Economic Modelling, 37, 386-394.
- MISHKIN, F. S.: 2007 Globalization and Financial Development, Bank for International Settlements Review, 41, 18-27
- MISHKIN, F. S.: 2009 Globalization and Financial Development, Journal of Development Economics, 89(2).

- MITCHENER, K. J.,
MA, D.: 2016 Introduction to the special issue: A new economic history of China. *Explorations in Economic History*, 63, 1-7
- MKUBWA, H. M.,
MTENGWA, B. A.,
BABIKER, S. A.: 2014 The impact of trade liberalization on economic growth in Tanzania. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 4(5), 514-533.
- MORRISON, W.M.: 2015 China's economic rise: History, trends, challenges, and implications for the United States, Congressional Research Service, 11, 2-6
- MURPHY, K.,
SLEIFER, A.,
VISHY, R.: 1990 The Allocation of Talent: Implications for Growth, NBER Working Paper, No. 3530
- MUSAKWA, M. T.,
ODHIAMBO, N. M.: 2019 Foreign Direct Investment Dynamics in South Africa: Reforms, Trends and Challenges. *Studia Universitatis "Vasile Goldis" Arad–Economics Series*, 29(2), 33-53
- NAKAMURA, E.,
STEINSSON, J.
LIU, M.: 2015 Are chinese growth and inflation too smooth? Evidence from engel curves. *Columbia University*, 17, 1
- NAYYAR, G.: 2012 The Service Sector in India's Development. Cambridge: Cambridge University Press.
- NEL, P.: 2003 Income inequality, economic growth, and political instability in sub-Saharan Africa. *Journal of Modern African Studies*, 611-639.
- NISHIMURA, Y.: 2001 Economic Policy for Transition to Market Economy, Economic and Social Research Institute Paper, 1-35.

- NUNES, F.,
MELO, C. R.: 2017 Impeachment, political crisis and democracy in Brazil. *Revista de Ciencia Política*, 37(2), 281-304
- NWINEE, B. F.,
OLULU-BRIGGS, O.
V.: 2016 Trade Openness, Financial Development, and the Nigerian Economy. *American International Journal of Contemporary Research*, 6(3), 170-183.
- OKTAYER, N.,
SUSAM, N.,
ÇAK, M.: 2008 Yatırım Kararlarının Belirlenmesinde Vergisel Faktörlerin Önemi. İstanbul: İSMMMO Yayınları
- OLSON, M.: 1982 The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities, New Hawen, Yale University Pres.
- OLUWATOSIN, O. O.,
RICHARD, A.O.,
OLUWASHIKEMI, R.: (1986-2010). *ABC Journals*, 55-70.
2013
- ORANSAY, G.,
MIKE, F.: 2016 Doğrudan Yabancı Yatırımların Sosyo-Politik Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 8(14), 97-107.
- ORGANISATION FOR
ECONOMIC
CO-OPERATION AND
DEVELOPMENT: 2013 OECD Economic surveys Brazil, 4

- OTA, T.: 2003 The Role of Special Economic Zones in China's Economic Development As Compared with Asian Export Processing Zones: 1979- 1995, Toyo University. Tokyo, Japan
- OVERGAARD, L.: 2010 An analysis of indian culture in an era of globalisation, department of language and business communication. Aarhus School of Business, Aarhus University, 8
- ÖZ, S.: 2006 Küresel Rekabette Yükselen Bir Güç: Çin, TÜSIAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu, https://ref.sabanciuniv.edu/sites/ref.sabanciuniv.edu/files/cinraporu_gray.pdf, Erişim Tarihi: 18.08.2020
- ÖZCAN, C. C., ÖZMEN, İ., ÖZCAN, G.: 2018 Ticari Dışa Açıklığın Ekonomik Büyüme'ye Etkisi: Yükselen Piyasa Ekonomileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (40), 60-73.
- ÖZEL, H. A.: 2012 Küreselleşme Sürecinde Ticari ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği, Yönetim bilimleri Dergisi, 10(19), 1-30
- ÖZKAN, A.: 2006 Küreselleşme sürecinin medya ve kültür üzerindeki etkileri. Stratejik Rapor, 15
- ÖZSAĞIR, A.: 2013 Askeri Darbe ve Müdahalelerin Ekonomik Performans Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği, University of Gaziantep Journal of Social Sciences, 12(4), 759-773.
- ÖZSOYLU, A. F., ALGAN, N.: 2011 Dünya ekonomisinin yeni aktörleri: BRIC. Karahan Kitapevi.

- PALDAM, M.: 1998 Does economic growth lead to political stability?. In The Political Dimension of Economic Growth (pp. 171-190). Palgrave Macmillan, London
- PAOLO, I. D. Inflation And Instability: Brazil's Lost Decade And Cardoso's Response, The Student Economic Review, 27, 1-11
- PAZARLIOĞLU, V., GÜLOĞLU, S.: 2007 Türkiye'nin Döviz Kurunun Belirlenmesinde Monetarist Yaklaşım, S.D.Ü., İ.İ.B.F. Dergisi, 12(3), 19-34
- PETERSON, W. C.: 1994 Gelir İstihdam ve Ekonomik Büyüme, Talat Güllap (Çev.), Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1.B., Erzurum.
- PINGYAO, L.: 2006 China's Macroeconomic Development: Stages and Nonlinear Convergence, China & World Economy, 14(1), 15-29.
- PINTO, P. E., SAHU, N.: 2001 Working with people with disabilities: An Indian perspective. Center for International Rehabilitation Research Information and Exchange, (p.8). University at Buffalo, The State University of New York
- PORSSE, A. A., STAMPE, M. Z., PORTUGAL, M. S., ALMEIDA, E. S.: 2012 Demographic change and regional economic growth in Brazil. TD Nereus, 7-9
- POSNER, R. A.: 1997 Equality, Wealth, and Political Stability. The Journal of Law, Economics and Organization, 13(2), 344-365

- RAO, N., REDDY, P., BASHA M., SAI, P., SRINIVASULU, P.: 2013 A Study on Inflation in India, International Research Journal of Social Sciences, 2(12), 1
- RASHID, M., LOOI, X. H., WONG, S.J.: 2017 Political stability and FDI in the most competitive Asia Pacific countries, Journal of Financial Economic Policy, 9(02), 140-155.
- RAY, R.: 2008 Diversity in Calorie Sources and Undernourishment during Rapid Economic Growth. Economic and Political Weekly, 43(8), 51.
- ROBERTSON, R.: 1999 Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür, (Çeviri: Ü. H. Yolsal), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- RODRIGUEZ, F., RODRIK, D.: 1999 Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to Cross-National Evidence, NBER Working Paper, 7081, 1-82.
- RODRIGUEZ, F.: 2000 In Equality, Economic Growth and Economic Performance, A background note for the World development Report 2000, University of Maryland.
- RODRIK, D.: 1997 Globalization, social conflict and economic growth. In Conferencia de Raúl Prebisch. Ginebra. Versión revisada (en inglés) disponible en <http://www.ksg.harvard.edu/rodrik/global.pdf> (24)
- RODRIK, D.: 2008 Understanding South Africa's economic puzzles, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, Economics of Transition, 16(4), 770

- ROSKIN, M. G.: 2007 Çağdaş Devlet Sistemleri. Siyaset Coğrafya Kültür, Adres Yayınları
- RRUKA, D.: 2004 Decoding The Effects of Trade Volume and Trade Policies on Economic Growth: A Cross-Country Investigation, EconWPA International Trade Series, No: 0405003, <http://www.econpapers.repec.org/paper/wpawuwpit/0405003.htm>, 02.11.2020
- RUSSEL, M.: 2015 The Russian economy: Will Russia ever catch up?, European Parliamentary Research Service, 1-12
- SAAD-FILHO, A.,
MOLLO, M. D. L. R.: 2002 Inflation and stabilization in Brazil: a political economy analysis. Review of Radical Political Economics, 34(2), 109-135
- SANDERS, D.: 1981 Patterns of Political Instability. The Macmillan Press Ltd.
- SARA, O.: 2005 Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 1(1), 127-152.
- SARAN, A., GUO, C.: 2005 Competing in the global marketplace: The case of India and China. Business Horizons, 48(2), 135-142.
- SCHNEIDER, F.,
ENSTE, D. H.: 2000 Shadow Economies: Size, Causes and Consequences, Journal of Economic Literature, 38, 77-114
- SEYİDOĞLU, H.: 2003 Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri, Doğu Üniversitesi Dergisi, 4(2), 143)

- SHABBIR, G., Corruption, Political Stability and Economic Growth.
ANWAR, M., ADIL, S.: The Pakistan Development Review, 55(4), 689-702
2016
- SHAHZAD, A., Political stability and the foreign direct investment
MITHANI, D. A., AL- inflows in Pakistan. British Journal of Arts and Social
SWIDI, A. K., FADZIL, Sciences, 9(2), 199-213.
F. H.: 2012
- SHANGQUAN, G.: Economic globalization: trends, risks and risk
2000 prevention. Economic & Social Affairs, CDP Background
Paper, 1,
https://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_background_papers/bp2000_1.pdf (Erişim Tarihi: 15.07.2020).
- SHRIDHARAN, E.: India in the Global Software Industry: Innovation, Firm
2004 Strategies and development, Edited by Anthony P.D'
Costa and Shridharan, USA: Palgrave Macmillan
- SMIRNOV, S.: 2015 Economic Fluctuations in Russia (from the late 1920s to
2015). Russian Journal of Economics, 1(2), 130-153,
www.rujecon.org, Erişim Tarihi:12.09.2020
- SMITHS, Y.: 2014 Brazil country report. European Union, Culture in the
EU's External Relations, 4
- SRINIVASAN, T. N.: Indian economy: Current problems and future prospects.
2003 ICFAI Journal of Applied Economics, 1
- STEGER, M. B.: 2006 Kreselleşme. (ev. Abdullah Ersoy), Ankara: Dost
Kitabevi Yayınları.

- STIGLITZ, J.: 2006 Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı, İstanbul, Plan B. Yayıncılık.
- STIGLITZ, J. E.: 2002 Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı, çev. Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, İstanbul, Plain B Yayınları.
- SULIMAN, K. M.: 2005 The impact of trade liberalization on revenue mobilization and stability in Sudan. *African Development Review*, 17(3), 405-434.
- SUN, P., HESHMATI, A.: 2010 International trade and its effects on economic growth in China. *IZA Discussion Paper*, 5151, 5-8
- ŞANLISOY, S., KÖK, R.: 2010 Politik İstikrarsızlık- Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (1987-2006), *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 25(1), 101-125
- ŞİMŞEK, T.: 2015 Politik İstikrarsızlık Çerçevesinde Politika ve İktisat Etkileşimi, *Journal of International Management, Gaziosmanpaşa University Educational and Economics Perspectives*, 3(2), 39-54,
- ŞİŞMAN, D.: 2017 Küreselleşme, Kriz ve Savunma Sanayi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(1), 223-237.
- T.C. TİCARET BAKANLIĞI <https://ticaret.gov.tr/data>. Erişim Tarihi: 30.11.2020
- TAHİR, M., HAYAT, A.: 2020 Does international trade promote economic growth? An evidence from Brunei Darussalam. *Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies*. 13(2), 71-85.

- TANRIVERDİ, E. G.: 2017 Sosyolojik Açıdan Küreselleşme ve Ulusdevlet (hi, Bauman ve Habermas Örneği). 1.b., Ankara: Seçkin Yayınevi.
- TEMPLE, J.: 1999 The New Growth Evidence. Journal of Economic Literature, 37(1), 112- 156
- THIRLWALL, A. P.: 2007 Trade, the balance of payments and exchange rate policy in developing countries. Books, <http://www.kent.ac.uk/economics/staff/at4/Trade-BalofPay.doc>, 18.07.2007.)
- TİMUR, T.: 1996 Küreselleşme ve Demokrasi Krizi, Ankara, İmge Kitabevi.
- TİMURTAŞ, M. E.: 2018 Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Siyasi Geçmişinin Bugünkü Gelişim Sürecindeki Rolü, Sakarya İktisat Dergisi, 7(1), 52-69.
- TUPY, M. L.: 2005 Trade liberalization and Poverty Reduction in Sub-Saharan Africa, CATO Analysis No.557.
- TURAN, Z.: 2011 Finansal Piyasalar ve Küreselleşme. Mevzuat Dergisi, 14(162), 1-11
- UDDIN, M. A., ALİ, M. H., MASIH, M.: 2017 Political Stability and Growth: An Application of Dynamic GMM and Quantile Regression. Economic Modelling, 64, 610-625.
- UYGUN, O.: 2004 Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi, <http://www.anayasa.gov.tr/anyarg20uygun.pdf>.

- ÜLGNER, S.: 1976 Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme, 5. Baskı, Der Yayınları, İstanbul.
- ÜNSAL, E.: 2005 Makro İktisat, Gözden Geçirilmiş Altıncı Baskı, Ankara, İmaj Yayıncılık.
- VAN DE WALLE, N.: 1998 Economic globalization and political stability in developing countries. Project on World Security, Rockefeller Bros. Fund
- VANDENBROUCKE, F.: 1998 Globalisation, Inequality & Social Democracy. Institute for Public Policy Research.
- WENT, R.: 2001 Globalization: Towards a transnational state? A skeptical note. Science & Society, 65(4), 484-491
- WU, Y.: 2004 Openness, Productivity And Growth In The Apec Economies, Empirical Economies, 29, 593-604
- YAKUBU, Z.,
LOGANATHAN, N.,
MURSITAMA, T. N.,
MARDANI, A., KHAN,
S. A. R., HASSAN, A.
A. G.: 2020 Financial Liberalisation, Political Stability, and Economic Determinants of Real Economic Growth in Kenya. Energies, 13(13), 3426.
- YAPAR, S. S.: 2009 Büyümenin bir kaynağı olarak ticari dışa açıklık.

- YAPRAKLI, S.,
ASLAN, R.: 2020
Politik Ekonomi Göstergelerinin Ekonomik Büyüme
Üzerindeki Etkileri: Üst Orta Gelirli Ülkeler Üzerine
Panel Veri Analizleri, Doğu Üniversitesi Dergisi, 21(2),
1-17
<http://journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/viewFile/1232/pdf>, Erişim Tarihi:11.11.2020
- YELDAN, E.: 2001
Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, İstanbul,
İletişim Yayınları.
- YENTÜRK, N.: 1997
Finansal Serbestlik ve Makro Ekonomik Dengeler
Üzerindeki Etkileri, Ekonomik Yaklaşım, 8(27), 131-
147
- YING, Y. H.,
CHANG, K.,
LEE, C. H.: 2014
The impact of globalization on economic
growth. Romanian Journal of Economic
Forecasting, 17(2), 25-34.
- YONGDING, Y.: 2000
China's deflation during the Asian financial crisis, and
reform of the international financial system. ASEAN
Economic Bulletin, 163-174,
<https://www.jstor.org/stable/25773626>, Erişim
Tarihi:13.09.2020
- YSTANES, M.,
STRØNEN, I. Å.: 2017
The Social Life of Economic Inequalities in
Contemporary Latin America Decades of Change,
Springer, 67-68
- YU, M.: 2007
Trade globalization and political liberalization: a gravity
approach. TIGER Working Paper, No. 104, Available at
SSRN 906280.

- YU-RONG, W. U.: 2003 Impact of Economic Globalization on Political Stability in China and Our Counter Measures. Journal of the Party School of Tianjin, 1.
- ZENG, D. Z.: 2005 China's Employment Challenges and Strategies After The WTO Accession, World Bank, <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/137740/Zeng3522.pdf>, Erişim Tarihi: 07.10.2020.
- ZHU, X.: 2012 Understanding China's growth: Past, present and future. Journal of Economic Perspectives, 26(4), 117-118
- ZUREIQAT, H. M.: 2005 Political instability and economic performance: A Panel Data Analysis.